

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Fakulta zemědělská

Katedra cestovního ruchu v Táboře

Studijní program: B 6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Obchodní podnikání - cestovní ruch

Název bakalářské práce:

**Využití národní kulturní památky Památník Terežín
pro cestovní ruch v regionu**

Vypracovala: Barbora Hanousková

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Zdeněk Vybíral, Ph.D.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zemědělská fakulta
Katedra cestovního ruchu
Akademický rok: 2004/2005

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora HANOUSKOVÁ**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Obchodní podnikání - cestovní ruch**

Název tématu: **Využití národní kulturní památky Památník Terežín pro cestovní ruch v regionu.**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Zhodnotit podíl významné kulturní památky na rozvoji cestovního ruchu v daném regionu. Sledování historického vývoje pevnosti Terežín, návštěvnosti objektu, jeho propagace, ekonomické zajištění, nabídka služeb a aktivit pro turisty, ubytovací a stravovací kapacity v nejbližším okolí včetně srovnání ceny a kvality služeb.

Na základě posouzení významu památníku pro rozvoj cestovního ruchu budou navržena opatření k dalšímu rozvoji cestovního ruchu ve vybrané lokalitě, rozšíření nabídky služeb a jejich zkvalitnění.

Metodický postup:

1. Shromáždění a studium odborné literatury.
2. Získání informací o hospodaření a marketingové strategii Památníku Terežín, o jeho návštěvnosti, o spolupráci s dalšími subjekty cestovního ruchu.
3. Na základě získaných dat zhodnotit přínos památníku pro rozvoj cestovního ruchu ve zvoleném regionu.
4. S využitím hodnocení doporučit možnosti zlepšení.

Rámcová osnova:

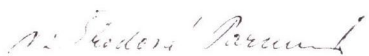
1. Úvod, 2. Metodika práce, přehled literatury a pramenů, 3. Terežín - historický vývoj, 4. Analýza využití pro cestovní ruch, 5. Závěry, 6. Seznam literatury, 7. Přílohy.

Rozsah práce: 30 - 40 stran
Rozsah příloh: dle potřeby
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná
Seznam odborné literatury:

- Kulišová, T.: Terezín: Malá pevnost: Národní hřbitov: Ghetto. Praha: Svaz protifašistic. bojovníků, 1952.
Kulišová, T.: Terezín. Praha: Naše vojsko, 1966.
Kupka, V.: Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri, 2001.
Romaňák, A.: Pevnost Terezín. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 1996.
ved. kol. Novák, V.: Malá pevnost Terezín. Praha: Naše vojsko, 1988.
Terezínské studie a dokumenty. Praha: Institut terezínské iniciativy, 2001.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Zdeněk Vybíral, Ph.D.**
Katedra cestovního ruchu

Datum zadání bakalářské práce: **15. března 2005**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2006**

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
VANČETROVA 2004 390 01 TÁBOR

doc. Ing. Marie Hesková, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 15. března 2005

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Využití národní kulturní památky Památník Terežín pro cestovní ruch v regionu“ jsem vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění. Literaturu a prameny, z nichž jsem v průběhu zpracování bakalářské práce čerpala, jsem vyznačila způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Táboře dne: 21. 4. 2006

Barbara Hanousková

Děkuji panu PhDr. Zdeňku Vybíralovi za vedení a odborné rady při zpracování této bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat paní Vladimíře Štorcové, zaměstnankyni sekretariátu Památníku Terezín a všem ostatním, kteří byli ochotni a poskytli mi potřebné informace.

Osnova

1. Úvod

1.1. Metodika práce.....	2
1.2. Struktura práce.....	2
1.3. Přehled literatury.....	3

2. Turistická oblast České středohoří a Žatecko

2.1. Obecná charakteristika.....	5
2.2. Historický vývoj a současnost.....	8
2.3. Mikroregion Radobýl.....	9

3. Město Terezín

3.1. Stručná historie a současnost města.....	14
---	----

4. Památník Terezín

4.1. Historický vývoj.....	17
4.2. Soubor památníku.....	22
4.3. Provoz objektu a management.....	25
4.4. Financování.....	27
4.5. Návštěvnost.....	29
4.6. Prohlídkový okruh.....	32
4.7. Propagace.....	35
4.8. Kulturní akce.....	36
4.9. Doplnkové služby.....	38

5. Služby cestovního ruchu v mikroregionu Radobýl

5.1. Ubytovací služby.....	39
5.2. Stravovací služby.....	41
5.3. Doplnkové služby.....	42
5.4. Dopravní dostupnost.....	43

6. Zajímavosti mikroregionu Radobýl

6.1. Další kulturně historické památky.....	45
6.2. Kulturní a přírodní zajímavosti.....	48
6.3. Jiné turistické cíle.....	50

7. Turistika v mikroregionu Radobýl

7.1. Pěší turistika.....	53
7.2. Cykloturistika.....	54

8. Dotazníkové šetření.....	57
9. Návrhy rozvoje cestovního ruchu v turistické oblasti.....	66
10. Závěr.....	67
Summary.....	70
Seznam použitých pramenů a literatury.....	73
Seznam příloh.....	78
Přílohy	

1. Úvod

Cestovní ruch, pokud jde o jeho původní význam, byl považován za jiný výraz pro cestování¹. Současné vymezení cestovního ruchu umožňuje blíže charakterizovat jednotlivé části jeho věcného projevu, formy a druhy účasti obyvatelstva na cestovním ruchu. Cestovní ruch je nutno chápat v jednotě jeho dvou rovin. První rovinou je oblast spotřeby, kdy cestovní ruch je brán jako způsob uspokojování potřeb, a z druhého hlediska se jedná o oblast podnikatelských příležitostí v mnoha oborech lidské činnosti, kdy je významnou součástí ekonomiky společnosti. Z výše uvedeného vyplývá, že cestovní ruch se projevuje jako mnohostranný společensko ekonomický jev.

Cestovní ruch má průřezový charakter, takže se na jeho realizaci podílí celá řada dalších odvětví – například doprava, stavebnictví nebo kultura. Je proto nutné začít na toto odvětví pohlížet jako na jeden z pilířů národního hospodářství a věnovat jeho rozvoji náležitou pozornost nejen na vládní či celostátní, ale především místní úrovni.

Česká republika svou výhodnou geografickou polohou v srdci Evropy, přírodním krásami, historickými památkami a jinými, z hlediska cestovního ruchu zajímavými objekty, má příznivé podmínky pro rozvoj cestovního ruchu². Cestovní ruch se stal jedním z nejdynamičtěji se rozvíjejících sektorů v oblasti služeb. Česká republika je již druhým rokem členem Evropské unie. Nepochybně i tato skutečnost ovlivnila vývoj cestovního ruchu v uplynulém roce. Naše ekonomika profituje z cestovního ruchu čím dál více. Sektor českého cestovního ruchu se měl v roce 2005 podílet na tvorbě HDP 13,8 %, měl zajišťovat 12,9 % celkové zaměstnanosti a 13,3 % exportu³.

Tato práce se snaží přiblížit národní kulturní památku Památník Terežín, nacházející se v turistické oblasti České středohoří a Žatecko. Objekt patří mezi velmi zajímavé nejen v severočeském kraji, ale i v celé České republice a ve světě. Památník Terežín připomíná temnou dobu nacistické okupace a dlouho po ní byl – a dodnes je – synonymem utrpení desítek tisíc lidí, především židovské národnosti.

Horský celek České středohoří se rozprostírá v severních Čechách, v severovýchodní části Podkrušnohorské oblasti. Jde o nejrozsáhlejší mladé pohoří sopečného původu v Česku, představující přímo ukázkový typ vulkanického reliéfu. Specifické horopisné znaky umožňují dále vnitřní dělení na dva podcelky: Verneřické středohoří (převážně východně od Labe) a Milešovské středohoří (převážně západně od Labe).

¹ Definice dle publikace Ryglová, K., *Cestovní ruch*, B. I. B. S., a.s., Brno 2005, str. 5.

² Definice dle publikace *Ročenka cestovního ruchu, ubytování a pohostinství 2004*, mag CONSULTING, Praha 2004.

³ Statistiky dle výzkumu WTTC: Martínek, R., *Regiony podceňují potenciál cestovního ruchu*, C. O. T. Business, 2006, č. 3, str. 29.

Cílem bakalářské práce je zhodnotit využití národní kulturní památky Památníku Terežín pro cestovní ruch v regionu. Východiskem pro toto zhodnocení se má stát analýza památkového objektu včetně charakteristiky managementu, ekonomického zajištění, návštěvnosti, forem propagace a úrovně poskytovaných služeb. V práci je také analyzován současný stav cestovního ruchu v mikroregionu Radobýl a okolí, stav ubytovacích, stravovacích a doplňkových služeb, dopravních podmínek a vazeb na okolí. V regionu se nacházejí i jiné kulturně historické památky, kulturní a přírodní zajímavosti a turistické cíle.

1.1. Metodika práce

Před zpracováním závěrečné práce byla sestavena osnova práce a vytyčeny základní body, kterými se bude zabývat. K jednotlivým bodům se postupně začaly shromažďovat potřebné informace. Nejdříve byla navštívena městská knihovna v Mostě, kde byla vypůjčena odborná literatura týkající se základních informací o oblasti a objektu. Odborná literatura je využita nejvíce v úvodní části zabývající se obecnou charakteristikou a historií. Jednalo se převážně o literaturu regionálního charakteru. Dále se naskytla příležitost navštívit Husitské muzeum v Táboře, kde je k dispozici literatura vydávaná Památníkem Terežín a v ní byly nalezeny odkazy na další odbornou literaturu. Při zjišťování statistických údajů týkajících se provozu, financování a návštěvnosti objektu byly použity informace z výročních zpráv, které každoročně vydává Památník Terežín.

Rozhovor byl taky jednou z metod, která se v práci uplatnila. Tento způsob byl používán při získávání informací, které se týkaly cestovního ruchu v okolí města Terežín obecně. V informačním středisku v Terežíně byly k dostání různé brožury a propagační materiály k danému tématu. Další použitý způsob získání informací byl výzkum v terénu. Průzkum byl proveden dotazníkovým šetřením, za účelem získání primárních dat, v období červenec – srpen 2005. Byla využita metoda osobního dotazování s výhodou přímého kontaktu s respondenty. Vzor dotazníku je zařazen v přílohách práce. Ke zpracování dotazníků a vypracování grafů se použil tabulkový kalkulátor Microsoft Excel. Další potřebné informace pro práci byly nalezeny z doplňujícího zdroje – z internetu.

Získané informace byly postupně zpracovávány v rámci jednotlivých kapitol do podoby závěrečné práce.

1.2. Struktura práce

Práce je rozdělena do několika částí. Na začátku je turistická oblast České středohoří a Žatecko obecně charakterizována z hlediska historického vývoje a současnosti. Byl vymezen mikroregion Radobýl, který se nachází na daném území. Bylo nutné stručně popsat historii a

současnost města Terezín, ve kterém se památka nachází. Kapitola 4 se zaměřuje na Památník Terezín jako na nejdůležitější památkový objekt v mikroregionu. Tato část práce popisuje historický vývoj, soubor památníku a prohlídkový okruh. Je zde také analyzováno využití objektu během roku, jeho provoz a management, ekonomické zajištění, návštěvnost, propagace a doplňkové služby. Kapitola 5 analyzuje stav ubytovacích, stravovacích, doplňkových služeb a dopravní dostupnost území.

Práce pojednává také o dalších památkách, přírodních zajímavostech, kulturních akcích pořádaných v okolí a jiných turistických cílů. Kapitola 7 je zaměřena na pěší turistiku a cykloturistiku ve vymezeném mikroregionu. Klíčovou část práce představuje návrh rozvoje cestovního ruchu v turistické oblasti, který vyplývá především ze získaných údajů a provedených analýz a z dotazníkového šetření návštěvníků. Při něm byly mimo jiné získány informace o pozitivním a negativním hodnocení daného objektu. Na závěr je uveden seznam použitých pramenů a literatury a seznam příloh.

1.3. Přehled literatury

K sepsání odborných výrazů z cestovního ruchu se použily zejména knihy „Výkladový slovník cestovního ruchu“⁴; „Technika služeb cestovního ruchu“⁵ a „Cestovní ruch“⁶. Kapitola zabývající se obecnou charakteristikou a historickým vývojem turistické oblasti České středohoří a Žatecko byla zpracovávána pomocí knižního turistického průvodce⁷. Určení města Terezín a Památníku Terezín coby kulturní památka bylo vyhledáno v knize „Židovské památky v Čechách a na Moravě“⁸. Historický vývoj Památníku Terezín byl sepsán podle knih „Terezín“⁹ a „Historie Židů v Čechách a na Moravě“¹⁰. Informace k podkapitolám o Památníku Terezín byly čerpány z „Výročních zpráv“ Památníku Terezín¹¹. Prohlídkový okruh, zaměřený na objekt Malá pevnost, popsán dle průvodcovského textu v češtině¹². Před zpracováním podkapitoly o propagaci Památníku byla nastudována kniha „Marketing a management muzeí a památek“¹³. Kapitoly „Služby cestovního ruchu v mikroregionu Radobýl“ a „Dotazníkové šetření“ jsou zpracovány a zhodnoceny podle vlastního terénního šetření. „Turistika v mikroregionu Radobýl“ byla sepsána jednak dle

⁴ Pásková, M., Zelenka J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002.

⁵ Oriška, J., *Technika služeb cestovního ruchu*, IDEA SERVIS, Praha 1999.

⁶ Ryglová, K., *Cestovní ruch*, B. I. B. S., a. s., Brno 2005.

⁷ *České středohoří*, OLYMPIA, Praha 1984.

⁸ Fiedler, J., *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, SEFER, Praha 1992.

⁹ Votoček, O., Kostková, Z., *Terezín*, ODEON, Praha 1980.

¹⁰ Pěkný, T., *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, SEFER, Praha 2001.

¹¹ Památník Terezín, *Výroční zprávy za rok 2001-2005*.

¹² Památník Terezín, *Malá pevnost Terezín*, OSWALD.

¹³ Kesner, L., *Marketing a management muzeí a památek*, Grada Publishing, Praha 2005.

vlastního výzkumu, tak i pomocí turistických¹⁴ a cykloturistických map¹⁵. Ke zhotovení kapitoly „Zajímavosti mikroregionu Radobýl“ byly využity knihy „100 hradů a zámků“¹⁶; „České hrady – Kapesní, ilustrovaný průvodce, Severní, Východní a Střední Čechy, Českosaské Švýcarsko, Kladsko“¹⁷; „Ilustrovaná encyklopedie českých zámků“¹⁸; „Encyklopedie českých klášterů“¹⁹; „Větrné mlýny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“²⁰ a dále byly získány informace z internetu²¹.

---

¹⁴ *České středohoří – západ. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1993; *České středohoří – východ. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1995.

¹⁵ *Velká cykloturistická mapa, České středohoří, 1:75 000*, SHOCart, Vizovice 2003.

¹⁶ Dvořáček, P., *100 hradů a zámků*, Nakladatelství Petr Dvořáček, Olomouc 2001.

¹⁷ Peša, V., *České hrady – Kapesní, ilustrovaný průvodce, Severní, Východní a Střední Čechy, Českosaské Švýcarsko, Kladsko*, ARGO, Praha 2002.

¹⁸ Vlček, P., *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, LIBRI, Praha 2001.

¹⁹ Vlček, P. a kol., *Encyklopedie českých klášterů*, LIBRI, Praha 1997.

²⁰ Janoška, M., *Větrné mlýny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, LIBRI, Praha 2003

²¹ Jakožto druhotný zdroj informací.

2. Turistická oblast České středohoří a Žatecko

2.1. Obecná charakteristika

České středohoří leží v ústeckém kraji a táhne se severovýchodním směrem od Mostu k Novému Boru. Na severu sousedí s Děčínskou vrchovinou a Lužickými horami, na východě s Ralskou pahorkatinou, na jihu s Dolnooharskou tabulí a na západě s Mosteckou pánví²². S rozlohou 1265 km², délkou kolem 70 km a šířkou až 25 km patří toto pohoří k menším orografickým celkům. Tvarová pestrost a osobitý krajinný ráz však řadí České středohoří mezi nejkrásnější a nejsvráznější u nás²³.

České středohoří osloví návštěvníka především jako neopakovatelný typ krajiny, jehož obdobu bychom marně hledali v České republice i v okolních státech střední Evropy. Četné historické památky svědčí o tom, že kapitoly dějin českého státu se tu začaly psát velmi brzy.

Centrem oblasti je bývalé královské město Litoměřice²⁴, kterým protéká dolní tok Labe, když svým pravým břehem omílá středočeský horský masív. Vyšší průměrné teploty a častější srážky činí region jedním z nejbohatších na výskyt nejrůznějších rostlin a živočichů v České republice. Jeho malebná zákoutí, bohatá příroda a bezpočet turistických zajímavostí jsou důvodem, proč je oblíbeným cílem turistů i rekreatantů.

Nejvyšším bodem pohoří je Milešovka. Výšková členitost pohoří je 200 až 600 metrů. Rozmanité panorama krajiny otevírá hluboké údolí řeky Labe, formující se od Velkých a Malých Žernosek. Právě Labe si v minulosti proklestilo cestu sopečnou stěnou a vytvořilo skalnatou soutěsku známou jako Porta Bohemica – Brána Čech. České středohoří řeka rozděluje na dvě části, vyšší západní a nižší východní. Kolem této průrvy se vytvořila poměrně hluboká nádherná údolní kotlina kaňonovitého typu. Řeka Labe má několik větších přítoků. U Litoměřic přibírá řeku Ohři, dále severněji Bílinu a v Děčíně se do Labe vlévá Ploučnice. V Děčíně na Labi se také nachází náš hlavní říční přístav. Řeka Labe je na našem území v celé délce splavná. V oblasti Českého středohoří najdeme i několik větších vodních nádrží. K známějším patří vodní nádrž Chmelař, Velký rybník a Dobroměřický rybník.

České středohoří je nejméně zalesněným chráněným územím v České republice. Až 60 % rozlohy regionu tvoří zemědělská půda²⁵. Není proto divu, že Litoměřicko a Žatecko jsou významnými agrárními centry země, k čemuž dále přispívají příhodné klimatické podmínky. Právě v Litoměřicích se každoročně koná populární zahradnický veletrh Zahrada Čech. Okolí

²² České středohoří – západ. Soubor turistických map 1 : 50 000, Klub českých turistů, Praha 1993; České středohoří – východ. Soubor turistických map 1 : 50 000, Klub českých turistů, Praha 1995.

²³ Obecná charakteristika popsána dle knižního turistického průvodce *České středohoří*, OLYMPIA, Praha 1984.

²⁴ Více o Litoměřicích v knize Šamánková, E., *Litoměřice*, ODEON, Praha 1982.

²⁵ Informace zjištěná z knihy: kol. autorů, *Turistický lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

Množství historických i kulturních památek, hustá síť dobře značených tras pro pěší turistiku a krásné přírodní scenérie jsou lákadlem, které do Českého středohoří přivádí stále více turistů.

Oblast Žatecka – Žatecká pánev - je ohraničena Doupovskými horami na západě, na jihu Rakovnickou pahorkatinou a směrem severním přechází v Mosteckou pánev. Na východě sousedí region s Lounskem, na jihozápadě s Podbořanskem, na západě s Chomutovskem, na severu s Mosteckem, jižní a jihovýchodní hranici tvoří přírodní park Džbán a na severovýchodě České středohoří²⁹.

Zvláštní je poloha Žatce uprostřed Žatecké pánve, vzniklé působením řeky Ohře. Město samo leží poměrně vysoko nad zákrutem řeky. Převýšení okrajů pánve však umožňuje spatřit Žatec z nadhledu i z velké dálky. Mohutné žatecké věže i štíhlé komíny starých žateckých sušáren chmele tak může návštěvník zahlédnout i dlouho před příjezdem do města³⁰.

Přírodní podmínky dané polohou města velice výrazně ovlivňují blízké Doupovské a Krušné hory. Jejich svahy se staví jako přirozená hradba do cesty západnímu vzdušnému proudění. Vytvářejí tak tzv. srážkový stín, který výrazně ovlivňuje klimatické poměry Žatecka. Celá oblast má nejmenší srážkový úhrn v České republice. Průměrné roční úhrny³¹ se pohybují pod 450 milimetry. Malý odbyt deštíků není samozřejmě tím hlavním důsledkem srážkového stínu. Ten má největší vliv na zemědělství. Suché a poměrně teplé klima spolu s dostatkem spodní vody se nejvíce projevuje na úspěšném pěstování chmele. Ještě v nedávné době bylo Žatecko významným producentem zeleniny. V období 1. republiky opouštělo v zelinářské sezóně žatecké nádraží směrem do vnitrozemí denně několik vagónů zeleniny, především okurek.

Pěstování chmele v Žatci a jeho okolí má více než sedmisetletou tradici. Současně s udělením soudních práv městu dostal Žatec i právo vařit pivo³². Vzhledem k tomu, že v té době byl chmel pěstován především pro vlastní potřebu a prodávaly se pouze přebytky, muselo být jeho pěstování známo již v předchozí době. První písemná zmínka o chmelnici v Žatci pochází až z relativně pozdější doby, a to z roku 1348, kdy byl písemně zaznamenán prodej chmelnice "V Kouli". Vliv na zakládání chmelnic měl panovník.

²⁹ *Žatecko. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1997.

³⁰ *Historie Žatce* v knize Holodňák, P., Ebelová, I., *Žatec*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004.

³¹ Roční úhrn je součtem všech srážek spadlých na určeném území za jeden rok.

³² Více o pivu v knize Zýbrt, V., *Velká kniha piva: Vše o pivu*, Rubico, Olomouc 2005.

Blízké okolí města Žatce nabízí svým návštěvníkům příležitost k zajímavým výletům. Turisté by určitě neměli opominout návštěvu státního zámku Krásný Dvůr³³. Barokní vzezření zámku je dílem významného stavitele F. M. Kaňky. Krásný Dvůr nabízí ve svém interiéru bohaté sbírky, především však neopakovatelné zážitky z procházek proslulým anglickým parkem, a to v každém ročním období. V letním období ti, kteří se nespokojí s návštěvou koupaliště, jistě využijí ke koupání blízké Nechranické přehrady.

2.2. Historický vývoj a současnost

České středohoří vyrůstá z Polabské nížiny³⁴. Je v polovině rozdělené průlomem Labe, které tu vytvořilo nádherné asi 4 km dlouhé údolí nazvané Brána Čech – Porta Bohemica.

K vzniku středohoří docházelo postupně sopečnou činností, která však neproběhla najednou³⁵. První silnější fáze nastala asi před 25 milióny let ve třetihorách, kdy byla v souvislosti s mohutným vrásněním v jižní Evropě tato oblast silně tektonicky porušena. Vytvořily se zlomy sahající do hloubek 60 – 200 km. Tyto zlomy se staly přírodními cestami pro výstup žhavého tekutého magmatu na zemský povrch. První vulkanickou fází vystřídaly poklesy pánví, v nichž došlo k silné uhlotvorné činnosti³⁶. Ke druhé, ale již podstatně slabší fázi vulkanické činnosti došlo asi před 10 – 15 milióny let. Pískovcový a opukový příkrov, který se vytvořil v období druhohor, byl měkký a málo odolný. Působením teploty, tekoucí vody a větru došlo k narušení a vypreparování zemského povrchu a vytvoření krajiny s velkým množstvím zvláštních útvarů – osamělé kuželovité či kupovité vrchy s plochými vrcholy, vypreparované žíly, sopečné jícny a sopouchy, vulkanické kužely, ale nechybí ani romantická zákoutí poskytující nádherný výhled na okolní krajinu. Velké mrazové zvětrávání způsobilo, že mnohé kužely jsou ve spodních částech pokryty balvanovými moři nebo pásy balvanitých sutí. V těchto kamenitých pokryvech se velmi často setkáváme s výrony teplého a vlhkého vzduchu. Velmi nápadné jsou zejména v zimě, kdy teplota exhalovaného vzduchu rozpouští sněh v okolí a pára vytváří bohatou námrazu.

Žatecko z geomorfologického hlediska patří ke Krušnohorské soustavě. Centrem *Žatecka* je město Žatec³⁷. Vzniklo z původního hradiště kmene Lučanů, které v 10. století ovládli Čechové a postavili zde románský hrad. Ve 12. století se Žatec stal křižovatkou, kde

³³ Historie zámku popsána v knize: Dvořáček, P., *100 hradů a zámků*, nakladatelství Petr Dvořáček, Olomouc 2001.

³⁴ Historický vývoj popsán dle knižního turistického průvodce *České středohoří*, OLYMPIA, Praha 1984.

³⁵ Geologie popsána dle *České středohoří: Geologická a přírodovědná mapa 1:100 000*, Český geologický ústav, Praha 1996.

³⁶ Více o vulkanismu v knize Kopecký, J., *Neovulkanicity Českého masivu*, In: Svoboda, J., *Regionální geologie ČSSR*, Praha 1964, str. 365 – 439.

³⁷ Historie Žatce v knize Augustin, J., *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*, Argot, Sokolov 2001, str. 707.

se protínaly důležité obchodní cesty a vyrostlo zde velké tržiště. V roce 1261 byl Žatec povýšen na královské město a svůj starobylý ráz si zachoval do dnešních dnů.

Ročně zde spadne jen malé množství srážek. Suché, teplé podnebí s dostatečným množstvím podzemní vody má největší podíl na úspěšném rozšíření pěstování chmele, jehož počátky spadají až do 15. století.

O osídlování Žatecké tabule se našly četné důkazy při archeologických vykopávkách, zejména v lokalitách Staňkovice, Rybňany, Holedeč, Březno a jiných. Ty dokladují, že tato úrodná oblast měla své první obyvatele již v době kamenné³⁸. Na několik století se zde usídlili také keltské kmeny³⁹. Od 6. století bylo zejména údolí kolem řeky Ohře osídlováno slovanskými kmeny, protože okolní lužní lesy poskytovaly jednak materiál na stavbu obydlí a také byly bohaté na množství zvěře. Řeka Ohře byla přirozenou dopravní cestou, kterou slovanské obyvatelstvo hojně využívalo pro obchodování. Kromě obchodu se Slované věnovali zejména zemědělství⁴⁰.

Tyto přednosti Žatecka byly však příčinou častého loupení a drancování. V době husitského revolučního hnutí se obyvatelé přihlásili k husitům a stáli věrně po boku vyznavačů podobojí. Ve městě působilo také několik významných husitských kněží⁴¹. Velkou pohromou pro Žatecko byla třicetiletá válka. Při ní bylo mnoho městeček a obcí zpustošeno, vydrancováno nebo vypáleno. Samotný Žatec obsadili v roce 1648 Švédové, kteří město téměř zničili. Mnoho obyvatel ze strachu uteklo a došlo k obrovskému hospodářskému úpadku. S historií Žatecka a jeho okolí se můžete seznámit v Žateckém regionálním muzeu, kde je zřízena bohatá vlastivědná expozice⁴².

2.3. Mikroregion Radobyl

Mikroregion je region malého geografického měřítka⁴³. V praxi se zpravidla jedná o účelové mikroregionu sdružení obcí. V ČR jsou často vytvářeny za účelem získání společné podpory pro čerpání prostředků ze státních fondů a z fondů EU. V rámci rozvoje CR umožňují tyto mikroregionu efektivnější koordinaci rozvoje infrastruktury CR, návštěvnického managementu, regulace CR a marketingu CR, do mikroregionů se obce sdružují i pro možnost společného čerpání prostředků na rozvoj CR.

³⁸ Více o době kamenné v knize Matoušek, V., Dufková, M., *Jeskyně a lidé*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998.

³⁹ Více o keltských kmenech v knize Drda, P., Rybová, A., *Keltové a Čechy*, Academia, Praha 1998.

⁴⁰ Více o Slovanech v knize Beranová, M., *Slované*, Panorama, Praha 1988.

⁴¹ Více k husitství v knize Šmahel, F., *Husitské Čechy*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001.

⁴² Internetová adresa muzea je <http://www.muzeumzatec.cz/>.

⁴³ Definice dle Pásková, M., Zelenka, J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 178.

Mikroregion Radobýl je mikroregion v rámci Euroregionu Labe⁴⁴. Nachází se v okrese Litoměřice. Byl založen dne 18. 9. 2000, sídlo má v Litoměřicích na adrese: Městský úřad Litoměřice, Mírové nám. 15/7, 412 01 Litoměřice. Jeho právní formou je dobrovolný svazek obcí, orgány jsou členská schůze, předseda svazku, místopředseda svazku, revizní skupina.

Předmětem činnosti mikroregionu Radobýl je všeobecná ochrana životního prostředí v zájmovém území členských měst; rozvoj infrastruktury, podpora rozvoje podnikání, podpora rozvoje služeb; rozvoj turistiky a cestovního ruchu; propagace sdružení a jeho zájmového území a provozování kulturní činnosti; zabezpečování činnosti sloužící k uspokojování potřeb občanů⁴⁵.

Členská města mikroregionu Radobýl jsou **Bohušovice nad Ohří, Litoměřice, Lovosice, Terezín**.

Bohušovice nad Ohří

Město leží v okrese Litoměřice, 5 km jižně od Litoměřic, převážně na levém břehu řeky Ohře, v sousedství města Terezín, v Terezínské kotlině⁴⁶. Město se rozkládá na území o rozloze 8,62 km², v současnosti zde žije 2 535 obyvatel⁴⁷. Územní části města jsou Bohušovice a městská část Hrdly. Členem Euroregionu Labe jsou od 23. 11. 1993, mikroregionu Radobýl od 18. 9. 2000.

První zmínky o obci Bogušovců, jak byli první obyvatelé Bohušovic nazýváni, pocházejí z roku 1057 a 1131. Oblast však byla osídlována mnohem dříve, již v 6. století je zde doloženo slovanské osídlení. V okolí Bohušovic byly nalezeny prehistorické nálezy - keramika z pozdní doby kamenné a kostrové hroby s keramikou z doby římské a doby stěhování národů.

Město má vybudovány všechny potřebné inženýrské sítě včetně kabelové televize, moderně vybavené zdravotnické středisko a rozvinutou síť obchodů a služeb. Nachází se zde mateřská a základní škola. Má výborné dopravní napojení na blízkou dálniční trasu D 8 Praha - Teplice, leží přímo na železničním koridoru Praha – Děčín, autobusové napojení městskou dopravou na okresní město.

Městem Bohušovice protéká řeka Ohře. V okolí se nachází chráněná krajinná oblast České středohoří, která je turisticky velmi zajímavá.

⁴⁴ Další informace na internetové adrese: <http://www.euroregion-labe.cz/cz/index.htm>.

⁴⁵ Předmět činnosti nalezen na internetové adrese: <http://www.euroregion-labe.cz/cz/index.htm>.

⁴⁶ Více k Bohušovicích v knize Augustin, J., *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*, Argot, Sokolov 2001, str. 42.

⁴⁷ Statistické údaje nalezeny v knize: kol. autorů ČSÚ, *Statistický lexikon obcí České republiky 2005*, Ottovo nakladatelství, Praha 2005.

Litoměřice

Město Litoměřice leží na jižním úpatí Českého Středohoří, jižně od Ústí nad Labem⁴⁸. Litoměřice jsou bývalým okresním městem v Ústeckém kraji. Rozkládají se při soutoku Ohře s Labem v severních Čechách. Město se rozkládá na území o rozloze 17,99 km², počet obyvatel činí 24 879⁴⁹. Členem Euroregionu Labe jsou od 4. 6. 1992, mikroregionu Radobýl od 18. 9. 2000.

Starobylé město a kulturní centrum vzniklo na počátku 13. století⁵⁰. Již v 8. století zde však stálo slovanské hradiště – centrum kmene Litoměřiců. V 11. století zde byla významná křižovatka tří obchodních cest - vodní cesty po Labi, cesty do Lužice a cesty do Chlumce a do Saska. Třicetiletá válka⁵¹ zastavila bouřlivý rozvoj města, které ztratilo svůj hospodářský význam. Kulturní ráz mu však již zůstal, střed města je chráněnou památkou. Za doby Rakouska-Uherska bylo město oblíbeným místem penzistů, protože je zde jedno z nejteplejších klimát v Česku. Královským městem se staly roku 1219. V letech od 1852 do 2002 měly status okresního města.

Železnici z Dolního nádraží vede směr do Děčína, Mělníka, z Horního nádraží pak do Lovosic, České Lípy a Liberce. Město má v současné době i rychlé dálniční spojení s Prahou.

Městem Litoměřice protéká řeka Labe. V blízkosti města je vrch Radobýl. Existuje zde průmysl potravinářský, kožedělný, konfekční, stavebních hmot, strojírenský a dřevozpracující, na Labi funguje přístav. V okolí města se nacházejí četné vinice a sady.

Lovosice

Město Lovosice leží v malebné labské rovině na jižním úpatí Českého středohoří⁵². Rozkládají se na levém břehu řeky Labe, patří do Ústeckého kraje, Praha je vzdálena asi 60 km směrem na jih. Město se rozkládá na území o rozloze 11,89 km², počet obyvatel činí 9 312⁵³. Členem Euroregionu Labe jsou od 21. 8. 1992, mikroregionu Radobýl od 18. 9. 2000.

První zmínka o obci pochází z roku 1143⁵⁴. Kníže Vladislav II. ji spolu s obcí Žernoseky věnoval strahovským premonstrátům, které povolal ze Steinfeldu. Poté se na Lovosicích vystřídala řada majitelů, mezi nimiž byl i rod Valdštejnů. Období Valdštejnů bylo

⁴⁸ Více k Litoměřicím v knize Augustin, J., *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*, Argot, Sokolov 2001, str. 313.

⁴⁹ Statistické údaje nalezeny v knize: kol. autorů ČSÚ, *Statistický lexikon obcí České Republiky 2005*, Ottovo nakladatelství, Praha 2005.

⁵⁰ Historie popsána v knize Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J. a kol., *Dějiny města Litoměřic*, OSWALD, Litoměřice 1997.

⁵¹ Více o třicetileté válce v knize Klíma, A., *Dlouhá válka (1618 – 1648)*, Slovo, Praha 2000.

⁵² Více k Lovosicím v knize Augustin, J., *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*, Argot, Sokolov 2001, str. 321-322.

⁵³ Statistické údaje nalezeny v knize: kol. autorů ČSÚ, *Statistický lexikon obcí České Republiky 2005*, Ottovo nakladatelství, Praha 2005.

⁵⁴ Historii Lovosic lze nalézt v knize Skalský, J., *Lovosice od pravěku do roku 1948*, HELIOPRINT, 1994.

pro Lovosice velice významné. Na žádost Adama z Valdštejna, dvorního komořího císaře Rudolfa II.⁵⁵, byly v roce 1600 Lovosice povýšeny na město.

V roce 1756 proběhla u Lovosic jedna z významných bitev sedmileté války. V 19. století dosáhlo město velkého rozmachu. Podnikatel Augustin Tschinkel zde založil továrnu na cikorku, dnešní DELI a Schwarzenbergové zde založili cukrovar a pivovar.

Až do šedesátých let byly okresním městem, později spadaly do okresu Litoměřice. Dnes jsou obcí s rozšířenou působností. Lovosice jsou díky své poloze na břehu Labe dlouhé a úzké. Tento jejich tvar dal vzniknout českému úsloví „*dlouhý jak Lovosice*“.

Díky strategické poloze jsou Lovosice významným dopravním uzlem. Kromě nákladního přístavu na Labi má město i výborné spojení s Prahou a Německem po dálnici D8 a železničním koridoru Praha - Ústí nad Labem - Drážďany.

Lovosice je turisticky přitažlivé díky blízkosti atraktivní oblasti Českého středohoří. Nedaleko jsou dvě významné hory – Lovoš a Milešovka. Milovníci historie najdou v okolí množství zajímavých památek, jak například klášter v Doksanech či pevnostní město Terezín.

Město má dlouhou průmyslovou tradici, zejména v chemickém a potravinářském průmyslu. Během posledních let do města přišly i nové zahraniční firmy z elektrotechnického průmyslu.

Terezín

Město Terezín leží jižně od Litoměřic, na úpatí Českého středohoří⁵⁶. Bývalé královské pevnostní město rozkládající se na řece Ohři poblíž soutoku s Labem, 60 km severně od Prahy. Rozkládá se na území 13,56 km² a bydlí zde 2 930 obyvatel⁵⁷. Územní části města jsou České Kopisty, Nové Kopisty, Počaply a Terezín. Členem Euroregionu Labe je od 26. 3. 1998, mikroregionu Radobýl od 18. 9. 2000.

Město bylo založeno roku 1780, na místě dvou zrušených vesnic, jako obrovská obranná pevnost císařem Josefem II.⁵⁸. Město Terezín bylo pojmenováno po císařovně Marii Terezií. Vzniklo z ryze vojenských důvodů. Válečné konflikty mezi Rakouskem a Pruskem si vyžádaly potřebu postavit nepříteli hráz na cestě mezi Drážďanami a Prahou. Stavba pevnosti trvala 11 let.

Roku 1782 bylo prohlášeno svobodným královským městem. Sloužilo především vojsku a posléze jeho část i jako vězení. Celé město má jednotný stavební plán, jeho půdorys

⁵⁵ Literatura: Janáček, J., *Rodulf II. a jeho doba*, Svoboda, Praha 1987.

⁵⁶ Více k Terezínu v knize Augustin, J., *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*, Argot, Sokolov 2001, str. 609.

⁵⁷ Statistické údaje nalezeny v knize: kol. autorů ČSÚ, *Statistický lexikon obcí České Republiky 2005*, Ottovo nakladatelství, Praha 2005.

⁵⁸ Podrobnější zpracování města Terezín v kapitole „3. Město Terezín“.

je naprosto pravidelný. Budovy uvnitř města byly většinou postaveny v empírovém nebo klasicistním slohu.

Pevnost Terezín smutně proslula během Druhé světové války v letech 1941 – 45, kdy sloužila nacistickému Německu jako židovské ghetto a koncentrační tábor. Malá pevnost byla obávaným vězením pražského gestapa.

Město dnes již armádě neslouží. Její odchod město velmi poznamenal. Celá pevnost pak byla poškozena povodněmi v roce 2002.

Město Terezín se stalo Památkem národního utrpení. Pevnost Terezín není díky událostem druhé světové války pouze českou historickou památkou, ale i významnou mezinárodní památkou na nejničivější válku v dějinách lidstva.

Město má vybudované zdravotnické středisko, nachází se zde tři mateřské a dvě základní školy. Terezínem prochází bývalá silnice E55, dálniční trasa D8 Praha - Teplice je z Terezína vzdálená cca 10 km.

3. Město Terezín

Město Terezín leží v nížině dolního povodí řeky Ohře v okrese Litoměřice v krajině chráněné valem České Středoohoří. Historie tohoto města je velice bohatá, přestože se odehrála během krátkých 220 let jeho existence.

3.1. Stručná historie a současnost města

Protože dosavadní obranný systém Rakouských severních hranic se ukázal jako nevyhovující, dala Marie Terezie (1740-1780)⁵⁹ podnět k vybudování mohutné pevnosti poblíž soutoku Ohře a Labe⁶⁰. Hlavním cílem obrany bylo zabezpečení důležitých přístupových cest k Praze, zajišťování skladu potravin a válečného materiálu. Základní kámen pevnosti položil císař Josef II.⁶¹ v roce 1780. Jádro opevnění tvoří Velká pevnost, postavená ve tvaru osmiúhelníkové hvězdice s pětibokými bastiony, spojených vnitřním valem. Hluboké vodní příkopy s možností zatopit okolní kotliny doplňovaly pevnostní stavbu. V bažinatém terénu bylo nutno užít roštů ke zpevnění základů staveb. Celkový rozsah opevnění dosáhl 398 ha. Výstavba trvala 10 let a stála 11-12 milionů zlatých. Na počest Marie Terezie dostalo město název Theresienstadt. Terezínské ulice jsou přímé, pravouhlé, směřují ze severu na jih, ze západu na východ. Objekty určené pro ubyto válečných vojáků byly rozmístěny na okrajích města. Již roku 1782 byl Terezín prohlášen svobodným královským městem.

O terezínskou pevnost se nikdy nebojovalo, pruská armáda se raději Terezínu vyhnula. Ukázalo se, že nákladná pevnost pozbyla účelu. Pevnostní určení města bylo v roce 1888 zrušeno. Terezín zůstal však nadále posádkovým městem. Dokončila se výstavba města, postavila se škola, spořitelna a pošta. Převládající způsob obživy civilního obyvatelstva představovalo řemeslo a obchod. O bohatém společenském ruchu svědčí to, že v Terezíně bylo zaznamenáno 39 hospod, 19 kořalen, 5 vináren a obchody všeho druhu. Vojenské úřady využívaly Malé pevnosti jako vojenské věznice a trestnice. Byli zde vězněni účastníci sarajevského atentátu s Gavrilem Principem⁶², účastníci rumburské vzpoury⁶³. Od počátku I. světové války byl v Terezíně zřízen největší zajatecký tábor v Čechách, většinu vězňů tvořili Rusové.

⁵⁹ Literatura k Marii Terezii: Maur, E., *Marie Terezie, Korunovace na usmířenou*, Havran, Praha 2003.

⁶⁰ Historie k historii města Terezín nalezena v knize Romaňák, A., *Pevnost Terezín*, FORTprint, Dvůr Králové nad Labem 1996.

⁶¹ Literatura k Josefu II.: Magenschab, H., *Josef II., Revolucionář z boží milosti*, Brána, Praha 1999; Taraba, L., *Josef II.*, Epocha, Praha 1999.

⁶² Více o sarajevském atentátu v knize Huf, H.-Ch., *Quo Vadis: Osudové hodiny lidstva*, Knižní klub a Balios, Praha 1999, str. 132 – 163.

⁶³ Více o rumburské vzpouře v knize Myšková, E., *Rumburská vzpoura*, Severočeské nakladatelství, Ústí nad Labem 1978.

Po vyhlášení samostatnosti v roce 1918 řídila město místní správní komise až do prvních voleb 1919. V 30. letech se dotkla Terezína hospodářská krize. V té době již v pohraničních okresech narůstalo nacistické hnutí. Část litoměřického okresu se stala součástí Sudet a Terezín poskytl azyl mnohým uprchlíkům z pohraničí. V březnu 1939 byl zabrán zbytek okresu a říšskoněmecké vojsko převzalo vojenské objekty v Terezíně. Válka a okupace postihly Terezín těžce. V roce 1940 zřídilo pražské gestapo v Malé pevnosti policejní věznicí.

Z Terezína se stalo ghetto na podzim roku 1941. První pracovní transport přijel do Terezína v listopadu 1941. V únoru 1942 bylo nařízeno zrušení města Terezína a obyvatelé se museli vystěhovat. Do prázdného města přijížděly transporty Židů, Terezín se stal většinou přestupní stanicí do vyhlazovacích táborů, převážně do Osvětimi. Dějiny města v letech 1940-1945 jsou otřesným svědectvím ztotožnění člověka člověkem, varujícím mementem krachu lidských hodnot... Obyvatelé ghetta, mezi nimiž bylo mnoho příslušníků židovské inteligence, si zoufalé podmínky přesto dokázali obohatit každodenními přednáškami, kurzy, koncerty a divadelními představeními. Z Terezína bylo vypraveno celkem 43 transportů, jimiž odešlo na 87 tisíc vězňů. Přežilo jen 3000. Terezín byl osvobozen 8. května 1945. Po odchodu posledních vězňů a zdolání tyfové infekce zůstalo město prázdné. Civilní obyvatelstvo se mohlo vrátit až na jaře roku 1946. Začátky obnovy byly svízelné. I když nechybělo nadšení a snaha vrátit městu předválečnou podobu, opravy brzdil stálý nedostatek finančních prostředků. Do města se vrátila vojenská posádka, otevřela se škola. Přes velké potíže zaznamenal vývoj i společenský a kulturní život. Byla obnovena činnost spolků a zájmových organizací, znovu spatřil světlo světa pomník Mistra Jana Husa, po dobu války ukrytý v hradbách.

V roce 1970 měl Terezín již 2797 obyvatel. O tři roky později byla otevřena nová základní škola s tělocvičnou a bazénem, rozlehlý školní areál se záhy rozšířil o stavbu nové pavilónové mateřské školy. S postupným osidlováním Terezína se rozvíjel kulturní a společenský život. Každoročně se konaly Husovy oslavy a oslavy významných výročí. Ve městě působilo divadlo, loutkové divadélko pro děti, úspěšně pracoval pěvecký sbor Smetana. Přínosné byly kulturní akce pořádané Posádkovým domem armády. V roce 1975 dokončili občané svépomocí vybudovanou sokolovnu a hřiště.

Pevnost i město jsou významnou památkou tzv. mezierské fortifikační školy. Mezi architektonicky cenné budovy se řadí velitelství pevnosti, důstojnický pavilon, Wiesnerův dům, kostel Vzkříšení Páně z roku 1805 a radnice z roku 1841. K nejpodmanivějším prostorům patří terezínská jízdárna s vnitřní dřevěnou obloukovitou vazbou. Převládající panorama města tvoří domy vystavěné v klasicistním slohu, pozdější stavby nesou znaky empiru. Od roku 1992 je Terezín městskou památkovou rezervací. Díky programu regenerace

se podařilo zrekonstruovat kostel, jehož oprava si vyžádala 6,5 milionu korun. Také střechy a fasády občanských domů doznávají změn k lepšímu. Rok 1996 přinesl Terezínu zásadní změnu; Ministerstvo obrany vydalo rozhodnutí o zrušení posádky. Město, od svého zrodu provázené armádou, se do roka téměř vyliidnilo. Odešly odsud 3000 vojáků i civilních zaměstnanců, zvýšila se nezaměstnanost, ulice města se již poněkolkáté v historii vyprázdnily.

Nové možnosti a cesty vývoje města naznačila mezinárodní konference "Terezín po roce 2000", která se konala v listopadu 1997. Struktura města by se měla přeorientovat na turistický ruch, kulturní a setkávací centrum, univerzitní město. K záchraně a obnově architektonického dědictví vznikla Nadace Terezín, jejímž cílem je do prostor opuštěných armádou vnést život; a to v souladu s architekturou, historií, ale i s potřebami současného života ve městě.

Ve městě působí Nadační fond Hanse Krávy, který se orientuje na koncerty vážné hudby především od autorů vězněných v terezínském ghettu. Dále zde najdeme Klub přátel Československé Armády, který se zaslужuje o čištění pevnostního systému. Výborné pověsti se těší kromě moderně vybavené základní školy s rozšířenou výukou jazyků a hudební výchovy také zájmové aktivity: Skauti, Pionýři a terezínský Sokol. Významných úspěchů zaznamenali terezínští cyklisté (mistr sportu L. Heller v reprezentačním družstvu Závodu míru), kteří každoročně organizují Závod míru juniorů s mezinárodní účastí.

Terezín dnes čeká především na vyřešení majetkoprávních vztahů a předání opuštěných vojenských objektů, které již několik let neutěšeně chátrají. Cesta, kterou se bude ubírat, je zatím mlhavá. Jeho unikátní architektura, historická zkušenost i poloha v podhůří Českého středohoří jej předurčuje stát se cílem turistických výprav. Prostory, které se po letech otevírají veřejnosti, nabízejí možnost uspořádat velkolepé i komorní výstavy, koncerty, semináře, festivaly, divadelní představení. Vhodnou přestavbou kasárenských bloků na byty, studentské koleje nebo univerzitu by ožila krásná představa pulzujícího města plného mladých lidí, proudícího života, vzdělanosti a kultury.

Existuje řada myšlenek, jak Terezín oživit. Rozbíhá se projekt na centrum kulturního setkávání mladých, hovoří se dokonce o statutu univerzitního města. Potenciál v sobě Terezín určitě má – jeho Památník každoročně navštěvuje statisíce hostů z celého světa. Přijíždějí za vzpomínkami i za poučením.

4. Památník Terezín

Barokní vojenská pevnost jako součást mohutného komplexu opevnění, pojmenovaná na počest císařovny Marie Terezie⁶⁴. Téměř od začátku existence byla používána jako věznice, nechvalně proslulá zejména jako věznice pražského gestapa od roku 1940. V roce 1947 zřízen Památník Terezín, jehož posláním je připomínat zhoubné následky potlačování svobody, demokracie a lidských práv. Roku 1962 se stal Národní kulturní památkou.

4.1. Historický vývoj

Terezínská pevnost byla vybudována koncem 18. století Josefem II⁶⁵. Město, dodnes obklopené masivními valy, leží nedaleko soutoku Labe s Ohří. Pevnost tvoří dvě části oddělené řekou - Hlavní pevnost na levém a Malá pevnost na pravém břehu Ohře. Při válkách vedených mezi habsburskou monarchií a Pruskem měla pevnost strategický význam, nebyla však nikdy přímo využita k boji a nesplnila své původní poslání. Přesto však Terezín zůstal významným posádkovým městem a součástí jeho opevnění tzv. Malá pevnost, sloužila již v minulém století jako trestnice pro vojenské i politické vězně. Terezínská opevnění, na svou dobu moderní, postupně zastarala a po ztrátě vojenské funkce upadla v zapomenutí. Do myslí lidí se vepsal až za druhé světové války, kdy se celý Terezín stal jediným velikým vězením.

Opevnění hlavní pevnosti má tvar osmihranu, jehož vrcholy jsou osazeny pětibokými bastiony. Obranný val je široký 30 m a jeho celková délka je 3 770 m. Malá pevnost byla obdélníková s dvěma polobastiony a dvěma pětibokými bastiony v rozích. Území mezi oběma pevnostmi chránily šance a šest bastionů. Do celého areálu se vstupovalo čtyřmi branami: Litoměřickou, Pražskou, Horní a Dolní.

Malá pevnost měla charakter průchozí věznice, odkud byli vězni posíláni po určité době před soud nebo do koncentračních táborů. Přímo zde zahynulo v důsledku hladu, týrání a nedostatečné lékařské péče a hygieny 2 600 vězňů, další tisíce jich zahynuly po deportaci z Terezína. Součástí nacistických plánů na nové uspořádání Evropy bylo tzv. "konečné řešení židovské otázky"⁶⁶. Také na obsazeném území Čech a Moravy byli občané židovského původu pronásledováni a od listopadu 1941 postupně deportováni do města Terezína (Hlavní pevnost), kde pro ně nacisté zřídili tzv. ghetto⁶⁷. Zde měli být soustředěni do doby, než budou vyhlazovací tábory na východě připraveny k jejich konečné likvidaci.

⁶⁴ Památník nalezen v knize Fiedler, J., *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, SEFER, Praha 1992.

⁶⁵ Historický vývoj popsán dle knihy Votoček, O., Kostková, Z., *Terezín*, ODEON, Praha 1980.

⁶⁶ Více o konečném řešení v knize Kárný, M., „*Konečné řešení*“, *Genocida českých židů v německé protektorátní politice*, Praha 1991.

⁶⁷ Více o židech v knize Pěkný, T., *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, SEFER, Praha 2001.

Dne 24. listopadu 1941 přijel do Terezína první transport z Prahy - tzv. aufbau-kommando, jehož 342 mužů mělo za úkol připravit město pro příjem velkého počtu vězňů. K ubytování jim sloužily bývalé dělostřelecké kasárny, přejmenované na Sudetské.

V krátké době bylo do Terezína deportováno přes 7 000 osob z největších měst protektorátu - Prahy a Brna⁶⁸. Ženy s dětmi do dvanácti let musely být na příkaz SS velitele tábora odděleny a umístěny zvlášť. Styk rodinných příslušníků a civilního obyvatelstva byl zakázán. Tehdy byl Terezín normálně obydleným městem. Dne 16. února 1942 vyšel výnos o zrušení obce a všichni obyvatelé se museli nejpozději do 30. června 1942 vystěhovat.

Od roku 1942 přicházely do města pravidelně masové transporty Židů z různých měst Čech a Moravy. Počet obyvatel ghetta se rychle zvyšoval. Z území tehdejšího protektorátu bylo do Terezína deportováno na 74 000 Židů. A pouze 26 000 se podařilo deportaci uniknout tím, že se vystěhovali.

Celkem terezínským ghettem prošlo více než 150 000 vězňů.

Disciplínu a pořádek v přeplněném táboře pomáhala udržovat neozbrojená stráž ghetta, organizovaná ze samotných vězňů.

Židovští vězni obývali jednak velké kasárenské budovy, jednak ostatní domy ve městě. Při obrovském přeplnění tábora však obývali i pudy, sklepy a kasematy ve valech. Muži, ženy a děti žili odděleně, jen minimum prominentních rodin mohlo žít v Terezíně pohromadě. V sálech kasáren, kde byla umístěna převážná část vězňů, se tísnilo pohromadě 100 - 400 osob a na nově příchozí zbývaly jen pudy, kde nebyla voda ani hygienické zařízení a nedalo se tam topit.

Terezín se stal největším koncentračním táborem na území českých zemí. Proudily sem tisícové transporty Židů nejen z protektorátu, ale i z Německa, Rakouska, Holandska, Dánska a koncem války i ze Slovenska a Maďarska. Po obsazení Československa Hitlerem si nacisté povšimli "výhod" Malé pevnosti a zřídili zde v červnu 1940 policejní věznici. Z různých služeben gestapa sem byli posíláni čeští a moravští vlastenci, členové mnoha odbojových skupin a organizací. Kromě našich občanů (asi 90%) zde byli vězněni i občané bývalého Sovětského svazu, Poláci, Jihoslované, Francouzi, Italové, angličtí váleční zajatci a příslušníci dalších národů.

V terezínském táboře byla práce povinností od věku 14 let (vyjma starých a nemocných). Práce skýtala někdy určité výhody, např. hodnotnější přiděly jídla a v některých případech i ochranu před transporty na východ. Jídla byl nedostatek, přiděly potravin nemohly

---

⁶⁸ Statistické údaje dle Kárný, M., „Konečné řešení“, Genocida českých židů v německé protektorátní politice, Praha 1991.

stačit při těžké fyzické práci a vězni ztráceli až třetinu své váhy. Nejvíce trpěli hladem staří nepracující věžňové. Stali se tou nejubožejší skupinou a rychle umírali.

Životní podmínky uvězněných se rok od roku zhoršovaly, věžňové byli nuceni k vysilující otrocké práci. Tzv. vnitřní komanda zajišťovala údržbu a chod věznice, obdělávání přilehlých polí a výstavbu různých objektů. Většina věžňů však pracovala mimo pevnost u různých firem v okolí a do posledních dnů války se podílela na válečné výrobě a práci pro říši.

Již počátkem ledna roku 1942 byly vypravovány první transporty na východ. Celkem 63 transportů, jimiž odešlo více než 87 000 osob. Z nich se dočkalo osvobození 3 800. Tragický byl osud terezínských dětí. Ze 7 590 nejmenších věžňů deportovaných na východ se osvobození dožilo jen 142. Jen ty děti, které zůstaly po celou dobu v Terezíně, měly šanci se zachránit. Ke dni osvobození se v Terezíně nacházelo kolem 1 600 dětí ve věku do 15 let. Tisíc osob bylo deportováno do Rigy, postupně pak odjížděly další a další transporty do ghatt a vyhlazovacích táborů v Pobaltí a především ve východním Polsku. Cílovými stanicemi byly Izbica, Malý Trostinec, Sobibor, Majdanek a Treblinka, kde deportovaní mizeli téměř beze stopy⁶⁹.

Bohužel, jak transporty do ghetta přicházely, tak také postupně odcházely - do neznáma. Od října 1942 směřovaly všechny transporty do nově vybudovaného vyhlazovacího tábora v Osvětimi – Březince (Birkenau), nejstrašnějšího z vyhlazovacích táborů. Vězni tady měli pouze dvě možnosti: otrockou práci pro německé hospodářství, nebo smrt. K masovému vraždění práceneschopných sloužily plynové komory.

Transporty vypravované z Terezína na východ naplňovaly podstatu nacistického "konečného řešení židovské otázky".

Od roku 1943 se prováděly v Malé pevnosti i popravky na základě "Sonderbehandlung" - bez soudního řízení. Celkem zde bylo zastřeleno více než 250 věžňů. Při poslední popravě 2. 5. 1945 byly zmařeny životy 51 věžňů (+1 konfident), převážně představitelů mládežnické organizace Předvoj.

Jen večer ve chvílích odpočinku se mohli věžňové povznést nad neustálé ponižování a teror ze strany dozorců. V celách, kde se utvořil ustálený a důvěryhodný kolektiv, se tajně rozvíjela politická a kulturní činnost. Besedovali zde a přednášeli umělci a nejrůznější odborníci. Na některých celách se tajně pořádaly kulturní večery, při nichž se zpívalo a recitovalo, kněží organizovali modlitby. I v nelidských podmínkách dovedli lidé umělecky tvořit; vznikala zde řada básní a jednoduchých kreseb, které mají především velkou

⁶⁹ Literatura ke koncentračním táborům: *Průvodce po nacistických koncentračních táborech*, Český svaz bojovníků za svobodu, Sdružení politických věžňů a pozůstalých a Terezínská iniciativa, 1999.

dokumentární hodnotu. Kulturně politický život na celách a tajné spojení s venkovním světem pomáhaly vězňům Malé pevnosti překonat hrůzy tohoto nacistického perzekučního zařízení.

V Malé pevnosti byli věznění např. představitel odbojové organizace Ústředního vedení odboje domácího doc. Vladimír Krajina, vedoucí představitelé Obrany národa gen. Hugo Vojta, gen. František Kravák, gen. Viktor Spěváček, gen. František Melichar; deportován sem byl také náčelník čs. generálního štábu gen. Ludvík Krejčí. Byli zde i představitelé Petičního výboru "Věrní zůstaneme" prof. Vojtěch Čížek, spisovatel K. J. Beneš, redaktor Otakar Wunsch a JUDr. Milada Horáková. Za KSČ mj. Václav Sinkule, Eduard Urx, MUDr. Miloš Nedvěd, Milada Pixová a Marie Zápotocká. V době heydrichiády v roce 1942 sem byli dopraveni roudničtí studenti a také příbuzní a pomocníci atentátníků Kubiše a Valčíka, z nich 252 osob bylo popraveno v říjnu 1942 v Mauthausenu.

Za necelé 4 roky pevností prošlo více než 140 000 vězňů - mužů, žen i dětí. V posledních dnech války k nim přibylo ještě na 15 tisíc vězňů, kteří dorazili do Terezína s tzv. evakuačními transporty z koncentračních táborů vyklízených před postupující frontou. Na 35 000 vězňů zde v důsledku stresu, hladu a hrozných ubytovacích a hygienických podmínek zemřelo. Terezínskému táboru pro Židy velela nacistická komandantura, která předávala příkazy tzv. židovské samosprávě. Ta se starala o vnitřní chod tábora. Přímý dohled nad vězni vykonávali protektorátní četníci, kteří z velké většiny sympatizovali s uvězněnými, snažili se jim pomoci a udržovat kontakty s vnějším světem.

V táboře platily všemožné zákazy a nařízení, pouze kulturní život byl po určité době povolen, neboť měl posloužit jako kulisa k zastření pravdy o osudu, který byl Židům předurčen. Vězni se k umění upnuli, neboť jim pomáhalo překonávat deprese a strach z neznámé budoucnosti. Snažili se, aby ani vězněné děti nezaostávaly v učení a neztrácely rozhled. Přes zákaz nacistů se proto provádělo tajné vyučování a přidělení učitelé a vychovatelé se dětem věnovali s nesmírnou obětavostí. I za hradbami ghetta je připravovali na svobodnou budoucnost.

Některé osobnosti tehdejšího kulturního života v ghettu : spisovatelé Karel Poláček, Norbert Frýd; hudba - Karel Berman, David Grünfeld, Ada Hechtová, Karel Ančerl, Rudolf Franěk, Karel Reiner, Viktor Ullmann, Gideon Klein, Pavel Haas, Hans Krása, F.E. Klein; divadlo a kabaret - arch. František Zelenka, Gustav Schorsch, Vlasta Schönová, Karel Švenk, Zdeněk Jelínek, Ota Růžička, Kurt Geron, Hanuš Hofer, Leo Strauss; výtvarné umění - Bedřich Fritta, Otto Ungar, Leo Haas, Ferdinand Bloch, Karel Fleischmann, Petr Kien, Adolf Aussenberg, Charlota Burešová, Rudolf Saudek, Jo Spier, Arnold Zadikow.

V posledních válečných letech, kdy německý zbrojní průmysl byl neustále více ohrožován leteckými nálety spojenců, rozhodli nacisté o přemístění části výroby do podzemí.

Také v Litoměřicích měl být využit bývalý vápencový důl pod planinou Bídnice. Na jaře roku 1944 se zde začaly budovat podzemní továrny s krycími názvy Richard I. a Richard II. K jejich výstavbě sem byly přivezeny tisíce vězňů, především Poláků, Jihoslovanů, Rusů, Francouzů, Belgičanů, Italů a dalších národností. V blízkosti budované továrny pro něj byl zřízen koncentrační tábor - pobočka kmenového tábora ve Flossenbürgu - zdroj pracovní síly.

Vězňové upravovali terén na povrchu, razili štoly a připravovali prostory továrních hal. Speciálně vybraní jednotlivci se pak spolu s totálně nasazenými dělníky podíleli na výrobě součástí motorů k tankům, těžkým vojenským vozidlům a lodím. Po několik měsíců zde pracovalo i početné komando vězňů z terezínské věznice gestapa v Malé pevnosti. Nelidské zacházení, hlad, otrocká práce v podzemí, kde hrozily závaly a nakonec rozšíření epidemie tyfu způsobily, že z 18 000 vězňů, kteří sem byli deportováni, jich za necelý rok zahynulo na 4 500.

Situaci vězňů v Terezíně zkomplikovaly koncem války evakuační transporty, které sem přijížděly od 20. dubna do 6. května 1945. Tisíce zubožených a těžce nemocných vězňů s sebou přivezly skvrnitý tyfus, který se rychle rozšířil i mezi původními židovskými vězni. Mezitím byl zjištěn tyfus i ve věznici v Malé pevnosti. O tom se dozvěděli lékaři v Praze a zorganizovali tzv. Českou pomocnou akci na pomoc terezínským vězňům. Vedl ji pražský epidemiolog MUDr. Karel Raška.

Členové České pomocné akce zahájili již 4. května 1945 záchranné akce v Malé pevnosti a zároveň navázali kontakt se zástupci Mezinárodního červeného kříže, který převzal již 2. května ochranu nad policejní věznicí i ghettem. Ve večerních hodinách 8. května projely Terezínem ve směru na Prahu první jednotky Rudé armády.

Sovětsí vojáci pak v následujících dnech převzali na žádost českých lékařů ochranu celého Terezína a poskytli i potřebnou lékařskou pomoc. Spolu s českými lékaři a zdravotníky i zdravotní službou z řad bývalých vězňů a desítek dobrovolníků ze širokého okolí se podíleli na likvidaci tyfové epidemie, která si vyžádala ještě stovky obětí. Je třeba vyzdvihnout obětavost všech, kteří plnili tento nebezpečný úkol, bez ohledu na čas, odpočinek a nebezpečí nález. Již koncem května byla nejhorší vlna epidemie zdolána; před smrtí bylo zachráněno na 30 000 lidských životů. Až do 21. srpna 1945 probíhala repatriace osvobozených vězňů, kteří se postupně rozjížděli do svých domovů ve 30 státech světa.

V Malé pevnosti byl umístěn v letech 1945 - 1948 internační tábor, kde byli shromažďováni nejprve váleční zajatci a později německé obyvatelstvo, určené k odsunu z Československa. Výsledky výzkumu v této oblasti byly publikovány v roce 1997 a jsou prezentovány ve stálé výstavě, umístěné ve IV. dvoře Malé pevnosti.

Terezín zůstane navždy symbolem genocidy Židů za druhé světové války.

Památník Terezín

V krátkém čase po skončení druhé světové války se rozvinula snaha o zachování a udržení míst utrpení a smutku tak, aby byla stálou připomínkou i výstrahou pro budoucí generace. Památník Terezín vznikl z rozhodnutí vlády Československé republiky dne 6. května 1947 původně jako „Památník národního utrpení“ a dnes je v České republice jedinečnou institucí svého druhu⁷⁰. Jeho hlavním posláním je zachovat a udržovat pietní místa v tom stavu, v jakém byla v době nacistické poroby, uchovávat památku obětí rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace během druhé světové války, ale také rozvíjet muzejní, výzkumnou a vzdělávací činnost, a pečovat o místa spojená s utrpením a smrtí desítek tisíců obětí vlády násilí.

Památník Terezín se stal mezinárodním střediskem setkávání mládeže a v posledních letech je také významným badatelským a dokumentačním pracovištěm, kde jsou soustřeďovány dokumenty a památky o osudech vězňů Malé pevnosti, terezínského ghetta, koncentračního tábora v Litoměřicích a dalších věznic a koncentračních táborů v českých zemích i v zahraničí. Návštěvníci mohou navštívit stálé expozice v Malé pevnosti, v Muzeu ghetta, v bývalých Magdeburských kasárnách, v objektech kolumbária, obřadních místnostech, ústřední márnici a v objektu krematoria na Židovském hřbitově. Při příležitosti oslav 60. výročí osvobození připravil Památník Terezín řadu vzpomínkových a pietních akcí, např. vzpomínkovou akci věnovanou obětem holocaustu Jom ha'šoa (5. květen), historickou dokumentární výstavu a setkání bývalých vězňů (6. květen) nebo Terezínskou tryznu 2005 (15. květen)⁷¹.

4.2. Soubor památníku

Památník Terezín dnes tvoří soubor jednotlivých pietních míst, která jsou značně rozptýlena a netvoří ucelenou lokalitu.

Soubor Památníku tvoří:

Malá pevnost jako historická část Terezína

Národní hřbitov

Muzeum ghetta

Židovský hřbitov s krematoriem a Ruský hřbitov

Památník sovětských vojáků

Pamětní deska u bývalé železniční vlečky

⁷⁰ Označení nalezeno v knize: Augustin, J., *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*, Argot, Sokolov 2001.

⁷¹ Podrobnější zpracování kulturních akcí v podkapitole „4.8. Kulturní akce“.

Pietní místo u Ohře

Kolumbárium s částí opevnění, obřadní místnosti a márnice
Bývalá podzemní továrna Richard v Litoměřicích s krematoriem
Bývalá Magdeburská kasárna

Malá pevnost

Fungovala v letech 1940 – 1945 jako věznice pražského gestapa. Roku 1994 byla v Malé pevnosti otevřena nová stálá expozice o historii politické věznice⁷². Podává svědectví o perzekuci českého národa za nacistického režimu v 2. světové válce a zaznamenává osudy českých vězňů zavlčených do jiných koncentračních táborů na území nacistické německé říše.

Krátkodobé výstavy instalované ve výstavních prostorách Malé pevnosti jsou: Malá pevnost 1940 – 1945; Expozice výtvarného umění Památníku Terezín; Terezín 1780 – 1939; Koncentrační tábor Litoměřice 1944 – 1945; Internační tábor pro Němce; Malá pevnost 1945 – 1948. Dále je v Malé pevnosti možnost návštěvy kina s dokumentárními filmy, obchod s možnostmi nákupu brožur, knih, videokazet a suvenýrů.

Národní hřbitov

Vznikl uměle, až po osvobození v roce 1945⁷³. Podnět k jeho zřízení vyšel z řad bývalých vězňů a pozůstalých, na jejichž žádost byly exhumovány tělesné ostatky vězňů z šesti hromadných hrobů na šancích Malé pevnosti, kam se pohřbívalo v období od 1. března do 7. května 1945. Mezi exhumovanými byli i vězni z pochodů smrti, kteří v květnových dnech roku 1945 přišli do Malé pevnosti.

Dne 16. září 1945 se pak za účasti bývalých vězňů, pozůstalých, čestných představitelů politického a veřejného života poválečného Československa a široké veřejnosti konal slavnostní pohřeb všech 601 exhumovaných obětí. Tohoto pohřbu se např. zúčastnil ministr zahraničních věcí Jan Masaryk a JUDr. Milada Horáková, která promluvila za vězněné ženy. Od skončení války se Terezín stal poutním místem československého lidu. K prvnímu výročí osvobození se na Národním hřbitově konala 12. května 1946 vzpomínková slavnost. Součástí programu byl pohřeb exhumovaných obětí ze společného hrobu v Lovosicích, z hromadných hrobů nalezených v prostoru koncentračního tábora v Litoměřicích a z obecního hřbitova v Terezíně.

Do společného hrobu na Národní hřbitov byl také uložen popel 52 vězňů popravených 2. května 1945 v Malé pevnosti. Dále sem byly přemístěny do jednotlivých hrobů urny obětí

⁷² Informace popsány dle knihy: kol. autorů, *Turistický lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

⁷³ Informace nalezeny na internetové adrese: <http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=117>.

tyfové epidemie z terezínského krematoria a rovněž popel vyzvednutý z velké jámy v jeho blízkosti. Jednalo se z velké části o zemřelé z terezínského ghetta.

Ještě v roce 1958 byl při stavebních pracích v blízkosti bývalé podzemní továrny Richard nalezen hrob s lidským popelem. Bylo zjištěno, že se jedná o pozůstatky židovských vězňů z terezínského ghetta. Rovněž tento nález byl pochován na Národním hřbitově.

V současné době se na Národním hřbitově nachází 2 386 jednotlivých hrobů (urnových nebo kosterních). Další tisíce zemřelých z Malé pevnosti, terezínského ghetta, koncentračního tábora v Litoměřicích, ale i těch, kteří do Terezína přišli na konci války pochody a transporty smrti, jsou pochovány ve společných hrobech označených pěti pylony. Celkem se na Národním hřbitově nacházejí ostatky asi 10 000 obětí.

Muzeum ghetta

Otevřeno v roce 1991 v budově bývalé terezínské školy⁷⁴. Stálá expozice, s názvem „Terezín v tzv. *konečném řešení židovské otázky* 1941 – 1945“, vznikla ve spolupráci s bývalými vězni terezínského ghetta.

Židovský hřbitov s krematoriem

V terezínském ghettu byli zemřelí zpočátku pohřbíváni do jednotlivých i hromadných hrobů v prostoru bohušovické kotliny⁷⁵. Vznikl tak postupně Židovský hřbitov, na němž je pohřbeno na 9 000 obětí tohoto tábora. Nacisté rozhodli vybudovat v Terezíně táborové krematorium. Bylo uvedeno do provozu 7. září 1942 a spalovalo mrtvé nejen z ghetta, ale i z policejní věznice gestapa v Malé pevnosti a později i z litoměřického koncentračního tábora. Podle dochovaných kremačních záznamů zde bylo zpopelněno na 30 000 obětí. Urny s popelem se ukládaly v kolumbáriu, umístěném v pevnostním valu, většinu jich však nacisté přikázali ještě před koncem války zlikvidovat.

Od poloviny března 1945 až do příchodu prvních evakuačních transportů byly kremace zastaveny. Mrtví byli ve všech třech perzekučních zařízeních pohřbíváni do hromadných hrobů. Mezitím bylo zprovozněno vlastní krematorium litoměřického tábora, které začalo spalovat v dubnu 1945. Během jednoho měsíce v něm bylo zpopelněno asi 400 mrtvých. Po příchodu evakuačních transportů (na konci dubna 1945) byly kremace obnoveny.

Vzhled původního pohřebiště židovských vězňů, nacházejícího se v bohušovické kotlině, byl po válce architektonicky a výtvarně vyřešen a celý prostor je nyní upraven jako sad nenápadně zapadající do okolní krajiny. Pietní úpravu dostalo i místo, kde byl v listopadu 1944 z příkazu nacistů vhašován do řeky Ohře popel umučených vězňů.

⁷⁴ Informace popsány dle knihy: kol. autorů, *Turistický lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

⁷⁵ Informace popsány dle knihy: kol. autorů, *Turistický lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

Kolumbárium, obřadní místnosti a ústřední márnice

Kolumbárium a ústřední márnice terezínského ghetta byly rekonstruovány a v rámci pamětních dnů k 60. výročí zahájení transportů slavnostně otevřeny dne 16. října 2001⁷⁶. V Kolumbáriu byl během existence ghetta ukládán popel zemřelých a zpopelněných vězňů, konaly se zde pohřební obřady v ghettu. Jsou zde nově zpřístupněné exponáty a část symbolických náhrobků. V ústřední márnici se nachází nově otevřená expozice. V obřadních místnostech jsou k vidění další předměty.

Bývalá Magdeburská kasárna

Rekonstruovaná a otevřená v roce 1997⁷⁷. V budově Magdeburských kasáren sídlí také Středisko setkávání. Stálé expozice, které zde nalezneme, jsou zaměřeny na ukázky: Rekonstrukce vězeňské ubikace z doby ghetta; Hudby v terezínském ghettu; Výtvarného umění v terezínském ghettu; Literární tvorby v terezínském ghettu; Divadla v terezínském ghettu.

4.3. Provoz objektu a management

Památník Terežín je majetkem České republiky. Je otevřen celoročně, kromě 24. 12. – 26. 12. a 1. 1. Památník je rozdělen do jednotlivých objektů, kde jsou odlišné otevírací doby. Informace o provozu jsou uvedeny v tabulce č. 1. Provoz památek je rozdělen do dvou sezón. Výjimkou v otevírací době je Krematorium, který má v sobotu zavřeno a je proto přístupný od neděle do pátku. Ostatní objekty jsou buď volně přístupné nebo je jejich otevírací doba řízena návštěvními hodinami přilehlého objektu.

Tabulka č. 1 – Otevírací doba

objekt	měsíc	dny v týdnu	hodiny	zavřeno
Malá pevnost	duben - říjen	denně	8:00 - 18:00	24.12. - 26.12.
	listopad - březen	denně	8:00 - 16:30	a 1.1.
Muzeum ghetta a Magdeburská kasárna	duben - říjen	denně	9:00 - 18:00	24.12. - 26.12.
	listopad - březen	denně	9:00 - 17:30	a 1.1.
Krematorium	duben - říjen	v sobotu zavřeno	10:00 - 17:00	24.12. - 26.12.
	listopad - březen	v sobotu zavřeno	10:00 - 16:00	a 1.1.
Kolumbárium, obřadní místnosti a ústřední márnice	celoročně	denně	9:00 - 17:00	24.12. - 26.12. a 1.1.

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terežín

Památník Terežín je částečně bezbariérový. V Malé pevnosti je bezbariérová prohlídková trasa bez podzemní chodby, kino, přízemí Muzea Malé pevnosti, většina

⁷⁶ Informace nalezeny na internetové adrese: <http://www.pamatnik-terezin.cz/>.

⁷⁷ Informace popsány dle knihy: kol. autorů, *Turistický lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

výstavních prostor, sociální zařízení. V Muzeum ghetta je bezbariérový pouze výstavní prostor ve foyer kina. Zcela bezbariérová jsou Magdeburská kasárna, Obřadní místnosti a márnice. Krematorium Bohušovice se připravuje na bezbariérový přístup. Kolumbárium je zatím pro tělesně postižené nepřístupné. Důležité pro budoucnost je odstraňování bariér znemožňujících užívání služeb osobám s omezenou schopností pohybu a orientace – v roce 2005 se podařilo rozšířit objekty Památníku o bezbariérový vstup do I. patra stálé expozice v Muzeu ghetta a do krematoria v prostoru Židovského hřbitova.

Vstup do areálů Památníku Terezín je volný s výjimkou následujících objektů: **Malá pevnost, Muzeum ghetta, bývalá Magdeburská kasárna**. Vstupné se platí před zahájením prohlídky. Vstupné lze platit i formou fakturace; v tomto případě je nutná předchozí písemná objednávka. Po zaplacení vstupného obdrží návštěvník vstupenku, kterou má u sebe po celou dobu prohlídky a na vyžádání ji předloží pracovníkovi Památníku Terezín ke kontrole. Vstupenka platí jen v den, kdy byla zakoupena.

Vstupné je rozděleno na „Vstupné do jednoho objektu“ a „Kombinované vstupné“. Ceník schvaluje správa Památníku Terezín a jeho výše je znázorněna v tabulce č. 2. Vstupné do jednoho objektu zahrnuje buď prohlídku Malé pevnosti nebo Muzeum ghetta. Je rozděleno na dva druhy, plné a snížené. Kombinované vstupné zahrnuje prohlídku do všech třech zmiňovaných objektů a je rozděleno na tři druhy, plné, snížené a rodinné.

Tabulka č. 2 – Vstupné do objektů

Vstupné do jednoho objektu		Kombinované vstupné	
druh	Malá pevnost nebo Muzeum ghetta	druh	Malá pevnost + Muzeum ghetta + býv. Magdeburská kasárna
plné	160 Kč	plné	180 Kč
snížené	130 Kč	snížené	140 Kč
		rodinné	400 Kč

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terezín

Snížené vstupné je poskytováno dětem a mladistvím od 6 do 18 let, studentům po předložení patřičného platného studentského průkazu a důchodcům ČR. Rodinné vstupné je vyhrazeno pro max. 2 dospělí + 3 děti. Vstupné není požadováno od tělesně a mentálně postižených, držitelů průkazu ZTP, dětí do 6 let, učitelů a řidičů autobusů doprovázejících skupinu studentů či žáků, bývalých vězňů koncentračního tábora a jiných perzekučních zařízení z 2. světové války, členů AMG, NPÚ apod. po předložení patřičného průkazu a od novinářů.

Prohlídky se konají buď individuálně nebo s výkladem průvodce Památníku Terezín. Je možné si je rezervovat telefonicky, faxem nebo e-mailem⁷⁸. Hromadné skupiny a průvodcovský výklad se doporučuje předem písemně objednat – skupiny s potvrzenou objednávkou mají přednost při přidělování průvodců. Další informace jsou více popsány v podkapitole „4.6 Prohlídkový okruh“.

Ve všech objektech Památníku Terezín včetně Malé pevnosti je zakázáno kouřit. Dále je zakázáno v celém areálu Malé pevnosti pořizovat videozáznamy; fotografování a filmování ve všech expozicích a pořizování jiné dokumentace - výjimky povoluje vedení Památníku Terezín na základě písemné žádosti a uzavřené smlouvy; jakákoli forma pochůzkového a stánkového prodeje a obtěžovat návštěvníky prosbami o peněžitou či jinou podporu.

Management a zaměstnanci

Provoz Památníku Terezín zajišťuje organizace Památník Terezín. Ředitelem památníku je PhDr. Jan Munk, CSc. Další zaměstnanci jsou uvedeni v tabulce č. 3. Pro průvodce byl před zahájením návštěvní sezóny 2005, ve spolupráci se vzdělávacím oddělením, připraven odborný seminář. Průběžně byl doplňován a školen kádr průvodců.

Tabulka č. 3 - Personální obsazení

jméno	funkce
PhDr. Jan Munk, CSc.	ředitel
doc. PhDr. Vojtěch Blodig, CSc.	náměstek ředitele
	vedoucí historického oddělení
Jiří Janoušek	náměstek ředitele
	vedoucí organizačně propagačního oddělení
Mgr. Ludmila Chládková	vedoucí vzdělávacího oddělení
Ing. Stanislav Krejný	vedoucí technického oddělení
Růžena Babáková	vedoucí ekonomického oddělení
Eva Němcová	vedoucí dokumentačního oddělení
Iva Gaudesová	vedoucí sbírkového oddělení

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terezín

4.4. Financování

Památník Terezín je organizací s vlastní právní subjektivitou a je uživatelem památkového objektu. Patří mezi příspěvkové organizace Ministerstva kultury České republiky, jež je jeho zřizovatelem. Majitelem Památníku Terezín je stát.

Mezi objekty spravované Památníkem Terezín patří: Malá pevnost s Národním hřbitovem – *národní kulturní památka*; Muzeum ghetta s Parkem terezínských dětí; část

⁷⁸ E-mailová adresa: pamatnik@pamatnik-terezin.cz.

objektu bývalých Magdeburských kasáren; Krematorium na Židovském hřbitově; Kolumbárium, obřadní místnosti a ústřední márnice; Modlitebna v Dlouhé ulici; Ruský hřbitov; Hřbitov sovětských vojáků; Pamětní deska u železniční vlečky; Pietní místo u Ohře; Krematorium bývalého Koncentračního tábora v Litoměřicích a vstupní prostory bývalé podzemní továrny „Richard“ v Litoměřicích.

Finanční prostředky na činnost této organizace poskytuje stát. Realizaci některých projektů však napomáhají i sponzorské příspěvky zahraničních institucí, spolků i jednotlivců. Další finanční prostředky získává ze své hlavní činnosti, tj. prohlídek objektů a areálů.

Příjmy a výdaje se každým rokem mění. Největší položku příjmů v roce 2005 tvoří vstupné, největší položkou nákladů v tomtéž roce jsou ostatní náklady, např. na služby, opravy, nájmy atd. Výše příjmů a výdajů v roce 2005 uvádí tabulka č. 4.

Tabulka č. 4 – Příjmy a výdaje v roce 2005

Příjmy	
vstupné	34 294 276,34 Kč
příspěvek Ministerstva kultury ČR	28 244 593,81 Kč
ostatní příjmy	14 040 026,57 Kč
Výdaje	
materiálové náklady a energie	13 602 663,03 Kč
osobní náklady celkem	24 912 380,00 Kč
ostatní náklady (služby, opravy, nájmy atd.)	36 709 367,88 Kč

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Tereziín

Sponzorské příspěvky v roce 2005 činily celkem 2 211 890,85 Kč. Největšími částkami přispěli dárci z České republiky, USA, Kanady, Německa a Rakouska. Menšími částkami přispěla řada dalších dárců, z nichž většina zůstala anonymními. Prostředky získané z darů v roce 2005 byly zatím využity pro následující účely:

Tereziínská tryzna.....	100 000,00 Kč
Literární a výtvarná soutěž mládeže	26 946,00 Kč
Výstava „Lod’ pokračuje dál „	206 297,00 Kč
Mzdové náklady	125 000,00 Kč
Vzdělávací semináře pro slovenské pedagogy	248 167,30 Kč
Opravy hradebního zdiva	1 038 516,34 Kč
Pořízení videozáznamů vzpomínek bývalých vězňů tereziínského ghetta	21 218,89 Kč

4.5. Návštěvnost

Návštěvnost je počet lidí, kteří za určitý časový interval (den, týden, měsíc, rok) navštívili atraktivitu cestovního ruchu, resp. dané zařízení, turistickou destinaci⁷⁹.

Správa Památníku Terezín sleduje návštěvnost památky podle jednotlivých objektů, proto bylo zapotřebí pro vývoj celkové návštěvnosti v Památníku Terezín v letech 2000 – 2005 spočítat průměrnou návštěvnost v jednotlivých letech, viz tabulka č. 5. Pod číslem „1“ se nachází návštěvnost v objektu Malá pevnost, pod číslem „2“ návštěvnost v Muzeu ghetta a pod číslem „3“ návštěvnost v bývalé Magdeburské kasárně.

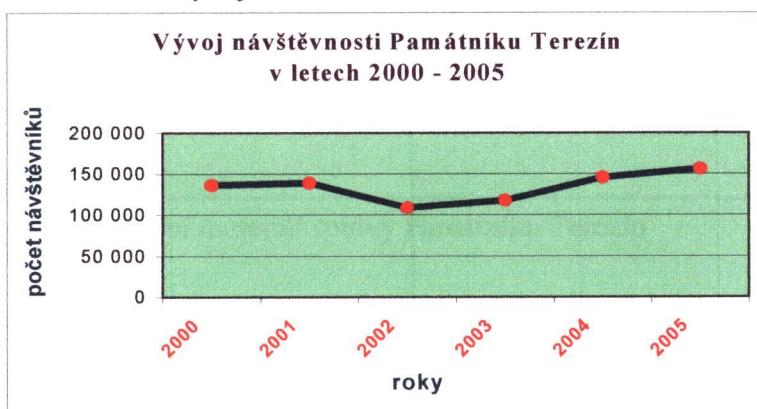
Tabulka č. 5 – Průměr návštěvnosti

rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1	247 582	245 644	194 336	194 588	229 906	248 136
2	130 910	130 656	99 343	115 022	158 368	172 484
3	30 978	41 188	33 770	44 250	48 612	47 617
celkem	409 470	417 488	327 449	353 860	436 886	468 237
průměr	136 490	139 163	109 150	117 953	145 629	156 079

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terezín

Vývoj návštěvnosti památky se od roku 2000 zvyšoval, jak je vidět v grafu č. 1. Bohužel tento vývoj, jež by stoupal dál, zastavily v létě roku 2002 ničující povodně, které zasáhly i tuto oblast. Návštěvnost památky poklesla a důsledky škod způsobené povodní byly nevyčísitelné. Začaly práce na postupném opětovném zpřístupnění památek, opravách budov, obnově stálých expozic, restaurování poškozených částí sbírek, opravách poškozených památných míst a rekultivacích zdevastovaných areálů. V roce 2004 se ukázalo, že se podařilo zažehnat zkázy z povodní a návštěvnost Památníku Terezín se slibně vyvíjí do dalších let.

Graf č. 1 – Vývoj návštěvnosti

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terezín

⁷⁹ Definice dle Pásková, M., Zelenka, J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 191.

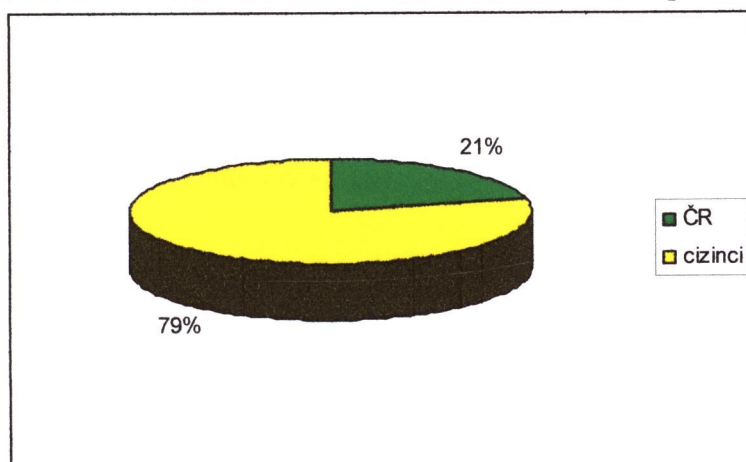
Nejvyšší návštěvností z objektů Památníku Terezín disponuje Malá pevnost. Rozdíl oproti roku 2004 činil 18 230 návštěvníků. Tabulka č. 6 ukazuje, v jakých měsících roku 2005 je počet návštěvníků nejvyšší (modře označeno) a nejnižší (značeno červeně). Z celkového počtu osob byla návštěvnost nejvyšší v květnu, naopak nejnižší v lednu. Zaměřením na tuzemské návštěvníky lze zjistit, že nejvyšší návštěvnost byla v květnu, čemuž velice přispívají školní výlety, nejnižší je v prosinci, kdy Malou pevnost navštíví jen 669 tuzemských návštěvníků. Z počtu zahraničních turistů je viditelné, že větší část z celkového počtu návštěvníků, kteří navštíví Malou pevnost, tvoří cizinci. Nejvyšší návštěvnost byla v září, kdy počet zahraničních turistů překročil hranici 27 000, naopak nejnižší v lednu.

Tabulka č. 6 – Návštěvnost Malé pevnosti v jednotlivých měsících roku 2005

měsíc	počet osob			měsíc	počet osob		
	Celkem	ČR	Cizinci		Celkem	ČR	Cizinci
leden	4 683	1 150	3 533	červenec	28 290	5 905	22 385
únor	7 762	1 123	6 639	srpen	26 457	5 946	20 511
březen	20 319	2 369	17 950	září	31 245	3 569	27 676
duben	31 155	6 067	25 088	říjen	19 736	4 353	15 383
květen	34 588	10 937	23 651	listopad	9 535	2 039	7 496
červen	29 886	8 125	21 761	prosinec	4 480	669	3 811

Zdroj: Interní materiál správy Památníku Terezín

Graf č. 2 – Podíl turistů z ČR a ze zahraničí v Malé pevnosti

Zdroj: Interní materiál správy Památníku Terezín

Druhým nejvíce navštěvovaným objektem je Muzeum ghetta. Počet návštěvníků stoupl oproti roku 2004 o 14 116. Jak už bylo zmiňováno, nejvyšší návštěvnost v jednotlivých měsících roku 2005 je v tabulce č. 7 označena modrou barvou, nejnižší červenou. Z celkového počtu návštěvníků byla nejvyšší návštěvnost v červnu, nejnižší s počtem 3 520 v prosinci. Podíváním se na tuzemské turisty lze zjistit, že jejich nejvyšší počet byl v měsíci květnu, na

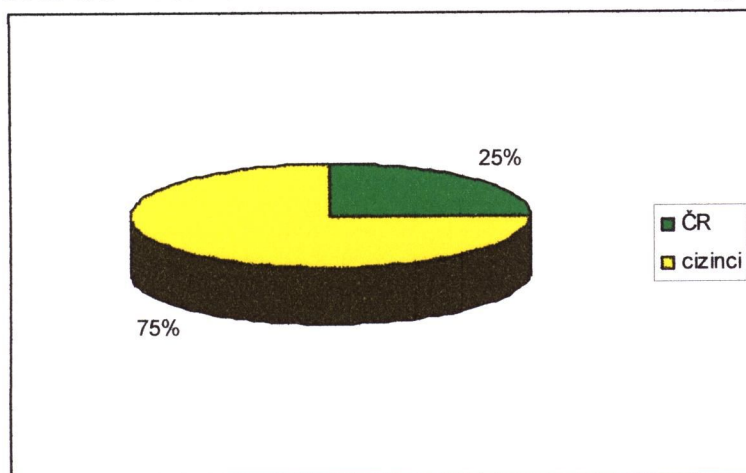
čemž mají velký podíl výlety se školáky, nejnižší počet byl v prosinci. Počet zahraničních turistů dosáhl nejvyšší hodnoty, celých 18 286 turistů, v měsíci červenci, naopak nejnižší v lednu, stejně jako u objektu Malá pevnost.

Tabulka č. 7 - Návštěvnost Muzea ghetta v jednotlivých měsících roku 2005

měsíc	počet osob			měsíc	počet osob		
	Celkem	ČR	Cizinci		Celkem	ČR	Cizinci
leden	3 534	980	2 554	červenec	23 023	4 737	18 286
únor	5 819	1 010	4 809	srpen	20 322	4 883	15 439
březen	12 800	2 040	10 760	září	19 372	2 796	16 576
duben	17 491	4 829	12 662	říjen	14 018	3 784	10 234
květen	22 046	9 211	12 835	listopad	7 245	1 675	5 570
červen	23 294	7 170	16 124	prosinec	3 520	618	2 902

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terezín

Graf č. 3 – Podíl turistů z ČR a ze zahraničí v Muzeum ghetta

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terezín

Nejnižší návštěvnost z objektů Památníku Terezín má bývalá Magdeburská kasárna. I oproti roku 2004 počet jejich návštěvníků klesl o 995. V tabulce č. 8 je vyjádřena návštěvnost objektu v jednotlivých měsících roku 2005, nejvyšší (modře) a nejnižší (červeně) počet návštěvníků v určitých měsících. Z celkového počtu návštěvníků byla spočítána hodnota návštěvnosti 6 295 v měsíci červnu, nejnižší, stejně jako u celkové návštěvnosti v Muzeu ghetta, v prosinci. Objekt přijelo navštívit nejméně tuzemských návštěvníků v prosinci, tak jako u předchozích dvou objektů, a tento počet byl i o 1 389 turistů nižší, než v předchozím roce 2004. Naopak nejvyšší návštěvnost měla bývalá kasárna v květnu, jak už bylo několikrát řečeno, díky organizovaným školním výletům. Nejvyšší návštěvnost cizinců byla napočítána v červenci, leden s 844 turisty byl měsícem s nejnižší počtem zahraničních návštěvníků. Co se

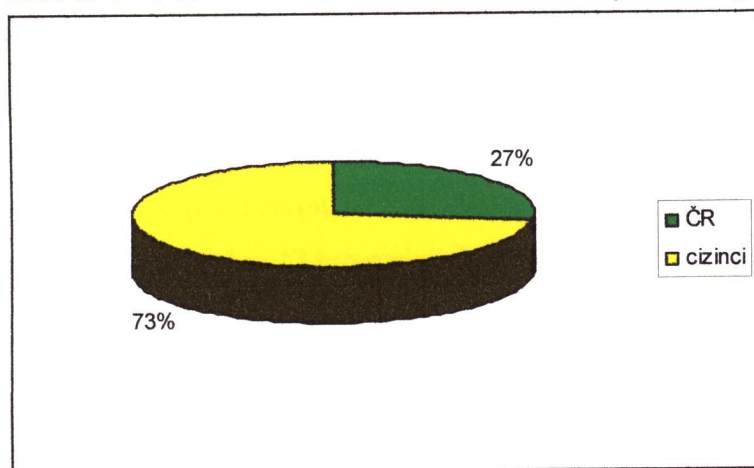
celkové návštěvnosti zahraničních turistů v bývalé Magdeburské kasárně za rok 2005, tento počet o 1 389 cizinců oproti loňskému roku.

Tabulka č. 8 – Návštěvnost bývalé Magdeburské kasárny v jednotlivých měsících roku 2005

měsíc	počet osob			měsíc	počet osob		
	Celkem	ČR	Cizinci		Celkem	ČR	Cizinci
leden	1 477	633	844	červenec	5 891	899	4 992
únor	1 727	715	1 012	srpen	5 588	741	4 847
březen	3 520	960	2 560	září	5 675	984	4 691
duben	5 016	2 071	2 945	říjen	3 492	1 001	2 491
květen	5 523	2 484	3 039	listopad	2 018	279	1 739
červen	6 295	1 877	4 418	prosinec	1 395	306	1 089

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terezín

Graf č. 4 – Podíl turistů z ČR a ze zahraničí v bývalé Magdeburské kasárně

Zdroj: Interní materiály správy Památníku Terezín

Prohlídkový okruh

Památník Terezín nabízí více prohlídkových okruhů. Prohlídky se konají buď samostatně nebo s výkladem průvodce Památníku Terezín ve skupinách o minimálním počtu osob. Maximální počet na jednu prohlídku činí 50 osob, větší skupiny se neprovádějí kvůli ztrátě individuálního pocitu a kvality. Při vstupování do míst s omezenou kapacitou (malé cely, průchody apod.) má přednost skupina vedená průvodcem Památníku Terezín. Ostatní návštěvníci musejí počkat než zde průvodce PT ukončí výklad.

Průvodcovský výklad je zahrnut ve vstupném a je přednášen v češtině. Pro zahraniční návštěvníky je Památník Terezín schopen zajistit výklad v: angličtině, němčině, francouzštině, španělštině, ruštině a italštině. K dispozici jsou také průvodcovské texty ve výše uvedených jazycích a dále v holandštině, polštině, švédštině, dánštině, hebrejštině a japonštině.

Sleva na vstupném je poskytnuta každé skupině o třiceti a více osobách ve výši 15,- Kč za 1 osobu.

V práci je přiblížen prohlídkový okruh v objektu Malá pevnost⁸⁰. Zde jsou oprávněni poskytovat výklad pouze průvodci autorizovaní Památkem Terezín. Délka prohlídky je 90 – 120 minut, poslední začíná dvě hodiny před ukončením otevírací doby. Plánek okruhu je přiložen v přílohách práce.

Do Malé pevnosti se vchází Vstupní branou. Přejde se na Správní dvůr, kde se nachází přijímací kancelář (Geschäftszimmer), v níž vedli vězeňskou evidenci. Řídil ji zástupce velitele věznice W. Schmidt, po válce odsouzen a popraven. Další místností na Správním dvoře je strážnice (Wachstube), kde se mj. prováděla cenzura vězeňské pošty a výsledky vězňů. Dále se může vstoupit do místnosti, kde byla kancelář velitele věznice. Tuto funkci po celou dobu války zastával Heinrich Jöckel, známý mezi vězni svou krutostí. V roce 1946 byl odsouzen a popraven. Poslední místností je skladiště oděvů (Kammer), kterou vedl K. Wachholz. Zde museli vězňové zaměnit své civilní oblečení převážně za vyřazené vojenské uniformy poražených armád. Wachholz byl v roce 1968 v tehdejší NDR odsouzen k trestu smrti.

Bránou s nápisem „Arbeit macht frei“, charakteristickým pro většinu nacistických koncentračních táborů a naopak netypickým ve věznici gestapa, se vchází na I. dvůr. Ten je rozdělen na bloky A a B, v nichž je 17 hromadných cel a „samotek“. Osazenstvo dvora tvořilo až 1 500 vězňů. V celách se tísnilo až 100 vězňů. Do tzv. ruské cely (č. 1) přicházeli sovětsí občané, do cel č. 2 a 3 Židé zatčení za politickou činnost nebo nedodržování protizidovských nařízení. S oběma skupinami bylo nelidsky zacházeno. Důležitou místností zde byla ošetřovna, kde formálně působil úředně přidělený policejní lékař dr. B. Krönert z Litoměřic. Kancelář velitele I. dvora vedl A. Neubauer a po něm S. Rojko; oba byli po válce odsouzeni. Sestavovala se zde pracovní komanda a vedla evidence vězňů v celách. V samotkách izolovali vězně, jimž byl uložen zostřený trest nebo kteří byli určeni k popravě, případně ty, se kterými dosud neskončily výsledky. Dalšími místnostmi byly koupelna a „odvšivárna“, marodka, v níž o nemocné pečovali lékaři z řad vězňů, tzv. vzorná holírna, jež byla do této podoby upravena v roce 1944 a měla ukazovat, jak se ve věznici dbá o hygienu.

Další zastávkou je nemocniční blok (Krankenrevier). Ke konci války zde v hrozných podmínkách umíraly na tyfus stovky vězňů. V roce 1944 sem dočasně přemístili ženské oddělení. Další místností je márnice, do níž ukládali těla umučených vězňů. Od konce roku 1942 jejich ostatky spalovali v bohušovickém krematoriu.

⁸⁰ Prohlídkový okruh popsán dle průvodcovského textu v češtině: Památník Terezín, *Malá pevnost Terezín*, OSWALD.

z Malé pevnosti, terezínského ghetta a koncentračního tábora v Litoměřicích, z toho 2 386 v jednotlivých hrobech.

4.7. Propagace

Jeden z marketingových nástrojů, který slouží pro podporu prodeje a marketingovou komunikaci se stávajícími i potenciálními zákazníky⁸². Součástí propagace je reklama, vztahy s veřejností, osobní prodej, interní reklama, publicita. Specificky v cestovním ruchu je kladen důraz na zážitek a emociální stránku, spolehlivost, neobvyklost nebo odlišnost nabídky. Významnou součástí propagace v CR jsou veletrhy CR, pracovní semináře, využívají se prospekty, reklama a články v časopisech, WWW stránky, videofilmy, filmy a reklama v televizi, reklama v rozhlase, propagační materiály, ale i vlastní chování místních obyvatel atd.

Památník Terezín má velmi rozšířenou ediční a propagační činnost. V roce 2005 byla propagace Památníku zaměřena na následující cíle⁸³:

- zpracovány informativní články do sdělovacích prostředků,
- vydána Výroční zpráva Památníku Terezín za rok 2004 v českém a anglickém jazyce,
- vydány Terezínské listy č. 33,
- průběžně probíhalo doplňování cizojazyčných tištěných průvodců ve třinácti jazykových mutacích,
- vydány katalogy k výstavám: Václav Frolík, Luděk Tichý, Lodní lístek do ráje, Pavel Míka, Jiřina Adamcová,
- čtvrtletně vydáván Zpravodaj, informační bulletin připravovaný vzdělávacím oddělením,
- znovu vydána publikace Téma: Holocaust, informační materiál pro učitele k výuce na základních a středních školách,
- vydána brožura Terezínské ghetto.

Vzdělávací oddělení Památníku Terezín

Vzdělávací oddělení bylo založeno roku 1993⁸⁴. Jeho hlavním cílem je pořádat jednodenní a vícedenní vzdělávací semináře pro žáky, studenty a pedagogy se zaměřením na historii holocaustu, problematiku antisemitismu, rasismu a intolerance ve společnosti – v

⁸² Definice dle Pásková, M., Zelenka, J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 227.

⁸³ Informace nalezeny v dokumentu: Památník Terezín, *Výroční zpráva za rok 2005*.

⁸⁴ Informace o vzdělávacím oddělení nalezeny na internetové adrese: <http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=123>.

minulosti i v současnosti. Ročně navštěvuje tyto vzdělávací semináře více než 7 000 osob (z Čech i ze zahraničí).

Další aktivity vzdělávacího oddělení jsou: příprava vzdělávacích materiálů (složky s materiály pro samostatnou práci seminaristů; pracovní listy pro přípravu skupiny na vzdělávací aktivity a další); workshopy; diplomové práce; výtvarné a literární soutěže pro školy; čtvrtletník „Zpravodaj Památníku Terezín“; publikační činnost; realizace výstav a badatelská činnost.

Památník Terezín má i své oficiální stránky, které lze najít na adrese⁸⁵. Stránky jsou pravidelně aktualizovány a obsahují informace o otevírací době; vstupném; aktualitách, historii atd. Mezi další stránky o Památníku Terezín patří stránky⁸⁶. Na těchto stránkách lze najít také základní informace o památce, odkaz na ubytování, vyhledání vlakového a autobusového spojení a velké množství fotografií. Informace o památníku jsou také uvedeny na stránkách města Terezín⁸⁷.

V nejbližší budoucnosti je plánováno natočení videozáznamů vzpomínek bývalých vězňů policejní věznice gestapa v Malé pevnosti; příprava publikace o koncentračním táboře v Litoměřicích; pořádání seminářů pro pedagogy, studenty a žáky.

Směrové ukazatele k Památníku jsou umístěny na hlavních křižovatkách přístupových komunikací.

4.8. Kulturní akce⁸⁸

Rok 2005 byl pro Památník Terezín rokem 60. výročí konce války a tedy i osvobození vězňů nacistických represivních zařízení. Nejvýznamnější z těchto zařízení v českých zemích byla soustředěna právě v Terezíně a jeho sousedství. Uvedené výročí proto stálo v popředí pozornosti a ovlivnilo veškeré aktivity Památníku. Na vzpomínkové akce přijelo mnoho oficiálních hostů z domova i ze zahraničí, bývalí vězni, zástupci různých organizací a institucí, ale i mnoho individuálních návštěvníků, kteří svou účastí chtěli vyjádřit vztah k tragickým událostem minulosti i postoj k demokratickým hodnotám a jejich významu v dnešním světě.

První z velkých vzpomínkových akcí se konala u příležitosti světového dne mezinárodní památky obětí holocaustu Jom ha'šoa, které se uskutečnilo 5. května v tzv.

⁸⁵ Na adrese: <http://www.pamatnik-terezin.cz/>.

⁸⁶ Stránky: http://www.pruvodce.com/hrady_zamky_pamatky/details.php?idn=44;
<http://www.pamatky.com/index.php?Pamatka=terezin>.

⁸⁷ Internetová adresa: <http://www.terezin.cz/>.

⁸⁸ Podkapitola „4.8. Kulturní akce“ je vypracována s pomocí dokumentu: Památník Terezín, *Výroční zpráva za rok 2005*.

půdním divadle v bývalé Magdeburské kasárně. Čestnými hosty byli vrchní zemský a pražský rabín Karol Sidon a řada dalších významných osobností.

Hned následujícího dne se konalo setkání bývalých vězňů policejní věznice pražského gestapa v Malé pevnosti, terezínského ghetta a koncentračního tábora v Litoměřicích při příležitosti 60. výročí osvobození. Jeho zahájení proběhlo v Kulturním domě v Terezíně, kde hlavní projev přednesl místopředseda Senátu Parlamentu České Republiky Petr Pithart. Vystoupili rovněž zástupci bývalých vězňů z uvedených represivních zařízení a shromážděné pozdravili rovněž starostové měst Litoměřic a Terezína. V předsálí kina Malé pevnosti pak byla slavnostně otevřena dokumentární výstava „Osvobození míst utrpení a statečnosti“ a poté byly položeny věnce na Národním hřbitově. Na závěr celé akce se konalo přátelské setkání bývalých vězňů v Magdeburské kasárně v Terezíně.

Tak jako každoročně se konala třetí květnovou neděli, tentokrát 15. května na Národním hřbitově Terezínská tryzna, která je ústřední vzpomínkou na oběti války a nacistické okupace v České republice. Památník Terezín toto pietní shromáždění organizuje ve spolupráci s Ústředním výborem Svazu bojovníků za svobodu. V roce 2005 se jej zúčastnili zástupci Kanceláře prezidenta republiky, Senátu Parlamentu ČR, Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, vlády, Ústavního a Nejvyššího soudu ČR, politických stran, společenských organizací, zastupitelských úřadů 27 zemí a mnoho dalších hostů. Hlavní projev přednesl Přemysl Sobotka, předseda Senátu Parlamentu České Republiky.

Do Terezína přijel na symbolickou návštěvu 17. května 2005 kancléř Spolkové republiky Německo Gerhard Schröder. V doprovodu předsedy vlády ČR Jiřího Paroubka si prohlédl některé objekty a stálé expozice Památníku a na závěr položil ve městě Terezín kytici u pamětní desky ministra předmnichovské československé vlády za Německou sociální demokracii Ludwiga Czecha, utýraného později v terezínském ghettu.

Tradiční tryzna za židovské oběti nacistické okupace českých zemí Kever Avot se konala 25. září 2005 v prostorách Židovského hřbitova v Terezíně. Památník Terezín ji uspořádal společně s Federací židovských obcí v ČR. Ve dnech 24. – 27. listopadu 2005 se konal mezinárodní seminář „Holocaust ve vzdělávání“.

Poslední z hlavních vzpomínkových akcí roku 2005 bylo pietní shromáždění k uctění památky Milady Horákové, uspořádané společně s Konfederací politických vězňů dne 22. prosince v Pamětní síni Malé pevnosti.

4.9. Doplnkové služby⁸⁹

Památník Terezín poskytuje návštěvníkům velmi bohaté doplňkové služby. Patří mezi ně: rezervace prohlídek; prodej upomínkových předmětů, propagačních materiálů, literatury a videokazet; prodej suvenýrů, např. turistické známky č. 321; archiv a jeho služby; vzdělávací semináře; promítání dokumentárních filmů v kinosálu pro tuzemské i zahraniční návštěvníky. Fotografování je povoleno v exteriérech - zdarma. Kamera je zakázána v exteriérech i interiérech - možné pouze na základě zvláštního povolení vedení Památníku Terezín, které je nutno sjednat předem písemnou formou. Parkování je možné před Malou pevností – cca 200 m a je placené, před objektem Muzeum ghetta a Magdeburská kasárna lze bezplatně parkovat na ulici.

Návštěvníci mohou v objektech Památníku Terezín shlédnout řadu stálých a dočasných výstav.

Badatelé mohou využívat služeb dokumentačního a sbírkového oddělení, jakož i odborné knihovny. Pracovníci Památníku poskytují odborné konzultace o otázkách rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace a informace o osudech vězňů represivních zařízení v Terezíně a Litoměřicích.

Archiv Památníku Terezín v Malé pevnosti je pro turisty i badatele otevřen v pracovní dny 8:00 - 15:00 hod. Mimo tuto dobu lze využít možnost písemného kontaktu s dotazem na e-mailové adrese⁹⁰.

Získání informací o vězňích bez náhledu do materiálů je možné pro všechny. Badatelé jsou povinni zaslat předem žádost o povolení ke vstupu do archivu a fotoarchivu. Žádost musí být schválena ředitelem nebo náměstkem. Po obdržení povolení je nutné domluvit si termín návštěvy minimálně 2 dny předem.

⁸⁹ Podkapitola „4.9. Doplnkové služby“ je zpracována na základě vlastního terénního šetření.

⁹⁰ Na e-mailové adrese: archiv@pamatnik-terezin.cz.

5. Služby cestovního ruchu v mikroregionu Radobýl

Tato kapitola je zaměřena na ubytovací a stravovací služby mikroregionu Radobýl. Dále jsou zde popsány doplňkové služby a dopravní dostupnost města Terezín⁹¹.

5.1. Ubytovací služby

Poskytování ubytovacích služeb je významným předpokladem rozvoje zejména pobytového cestovního ruchu⁹². Jejich posláním je umožnit přenocování nebo přechodné ubytování účastníkům cestovního ruchu mimo místo jejich trvalého bydliště, včetně uspokojení dalších potřeb, které s přenocováním nebo přechodným ubytováním souvisejí, tedy především služby stravovací.

V mikroregionu Radobýl se nacházejí různé druhy ubytovacích zařízení – hotely, penziony, kempy i ubytování v soukromí. Práce se zaměřila na vybrané hotely, penziony a kempy v Terezíně a okolí.

Hotely

Park hotel

Máchova 162, 411 55 Terezín

Hotel je situován v centru města Terezín, 20 minut od pevnosti. Nabízí 35 pokojů, z toho 3 pokoje se sociálním zařízením, ostatní vybaveny jen umyvadlem s teplou vodou. Kapacita hotelu je 80 lůžek. Otevřen celoročně od 7 do 23 hodin.

*Hotel Salva Guarda ***⁹³*

Mírově Náměstí 12, 412 01 Litoměřice

Historický dům ze 14. století se nachází v Litoměřicích. Jeden z prvních hotelů ve střední Evropě s fasádou zdobenou renesančními sgrafity s biblickými motivy. Nabízí luxusní úroveň ubytování ve stylově vybavených pokojích⁹⁴ - 18 pokojů a 2 apartmá. Kapacita hotelu je 45 lůžek.

*Hotel Roosevelt ***⁹⁵*

Rooseveltova 962, 412 01 Litoměřice

Hotel v centru města Litoměřice. Nabízí luxusní úroveň ubytování v pokojích vybavených telefonem, TV a sociálním zařízením - 32 pokojů. Kapacita hotelu je 64 lůžek. Dále je k dispozici sauna se sprchami a bazén. Otevřen nonstop, v areálu uzavřené parkoviště a garáže pro 6 aut.

⁹¹ Kapitola „5. Služby cestovního ruchu v mikroregionu Radobýl“ je zpracována na základě vlastního terénního šetření.

⁹² Definice dle Oriška J., *Technika služeb cestovního ruchu*, IDEA SERVIS, Praha 1999, str. 45.

⁹³ Internetová adresa hotelu: <http://www.salva-guarda.cz/>.

⁹⁴ Cena dvoulůžkového pokoje 800 - 1750 Kč (bez snídaně).

⁹⁵ Internetová adresa hotelu: <http://www.pensionhotel.cz/hotel-litomerice-roosevelt>.

Hotel Lev ***

Kostelní 5, 410 02 Lovosice

Hotel se nachází v centru města Lovosice. Nabízí 25 pokojů vybavených moderním nábytkem, se sociálním zařízením, kapacita hotelu je 42 lůžek. Otevřen nonstop, má uzavřené parkování. Nabízí možnost platby kartami VISA, AMERICAN EXPRES, EURO – MASTER CARD.

Penziony

Penzion U pavouka

Pekařská 7/121, 412 01 Litoměřice

Útulný rodinný penzion v obchodním centru města nabízí vysokou úroveň ubytování - 8 pokojů a 1 apartmá, všechny se sociálním zařízením. Kapacita penzionu je 18 lůžek⁹⁶ + přistýlky. Otevřen nonstop.

Penzion Na vyhlídce

Velké Žernoseky 79, 412 01

Útulné bydlení v pensionu s rodinnou atmosférou, umístěného v klidném a tichém místě. Nabízí 2 ložnice s koupelnami a společnou kuchyňku vybavenou nádobím, lednicí a TV. Kapacita penzionu je 7 lůžek. Možnost zahradního posezení, ohniště a koupání v blízkosti. Otevřen nonstop.

Kempy

Autocamping Kréta⁹⁷

U Sokolovny, 411 55 Terezín

Autocamping se nachází na okraji památkového města Terezín. Otevřen od 1. 4. do cca 15. 10. K ubytování nabízí dvou až čtyř lůžkové chatky⁹⁸, celkový počet lůžek je 40. Dále je možné stanování a pobyt ve vlastních karavanech, nebo obytných automobilech s možností využití elektrické přípojky. Parkování automobilu je v areálu povoleno, taktéž i pobyt se psy. Také se zde nachází WC, sprchy s teplou vodou a veřejné ohniště. Potraviny jsou vzdálené cca 400 m, ke koupání vhodný přírodní bazén cca 3 km a pro sportovní vyžití tenis 2 km.

Camping Brozany⁹⁹

Brozany nad Ohří 411 81

Kemp se rozkládá na dolním toku řeky Ohře. Je obklopen lesy a v jeho bezprostřední blízkosti leží dva rybníky vhodné ke koupání. Rozloha kempu je 4 ha. K ubytování nabízí tři a čtyřlůžkové pokoje a chaty, rozlehlý prostor pro stany a karavany s možností parkování ve stínu nebo na slunci a dále elektrické přípojky pro karavany. V areálu se nachází kuchyně s lednicí, koupelna a sprchy s teplou vodou, toalety, dětská místnost a také dvě ohniště.

⁹⁶ Cena za lůžko 550 Kč (vč. snídaně).

⁹⁷ Internetová adresa kempu: <http://autocamp.kreta.sweb.cz/index.htm>.

⁹⁸ Chatky za cenu 140,- Kč na osobu a noc.

⁹⁹ Internetové stránky kempu: <http://www.autokemp.com/>.

Občerstvení a drobné nákupy lze pořídit přímo v kempu, v Brozanech je samoobsluha se smíšeným zbožím. Sportovní areál kempu zajišťuje tyto možnosti: tenis, badminton, kuželky, minigolf, stolní tenis, plážový volejbal, dále půjčuje vodní kola, loďky a jízdní kola.

5.2. Stravovací služby

Podmínkou rozvoje cestovního ruchu je také poskytování stravovacích služeb, neboť umožňují uspokojování základních potřeb výživy účastníků cestovního ruchu během jejich přepravy i pobytu v cílovém místě¹⁰⁰.

Stravovacích zařízení je v mikroregionu Radobýl několik desítek. Nejčastější stravovací jednotkou je restaurace. Práce se soustředila na vybrané restaurace v Terezíně a okolí.

Restaurace Park hotelu

Máchova 162, 411 55 Terezín

Restaurace, vzdálená 20 minut od pevnosti, s kapacitou 80 míst nabízí teplou stravu po celý den. Dále pak biliár a televizi se satelitem..

Restaurace U Hojtašů

Komenského 152, 411 55 Terezín

Restaurace se nachází vedle muzea Ghetta. Ke stravování je určena jídelna s kapacitou 47 míst, pivnice s kapacitou 37 míst a zahrada s kapacitou 20 míst. Útulná restaurace zve k příjemnému posezení s výtečnou obsluhou a s celodenní teplou stravou, s minimálně třemi hotovými jídly, množstvím minutkových pokrmů, zeleninových salátů a rybích specialit. Nabízí výběr z mnoha ovocných i zmrzlinových pohárů, dále z nápojů točené pivo 10° Gambrinus, lahvové pivo 12° Pilsner a různé míchané nápoje. Prostory restaurace jsou vhodné pro pořádání oslav, banketů a školení, na přání i živá hudba.

Restaurace Kréta¹⁰¹

Kréta 322, 411 55 Terezín

Restaurace je součástí Autocampingu Terezín - Kréta. Její kapacita je 80 míst, které lze v letních měsících rozšířit o dalších 40 v zahrádce. Nabízí teplou kuchyni po celý den. Zabezpečuje školení, svatby, večírky, rodinné oslavy, svatební hostiny, rauty aj. Připravuje pravidelné taneční večery s živou hudbou.

*Restaurace hotelu Salva Guarda ****

Mírově Náměstí 12, 412 01 Litoměřice

Restaurace s kapacitou 120 míst nabízí výbornou českou kuchyni, kde mimo jiné lze ochutnat pokrmy ze zvěřiny i značková vína regionu Litoměřic. Je zde možnost pořádání

¹⁰⁰ Definice dle Oriška J., *Technika služeb cestovního ruchu*, IDEA SERVIS, Praha 1999, str. 57.

¹⁰¹ Internetová adresa restaurace: <http://autocamp.kreta.sweb.cz/restaurace.htm>.

oslav, banketů a rautů v salóncu pro 15 osob; obchodních jednáních, školení, přednášek a výstav; plesů a koncertů ve velkém renesančním sále.

Restaurace hotelu Lev ***

Kostelní 5, 410 02 Lovosice

Restaurace s kapacitou 50 míst nabízí vynikající českou kuchyni a racionální výživu. V provozu je i noční bar s teplou kuchyní do 24 hodin. Pro soukromé účely jsou k dispozici 2 salóncu s kapacitou 20 a 25 míst.

5.3. Doplnkové služby

Služby komplementární k základním službám cestovního ruchu¹⁰². Práce se zaměřila na vybrané doplňkové služby města Terezín.

Městské informační centrum Terezín

Nachází se ve středu města na adrese: Náměstí ČSA 179, 411 55 Terezín. Provozní doba infocentra je uvedena v tabulce č. 9. Středisko poskytuje informace turistům o městě, jeho pamětihodnostech a okolí, prodej informačních brožur a prodej pohledů a známek. Jazyky personálu jsou anglický, český, hebrejský, německý, polský, ruský a slovenský. Další poskytované služby jsou: prodej upomínkových předmětů, map a průvodců, prodej vstupenek, průvodcovské a tlumočnické služby, ztráty a nálezy. Dotazy lze získat na telefonním čísle¹⁰³ a nebo prostřednictvím e-mailové adresy infocentra¹⁰⁴.

Tabulka č. 9 – Provozní doba

dny v týdnu	hodiny	zavřeno
Po - Čt	8:00 - 17:00	státní a ostatní svátky
Pá	8:00 - 13:30	
Ne	9:00 - 15:00	

Zdroj: Interní materiály MIC Terezín

V Terezíně se dále nachází Městský a Matriční úřad, pošta a benzínová čerpací stanice. Každoročně se zde pořádají Josefské slavnosti, kde se návštěvníci mohou těšit na bohatý kulturní doprovodný program. Sportovní vyžití je možné na nedalekém golfovém hřišti (více v podkapitole „6.3. Jiné turistické cíle“).

¹⁰² Definice dle Pásková M., Zelenka J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 66.

¹⁰³ Telefonní číslo infocentra: 416 782 616.

¹⁰⁴ E-mailová adresa infocentra: info@terezin.cz.

5.4. Dopravní dostupnost

Železniční doprava

Železniční doprava v cestovním ruchu zabezpečuje přepravu účastníků železničními osobními vozy¹⁰⁵. K jejím přednostem patří hromadný charakter, plynulost a bezpečnost. Železniční síť činí tuto přepravu málo závislou na přírodních vlivech, nemá na ni vliv denní či noční doba a je provozována ve všech ročních obdobích. Určitou nevýhodou je omezená dostupnost některých, zvláště horských oblastí a středisek cestovního ruchu.

Městem Terezín v současnosti nevede železniční trať. Nejbližší železniční zastávka se nachází v Bohušovicích nad Ohří, vzdálených cca 2 km. Bohušovicemi vede železniční trať 090 Praha – Děčín. Jízdní řády a další informace jsou k dispozici na internetových stránkách¹⁰⁶.

Silniční doprava

Silniční doprava v cestovním ruchu tvoří přeprava jeho účastníků silničními dopravními prostředky po pozemních komunikacích¹⁰⁷. Tyto dopravní prostředky se ve srovnání s ostatními druhy dopravních prostředků vyznačují poměrně malou kapacitou (autobus cca 40 – 45, případně víc míst k sedění, osobní automobil 4 -5 míst). Předností silniční dopravy jsou výhodná přepravní rychlost, vysoká pohotovost k přepravě a dostupnost míst a středisek cestovního ruchu.

Na rozdíl od železniční dopravy má město Terezín výborné silniční napojení na další města v okolí¹⁰⁸. Terezínem prochází silnice č. 608. Ta navazuje na silnici č. 15, pokračující buď směrem na Litoměřice nebo Lovosice. Dálniční trasa D8 Praha – Teplice je od Terezína vzdálená cca 10 km. Pokud se turista vydá po dálnici směrem od Prahy, doporučuje se Exit 35 na Doksany a dále pokračovat po silnici č. 608 do Terezína. Druhou doporučenou variantou je Exit 45 na Lovosice-Východ a Litoměřice a pak pokračovat po silnici č. 15 do Terezína.

Autobusovou dopravu v Terezíně zajišťuje Dopravní podnik Ústeckého kraje a. s.¹⁰⁹. Městem projíždí 14 autobusových linek. Jejich přehled je vyznačen v tabulce č. 10. S Litoměřicemi je Terezín spojen i městskou hromadnou dopravou – linka A. Ceník a jízdní řády k uvedeným linkám lze nalézt na stránkách Dopravního podniku¹¹⁰. Nejbližší autobusovou stanicí u objektu Malá pevnost je 0,4 km vzdálená zastávka Terezín Bioveta.

¹⁰⁵ Definice dle Oriška J., *Technika služeb cestovního ruchu*, IDEA SERVIS, Praha 1999, str. 20.

¹⁰⁶ Na internetových stránkách: <http://www.idos.cz/>.

¹⁰⁷ Definice dle Oriška J., *Technika služeb cestovního ruchu*, IDEA SERVIS, Praha 1999, str. 34.

¹⁰⁸ Silniční doprava zpracována dle *Autoatlas Česká Republika 1 : 200 000*, Geodezie Brno, Brno 1999.

¹⁰⁹ Více informací o Dopravním podniku lze nalézt na adrese <http://www.dpuk.cz/>.

¹¹⁰ Jízdní řády k uvedeným linkám lze nalézt na adrese <http://www.dpuk.cz/linky.php>.

Tabulka č. 10 – Přehled autobusových linek

Linka číslo	Směr linky
550030	Litoměřice - Lovosice - Třebívlice – Skalice
550130	Lovosice - Terezín – Litoměřice
550160	Litoměřice - Lovosice – Třebenice
550180	Libochovice - Ječovice - Mšené lázně - Litoměřice
550320	Litoměřice - Bohušovice n. Ohří – Brozany - Libochovice
550360	Litoměřice - Brozany - Roudnice n.Labem
550370	Lovosice - Litoměřice - Polepy - Hoštka – Štětí
550380	Litoměřice - Roudnice n.Labem – Praha
550400	Litoměřice - Bohušovice n. Ohří - Budyně n. Ohří - Mšené lázně – Slaný
550460	Litoměřice - České Kopisty – Počaply
550510	Litoměřice - Lovosice - Malé Žernoseky
550530	Roudnice n. Labem - Travčice – Litoměřice
550650	Litoměřice - Doksany - Roudnice n. Labem
550740	Litoměřice - Doksany - Roudnice n. Labem
557560	Městská autobusová doprava Litoměřice - linka A

Zdroj: Interní materiály Dopravního podniku Ústeckého kraje

Parkování pro automobily i autobusy je v Terezíně povoleno asi 0,2 km od Malé pevnosti. Parkoviště je placené.

Shrnutí

Nabídka ubytovacích i stravovacích služeb je v mikroregionu Radobýl uspokojivá, kvalitativně i kvantitativně dostačující. Zařízení jsou rovnoměrně rozmístěné a dopravně lehce přístupné. Poskytování doplňkových služeb je vyhovující. Dopravní dostupnost je z hlediska silniční dopravy vynikající, městem projíždí několik místních autobusových linek a v blízkosti se nachází dálniční trasa D8. Bohužel, městem nevede železniční trať. Nejbližší železniční stanice je v Bohušovicích nad Ohří.

6. Zajímavosti mikroregionu Radobýl

V této kapitole jsou stručně popsány další kulturně historické památky, některé kulturní a přírodní zajímavosti a jiné turistické cíle mikroregionu a jeho okolí¹¹¹.

6.1. Další kulturně historické památky¹¹²

DOKSANY

Ženský premonstrátský klášter založila v letech 1144-5 kněžna Gertruda se svým manželem, českým knížetem Vladislavem II¹¹³. Největší rozmach prožil ve 13. a 14. stol. Vypleněn za husitských válek a několikrát za 30-leté války. V druhé polovině 17. století započala velkorysá barokní přestavba kláštera, v roce 1782 byl zrušen. V 18. a 19. století byly obytné budovy upraveny na zámek. Prohlédnout si lze klášterní chrám s hodnotnou barokní výzdobou a jeho historicky cennou románskou kryptu. Za zmínku stojí i anglický park a zahrady.

BUDYNĚ NAD OHŘÍ

Předchůdcem středověkého hradu byl opevněný královský dvůr ze 13. století¹¹⁴. Kamenný objekt byl chráněn vodním příkopem a močálovitým terénem u pravého břehu řeky Ohře. Roku 1336 získali Budyni od krále Házbmburkové, kteří ji nejméně dvakrát přestavěli. Ve druhé polovině 15. století to bylo v pozdně gotickém slohu a kolem roku 1585 proběhly renesanční úpravy. K barokním již nedošlo. Budyni roku 1759 značně poničil požár a v následujícím století byla polovina hradu zbourána. Druhá se dočkala po roce 1900 generální opravy a zhruba v té podobě se hrad nachází i v současnosti. Byl zde umístěn klášter milosrdných sester, dnes je hrad sídlem obecního úřadu.

HAZMBURK - KLAPÝ

Zřícenina gotického hradu s typickou dvouvěžovou siluetou, nazývaného původně Klapý. Byl založen ve 13. století patrně Lichtenburky¹¹⁵. Postupně se vyvíjela nejstarší

¹¹¹ Kapitola „6. Zajímavosti mikroregionu Radobýl“ je zpracována na základě vlastního terénního šetření.

¹¹² Základní turistické informace v knižním průvodci Sučková, K., Abušínov, R., *Kamenný klíč k hradům, zámkům a dalším zpřístupněným památkám v České republice v roce 2005*, Nakladatelství Kateřina Sučková, Příbram 2005.

¹¹³ Historie kláštera popsána v knize Vlček, P. a kol., *Encyklopedie českých klášterů*, LIBRI, Praha 1997.

¹¹⁴ Stručná historie hradu popsána v knize Dvořáček, P., *100 hradů a zámků*, Nakladatelství Petr Dvořáček, Olomouc 2001.

¹¹⁵ Literatura k rodu Lichtenburků: Urban, J., *Lichtenburkové*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2003.

obdélníková část hradu, svědčí o tom hranolová Bílá věž¹¹⁶. K jeho podstatnému rozšíření přistoupili po roce 1335 Zajícové z Valdeka¹¹⁷ (odtud název Hasenburk), kteří dostali hrad od krále Jana Lucemburského¹¹⁸. Dali přistavět válcovitou Černou věž. Na přelomu 14. a 15. století byl areál rozšířen o městečko Podhradí s kostelem. Vše bylo opuštěno po husitských válkách v 16. století společně se zpusnutím hradu. Vrch je botanicko - geologickou rezervací (41 ha) s chráněnou teplomilnou květenou čedičových skal.

LIBOCHOVICE

Zámek Libochovice patří k nejvýznamnějším raně barokním stavbám v České republice. Původně renesanční zámek postavený v letech 1560-1564 na místě gotické tvrze¹¹⁹. V letech 1683-1690 raně barokně upravený podle projektu Antonia Porty. Zámek se dochoval téměř v neporušeném stavu, nově byla obnovena i původní červená výzdoba obvodových zdí. Narodil se zde Jan Evangelista Purkyně¹²⁰, jehož pomník stojí před zámkem. Mimořádně hodnotnými jsou i francouzská zahrada a anglický park.

LIBOTENICE

V areálu dnes již zaniklé vesnice Chodžovice na místě původně malého gotického kostela sv. Kateřiny, přestavěného pozdně goticky a strženého koncem 17. století, postaven v letech 1702-1703 barokní kostel sv. Kateřiny Alexandrijské¹²¹. Byl opuštěn roku 1968, poté zdevastován. Rekonstruován v letech 1992 - 94.

PLOSKOVICE

Barokní zámek nechala vystavět v letech 1720 – 1725, podle návrhu K. I. Dientzenhofera, velkovévodkyně Anna Marie Františka Toskánská¹²². Měl sloužit jako letní rezidence. Původně se jednalo o menší zámek, přesto jeho náročnou barokní výzdobu prováděli nejvýznamnější pražští umělci, malíř V. V. Reiner a štukatér T. Soldatti. V polovině 19. století se zámek stal soukromou rezidencí penzionovaného rakouského císaře Ferdinanda

¹¹⁶ Historie hradu popsána v knihách: Peša, V., *České hrady – Kapesní, ilustrovaný průvodce, Severní, Východní a Střední Čechy, Českosaské Švýcarsko, Kladsko*, ARGO, Praha 2002; Dvořáček, P., *100 hradů a zámků*, Nakladatelství Petr Dvořáček, Olomouc 2001.

¹¹⁷ Literatura: Halada, J., *Lexikon české šlechty*, Akropolis, Praha 2002, str. 181 – 182.

¹¹⁸ Literatura: Spěváček, J., *Jan Lucemburský a jeho doba (1296 – 1346)*, Svoboda, Praha 1994.

¹¹⁹ Historie zámku popsána v knihách: Dvořáček, P., *100 hradů a zámků*, Nakladatelství Petr Dvořáček, Olomouc 2001; Vlček, P., *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, LIBRI, Praha 2001.

¹²⁰ Literatura: Trávníčková, E., *Jan Evangelista Purkyně: Život a dílo*, Avicenum, Praha 1986.

¹²¹ Struční historie kostela popsána v knižním turistickém průvodci *České středohoří*, OLYMPIA, Praha 1984, str. 185.

¹²² Historie zámku popsána v knihách: Dvořáček, P., *100 hradů a zámků*, Nakladatelství Petr Dvořáček, Olomouc 2001; Vlček, P., *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, LIBRI, Praha 2001.

V. Habsburského¹²³. Při této příležitosti byl zámek zvýšen o jedno patro a celkově upraven, což značně narušilo jeho celkový vzhled. V roce 1918 byl zámek okupován tzv. Bürgerwehrem z Litoměřic. Dnes, po náročné rekonstrukci a restaurování, je zámek s cennými interiéry opět v plném lesku. V zahradě se zachoval zajímavý barokní gloriét z doby výstavby a za shlédnutí stojí i zdejší park.

ROUDNICE NAD LABEM

Zámek stojí na místě původního románského hradu, který vznikl již ve 2. polovině 12. století¹²⁴. Zpočátku byl majetkem pražských biskupů a arcibiskupů. Za panství českého rodu Lobkowiczů¹²⁵ byl postaven nový zámek podle projektu Franceska Carattiho. Pozůstatky falce jsou zřetelné v severozápadní části dnešního renesančně-barokního zámku. Budova zámku je v současnosti nepřístupná, působí zde Vojenská hudební konzervatoř. Přístupná je Galerie moderního umění.

ROUDNICE NAD LABEM

Bývalý klášter augustiniánů založený roku 1333 Janem IV. z Dražic¹²⁶. Barokně upraven koncem 16. století a v 1. polovině 18. století. Dnešní proboštství.

ŘÍP

Románská rotunda sv. Jiří a sv. Vojtěcha s polokruhovou apsidou a válcovou věží, obnovená roku 1126 knížetem Soběslavem I. na paměť jeho vítězství nad římským králem Lotharem v bitvě u Chlumce¹²⁷. Rotunda dovršuje a uzavírá vývoj tohoto typu staveb v Čechách. Je to významné památné a poutní místo. K hoře se vztahuje pověst o příchodu praotce Čecha¹²⁸ a stává se tak jedním ze symbolů českého národa. V roce 1868 byl na Řípu vyzvednut a do Prahy slavnostně dopraven jeden ze základních kamenů ke stavbě Národního divadla.

¹²³ Literatura k Habsburkům: Hamannová, B., *Habsburkové, životopisná encyklopedie*, Brána, Praha 2001.

¹²⁴ Historie zámku popsána v knihách: Scheinpflugová, S., Nováková, M., *Navštivte... Hradky a zámky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*, OLYMPIA, Praha 2001; Vlček, P., *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, LIBRI, Praha 2001.

¹²⁵ Literatura: Lobkowicz, E., *Vzpomínky na monarchii*, Nakladatelství Ivo Železný, Praha 1997.

¹²⁶ Historie kláštera popsána v knize Vlček, P. a kol., *Encyklopedie českých klášterů*, LIBRI, Praha 1997.

¹²⁷ Stručná historie rotundy popsána v knižním turistickém průvodci *České středohoří*, OLYMPIA, Praha 1984, str. 243-244.

¹²⁸ Literatura: Volfová, J., *Českých dějin hrátky ošidné*, Academia, Praha 2002, str. 10 – 12.

SIREJOVICE

Již před rokem 1843 byl postaven větrný mlýn holandského typu nad obcí Sirejovice. Měl jedno složení a mlel do roku 1870¹²⁹. Mlýn je trojpodlažní postavený ze světlé opuky a cihel. Průměr stavby je 8,5 m, výška cca 12 m. Objekt má výjimečných 22 oken zaklenutých cihlami. Poslední mlynář Kunze ho prodal průmyslníkovi Tschinkelovi, který ho přestavěl v novogotickém anglickém stylu na výletní letohrádek, kterému se začalo říkat Winsdor. Letohrádek však dlouho nevydržel, průmyslník brzy zkrachoval a stavba začala pustnout. Ještě v období první světové války byl letohrádek obyvatelný a sloužil jistou dobu jako noclehárna pro sezónní zemědělské dělníky. Poté postupně chátral až do dnešního neutěšeného stavu. Je dokladem toho, jak lze objekt větrného mlýna přebudovat na atraktivní bydlení.

6.2. Kulturní a přírodní zajímavosti

Muzeum českého granátu

Nesmí se zapomenout, že práce je zaměřena na mikroregion, který se nachází v kraji granátových nalezišť. V Třebenicích, městě vzdáleném 6 kilometrů od Lovosic, lze nalézt jedno z nejstarších muzeí na našem území. Vzniklo v roce 1872 a založil ho zdejší lékař, vlastenec a buditel MUDr. Václav Pařík. Základy muzea položila jeho soukromá sbírka. Lékařovým pokračovatelem se stal místní učitel Karel Křenek, který sbírkové fondy rozšířil o zajímavé přírodniny z okolí. Muzeum je umístěno v prostorách bývalého evangelického kostela. Expozice podává ucelený obraz historie granátového kraje. Zde je možnost spatřit mimo jiné největší český granát (pyrop), kolekci šperků Ulriky von Levetzow¹³⁰, poslední lásky J. W. Goetha¹³¹ a kališnický graduál (40 kg).

GRANÁT¹³² je kámen všesvazujícího ohně, vášně, ale i čistoty srdce. Obecně je znám jako kámen lásky¹³³.

¹²⁹ Historie mlýna popsána v knize Janoška, M., *Větrné mlýny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, LIBRI, Praha 2003.

¹³⁰ Literatura: Sulcová, A., *Ženy kolem Goetha*, Brána, Praha 1998.

¹³¹ Literatura: Friedenthal, R., *Goethe: Jeho život a doba*, Odeon, Praha 1973.

¹³² Granát (název je odvozen od latinského granatus – zrno) je skupina křemičitanů s podobnými vlastnostmi a stejné krystalizace. Nejhojnější je amaldin, který se obvykle nachází v rulách. Ovšem nejkrásnější a stejnojmennější je Český granát - pyrop, jehož řecký název Pyropos znamená ohnivý.

¹³³ Daruje životnou energii, podněcuje nás k činnosti jakéhokoliv druhu, probouzí v nás aktivitu nejen sexuální, ale i obecnou, a podporuje naše nadšení a vytrvalost dovést vytyčená předsevzetí ke zdárnému cíli. Posiluje naši vůli, sebedůvěru a v krizových situacích zmírňuje depresi. Podporuje naši představivost a otevírá náš vnitřní pohled skrytému a utajenému. Ve středověku byl nošen jako talisman proti zranitelnosti a nehodám. Dodnes je granátu přičítána moc ochrany před nákazou.

Muzeum českého granátu umožňuje si granáty nejen prohlédnout, ale přímo před muzeem je i samostatně nasbírat. Nejkrásnější granáty lze vyrýžovat z potoků, nebo najít na zoraných polích. Pro děti je připraven granátonosný písek.

"Za českým granátem do Českého středohoří" se jmenuje cyklus kursů, ve kterých je možné si vyrobit šperk z vlastnoručně vyrýžovaného nerostu. Kursy pořádá Keramická dílna Třebenice. Další informace a podrobnosti lze nalézt na adrese¹³⁴.

Výstaviště Zahrada Čech v Litoměřicích

Velmi navštěvovaný výstavní areál v severních Čechách se známým zahradnickým veletrhem Zahrada Čech. Výstaviště patří mezi nejúspěšnější výstavní areály v České republice. Výstavní a provozní správu největšího výstaviště zajišťuje společnost VÝSTAVY spol. s r. o. Při organizaci výstav na litoměřickém výstavišti poskytuje komplexní obchodní (výstavářské) služby včetně návrhu a realizace výstavních stánků.

Výstavy na různá témata, kde svoji činnost představují desítky firem s odlišným zaměřením, se konají na výstavišti v průběhu roku. Jejich přehled a další důležité informace jsou k nalezení na vlastních internetových stránkách výstaviště¹³⁵. Jak už bylo řečeno, nejznámějším je zahradnický veletrh Zahrada Čech, na který každoročně přijíždí statisíce návštěvníků.

Radobýl

Hora s nadmořskou výškou 399 m, vyčnívající nad tokem řeky Labe, je dominantou Litoměřic¹³⁶. Na vrcholu je umístěn mohutný železný kříž. Hora je přírodní rezervací.

Kuželovitý tvar osamocené, částečně zalesněné hory je typický pro tuto část Českého středohoří. Z vrcholu je krásný kruhový rozhled do okolí. Jihozápadní a západní svah hory pokrývá travnatá vegetace skalní stepi s řadou vzácných a chráněných rostlin. Ze zoologického hlediska je nutno zmínit zajímavou měkkýší faunu a početný výskyt motýlích druhů. Geologickou zajímavostí je bývalým lomem odkrytá skladba čedičové skály se sloupcovitou odlučností. V ní lze dokonce rozeznat dva po sobě jdoucí sopečné výlevy magmatu. V jižním svahu směrem k Žalhosticím docházelo a dochází k sesuvům. Vlivem této činnosti zde vznikla puklina s 10 m dlouhou pseudokrasovou jeskyní.

Z nálezů pravěké keramiky z mladší doby bronzové na Radobýlu usuzují historici na skutečnost, že se zde mohlo nacházet kultovní místo či signalizační stanice¹³⁷. Horu věnoval v

¹³⁴ Na adrese <http://keramika.alterx.cz/>.

¹³⁵ Na stránkách <http://www.zahrada.cech.cz/>.

¹³⁶ Hora Radobýl popsána dle kol. autorů, *Lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

¹³⁷ Stručné informace o hoře jsou popsány v knižním turistickém průvodci *České středohoří*, OLYMPIA, Praha 1984, str. 233-234.

roce 1359 Karel IV.¹³⁸ litoměřickým obyvatelům k zakládání vinic; z té doby doložen i název. Od středověku byla hora a přilehlé svahy využívána jako vinice, pozůstatky zaniklých vinic jsou dodnes patrné. Kříž na vrcholu je doložen již v 17. století. Roku 1862 byl starší dřevěný kříž nahrazen železným, dnešní kříž pochází z obnovy v roce 1992. Nemůže se opomenout, že s horou je pevně spjata jméno největšího českého básníka - Karla Hynka Máchy¹³⁹. Se jménem hory Radobýl je také často spojována tajná podzemní nacistická továrna Richard. Ta se nacházela ale o něco dále, ve svahu mezi Radobýlem a horou Bídnicí.

Vinařství

Žernosecké víno patřilo v minulosti - a v současnosti tomu není jinak - vždy mezi nejkvalitnější česká vína¹⁴⁰.

Vinná réva se zde pěstuje na cca 600 ha a tato část českých vinogradů patří k nejseverněji položeným v Evropě. Jsou zde dvě vinogradnické oblasti - Roudnická a Žernosecká. Zasahuje sem ale i oblast Mělnická. První písemná zmínka o pěstování vinné révy je doložena již v zakládací listině litoměřické kapituly z roku 1057. Velký impuls dostalo zdejší vinogradnictví roku 1359, kdy císař římský a král český Karel IV. daroval litoměřickým měšťanům vrch Radobýl s okolními svahy, pro zakládání vinic. Karel VI. dovezl také z Francie burgundskou révu.

Ve výrobě vín převládají vína bílá nad červenými v poměru 80% ku 20%. Nejrozšířenější odrudou zde pěstovanou je Müller Thurgau. Typickým pro tuto oblast je i Ryzlink rýnský, kvůli své odolnosti vůči mrazům. Oblíbené je také Rulandské bílé a šedé a Tramín. Produkce červených je poměrně omezená a pěstuje se zde převážně Svatovavřínecké (Sant Lorenc), Modrý portugal (Portugieser) a Rulandské modré.

Agroturistika ve Velkých Žernosekách není neznámým pojmem. Pořádají se zde exkurze určené odborné veřejnosti.

6.3. Jiné turistické cíle

Golf

Maria Theresia Golf Club¹⁴¹ byl založen v roce 2000 na Tereziánské kotlině.

¹³⁸ Literatura: Kavka, F., *Karel IV., Historie života velkého vladaře*, Mladá fronta, Praha 1998.

¹³⁹ Literatura: Štěpánek, V., *Karel Hynek Mácha*, Melantrich, Praha 1984. Informace: Právě návštěva Radobýlu 27. 10. 1836 se básníkovi stala osudným. Toho dne, kdy zde tvořil poslední báseň svého života vypukl v blízkosti Litoměřic požár. Mácha neváhal a utíkal pomoci požár hasit. Následkem dlouhého běhu, vysilující práce a uřícení si přivodil nachlazení. To bylo přinejmenším jednou z příčin nemoci, které o pár dní později, dne 6. listopadu, podlehl.

¹⁴⁰ Vinařství popsáno dle Kraus, V., Kuttelvašer, Z., Vurm, B., *Encyklopedie českého a moravského vína*, Melantrich, Praha 1997.

¹⁴¹ Internetové stránky: <http://www.mtgc.cz/>.

Zakladatelé tím položili základní kámen k rozvoji golfového sportu v litoměřickém regionu, tedy v oblasti, které bylo bílým místem na české golfové mapě.

Hřiště kotlina je situováno v sousedství lužního lesa v blízkosti řeky Ohře a plně využívá jedinečných klimatických podmínek "Zahrady Čech" s mírnou, krátkou zimou a z toho plynoucí dlouhou hrací sezónou¹⁴². Do provozu bylo uvedeno 9 jamek unikátního rovinatého, plně zavlažovaného hřiště o celkové délce 6 388 m. Hřiště nabízí nevšední hru s množstvím zrádných vodních překážek, jemně zvlněných jamkovišť a některých bunkrů tak hlubokých, že se v nich dá ztratit. Na místě možnost zapůjčení golfových holí.

Členství v klubu je ideální variantou pro aktivní golfisty. Umožňuje neomezený počet her, volný vstup na driving range a další výhody. Členové MTGC jsou registrováni u České golfové federace a mohou se účastnit turnajů a využívat výhod na mnoha hřištích v ČR i v zahraničí.

Klášterní vinné sklepy Litoměřice

Poblíž hlavního litoměřického náměstí se nacházejí ve starobylých sklepech bývalého dominikánského kláštera u kostela sv. Jakuba v ulici Velká Dominikánská klášterní vinné sklepy. Návštěvníci se mohou zúčastnit prohlídky spojenou s ochutnávkou vín, strávit zde příjemný večer a nakoupit si lahvová i sudová vína ze zdejší produkce.

Píšťanské jezero

Zatopená pískovna s koupalištěm a třemi ostrovy. Vhodné pro koupání, vodní sporty, rybolov a potápění.

Žernosecké vinařství, s. r. o

Za zakladatele vinařství na Žernosecku jsou považováni mniši cisterciáci, kteří zbudovali roku 1251 ve Velkých Žernosekách rozsáhlé vinné sklepy, kde víno až dodnes vyžívá v tradičních dubových sudech.

Hosté mohou navštívit unikátní sklepení. Zde je možno posedět přímo u sudů a degustovat zdejší kvalitní produkci, nebo si nakoupit domů dle vlastního výběru.

Shrnutí

Mikroregion Radobýl a jeho okolí disponuje několika významnými, kulturně historickými památkami, které jsou od sebe nedaleko rozmístěné a jsou velmi snadno

¹⁴² V provozu březen - říjen, Po - Ne, 9:00 - 20:00 hod., 500 m od Autocampu.

dopravně přístupné. Tyto památky zvyšují atraktivnost oblasti. Dále je zde možné navštívit velmi zajímavé kulturní i přírodní zajímavosti a jiné turistické cíle, které nabízí turistům poznávací, rekreační i sportovní vyžití.

7. Turistika v mikroregionu Radobýl

7.1. Pěší turistika

Forma CR, jejíž účastníci jsou motivováni aktivním pohybem v přírodě a bezprostředním kontaktem s přírodou¹⁴³. Realizací je nejčastěji chůze v přírodě jako hlavní náplň turistické aktivity, která může být doplněna dopravou mezi jednotlivými výchozími místy nebo mezi atraktivitami CR. Je zahrnována mezi aktivity ekoturismu.

Mikroregionem Radobýl vedou desítky kilometrů pěších turistických tras. Práce se zaměřila na trasy, které jsou turisticky velmi zajímavé.

KALICH A SEDLO - DOMINANTNÍ VRCHY JIŽNÍHO STŘEDOHOŘÍ

Pod původní husitský hrad Kalich¹⁴⁴ - do Třebušína - nás doveze autobus¹⁴⁵. Na vrchol po žluté značce jdeme už pěšky. Z někdejšího Žižkova hradu zbylo nepatrně zdí, ale překrásný výhled na Podřipsko zůstal. Se žlutou značkou dál sejdeme a se zelenou značkou přes Horní Týnec se dostaneme na Malé Sedlo. Zelená pak pokračuje skalnatou cestou až na vrchol Sedla (726 m)¹⁴⁶. Výhledy jsou jen dílčí, ale divokost skalnatého hřebenu je též zajímavá. K sestupu využijeme červenou značku do Trnobraň a bez značky do Libešic k vlaku.

OKOLO LITOMĚŘIC NA RADOBÝL A MOSTNOU HORU

Vlakem dojedeme do Žalhostic a po žluté značce se vydáme na Radobýl¹⁴⁷, jednak za překrásným rozhledem a jednak za geologickou skladbou někdejšího čedičového lomu¹⁴⁸. Od obřího kříže je výhled převážně na Podřipsko, ale též k nejvyšší hoře Českého středohoří Milešovce¹⁴⁹. Se žlutou značkou sejdeme svahem do Litoměřic k hornímu nádraží odkud s modrou značkou vystoupíme na Mostnou horu, na vrcholu je restaurace s vyhlídkovou věží. Dál s modrou ještě budeme pokračovat do Žitenic, cestou si všimneme na vršku Sovici skály v podobě sedící kočky. Ze Žitenic se beze značky vrátíme do Litoměřic.

¹⁴³ Definice dle Pásková, M., Zelenka, J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 211.

¹⁴⁴ Historie hradu popsána v knize: Peša, V., *České hrady – Kapesní, ilustrovaný průvodce, Severní, Východní a Střední Čechy, Českosaské Švýcarsko, Kladsko*, ARGO, Praha 2002.

¹⁴⁵ Vhodná mapa k turistické trase: *České středohoří – východ. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1995.

¹⁴⁶ Více o vrcholu Sedlo v knize kol. autorů, *Lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

¹⁴⁷ Více o hoře Radobýl v knize kol. autorů, *Lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

¹⁴⁸ Vhodná mapa k turistické trase: *České středohoří – východ. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1995.

¹⁴⁹ Více o hoře Milešovka v knize kol. autorů, *Lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

OPÁRENSKÝM ÚDOLÍM NA LOVOŠ¹⁵⁰

Z Malých Žernosek od zastávky Českých drah nás cesta povede po žlutém značení romantickým údolím Milešovského potoka, kde stávaly mlýny, kolem morového kamene až pod ostrožný hrad Oparno¹⁵¹. Na hrad se dostaneme po modré značce a následně pak až na vrchol Lovoše¹⁵². Turistická chata Klubu českých turistů a výhled na Podřipsko je odměnou za námahu. Lovoš je chráněným územím pro výskyt stepní, teplomilné květeny. Do Lovosic sejdem po zelené značce.

OSAMOCENÝ HAZMBURK

Z Třebenic se dáme k jihu po červené značce do rovinatého Podřipska¹⁵³. Mineme potok Modlu, kde stojí bývalý historický Lucký mlýn. Přes Sedlec se dostaneme pod kužel Hazmburka¹⁵⁴, jehož dvě věže bývalého hradu jsou daleko viditelné a patří neodmyslitelně k této krajině. Na vyšší Bílou věž je přístup na výhledovou plošinu. Po jižním svahu se s červenou turistickou značkou dostaneme do Libochovic, kde můžeme navštívit tamní státní zámek a odkud jezdí vlak do Lovosic či Roudnice.

7.2. Cykloturistika

Jedna z forem turistiky, aktivní cestování zaměřené na poznávání přírodních a společenských zajímavostí v určité oblasti na kole, nejčastěji pomocí speciálně upraveného cestovního kola nebo horského kola¹⁵⁵. Populární se stávají package bike and ride (kombinace dopravy vlakem a jízdy na kole), zvyšuje se kvalita služeb pro cykloturistiku, budovány jsou cyklostezky, cykloturistické trasy, místní cyklotrasy, dálkové cyklotrasy a naučné stezky pro cykloturisty.

Mikroregion Radobýl protínají i velmi oblíbené cyklostezky a cyklotrasy¹⁵⁶. V práci jsou popsány stezky a trasy, které jsou zajímavé pro cykloturisty.

¹⁵⁰ Vhodná mapa k turistické trase: *České středohoří – západ. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1993.

¹⁵¹ Historie hradu popsána v knize: Peša, V., *České hrady – Kapesní, ilustrovaný průvodce, Severní, Východní a Střední Čechy, Českosaské Švýcarsko, Kladsko*, ARGO, Praha 2002.

¹⁵² Více o vrcholu Lovoš v knize kol. autorů, *Lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.

¹⁵³ Vhodná mapa k turistické trase: *České středohoří – západ. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1993.

¹⁵⁴ Historie hradu popsána v knize: Peša, V., *České hrady – Kapesní, ilustrovaný průvodce, Severní, Východní a Střední Čechy, Českosaské Švýcarsko, Kladsko*, ARGO, Praha 2002.

¹⁵⁵ Definice dle Pásková, M., Zelenka, J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 50-51.

¹⁵⁶ Komunikace pro cykloturistiku využívající stávajících místních a účelových komunikací včetně polních a lesních cest, silnic III. třídy a silnic II. třídy s malou frekvencí provozu. Používají se základní cykloznačky, směrová tabule, směrová tabulka. - Definice dle Pásková, M., Zelenka, J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 50.

Cyklostezky¹⁵⁷

"LABSKÁ" MAGISTRÁLA

Podél řeky Labe spojující Drážďany s Prahou je páteří okresu, na kterou se napojují nebo protínají další stezky. Navazuje na okres Ústí v Libochovanech a pokračuje přes Velké Žernoseky a Žalhostice do Litoměřic. Úsek do Roudnice nad Labem pokračuje po pravém břehu Labe a je zatím nutné jej projet po silnici. V průběhu let 2001- 2002 byla provedena úprava povrchu a značení. Labský kaňon je poutavý již od hranic České republiky. Okres Litoměřice přivítá návštěvníky Bránou Čech (Porta bohemica) a nabídne mu podél trasy nejen krásnou přírodu, ale i nespočetné památky, víno i odpočinek.

LABSKÁ VINAŘSKÁ CYKLOSTEZKA

Je totožná s Labskou magistrálou v úseku od Velkých Žernosek, přes Litoměřice, Roudnici nad Labem až do Mělníka. Lemuje tok řeky Labe od "Brány Čech" (Porta Bohemica) po soutok řeky Vltavy s Labem. Uvidíte malebné labské údolí, ale i úrodnou rovinu Podřipska. Budete projíždět nejen krásnou, tichou a svěží krajinou lužních lesů ale budete též míjet nesčetné vinohrady, hrdě se tyčící na pravém břehu, tak typické pro tento úsek regionů Severních a Středních Čech. Jak název napovídá nabízí se ochutnávka vín z několika oblastí, od vyhlášeného žernoseckého, přes litoměřické a roudnické až po mělnické.

CYKLOSTEZKA OHŘE

Jedná se o trasu, která v Litoměřicích navazuje na Labskou magistrálou a odbočuje směrem na Terezín většinou podél řeky Ohře na Bohušovice nad Ohří, Brňany, Doksany, Písty, Budyni nad Ohří, Žabovřesky nad Ohří do Libochovic a vrací se zpět do Budyně. Tato trasa je zajímavá jak přírodními útvary, meandry podél Ohře a památkami (městská památková rezervace Terezín, Budyně nad Ohří, zámek Libochovice, klášter Doksany atd.) Stezka je ve výstavbě a proto je nutné prozatím ve většině úseků použít silnice.

Doporučené cyklotrasy¹⁵⁸

TRASA č. 2 *Údolím Labe*

Lehká trasa dlouhá 42 kilometrů, vhodná pro trekkingová kola. Průběh trasy je zobrazen v tabulce č. 11.

¹⁵⁷ Společná stezka pro cykloturistiku a pěší turistiku, účelová komunikace s vyznačením pruhu na vozovce. Má zpevněný povrch a většinou je oddělena od frekventované silniční dopravy. Cykloznačky se umísťují stejně jako dopravní značky před každou křižovatkou nebo odbočkou cyklotrasy. - Definice dle Pásková, M., Zelenka, J., *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 50.

¹⁵⁸ Doporučené cykloturistické trasy popsány dle *Velká cykloturistická mapa, České středohoří, 1:75 000*, SHOCart, Vizovice 2003.

Tabulka č. 11 – Průběh trasy č. 2

začátek	Roudnice nad Labem (žst.)	20 km	Terezín
6 km	Chvalín	24 km	Litoměřice - město (žst.)
7,5 km	Nové dvory	30 km	Křešice
10 km	Doksany	35 km	Lounky
11 km	Brozany nad Ohří	38 km	Čerňeves
15 km	Brňany	40,5 km	Vědomice
16,5 km	Bohušovice nad Ohří	42 km	Roudnice nad Labem (žst.)

Zdroj: České středohoří, Velká cykloturistická mapa

TRASA č. 8 *Do rodiště J. E. Purkyně*

Lehká trasa dlouhá 39 kilometrů, vhodná pro trekkingová a MTB kola. Průběh trasy je zobrazen v tabulce č. 12.

Tabulka č. 12 – Průběh trasy č. 8

začátek	Lovosice	21 km	Klapý
4 km	Sulejovice	26 km	Třeбенice
8 km	Úpohlavy	34 km	Boreč
16,5 km	Libochovice	39 km	Lovosice

Zdroj: České středohoří, Velká cykloturistická mapa

TRASA č. 9 *Okruh kolem Litoměřic*

Středně náročná trasa dlouhá 41 kilometrů, vhodná pro trekkingová kola. Průběh trasy je zobrazen v tabulce č. 13.

Tabulka č. 13 – Průběh trasy č. 9

začátek	Litoměřice - město (žst.)	26 km	Kamýk
6 km	Křešice	28 km	Mířejovice
9 km	Encovany	34 km	Velké Žernoseky (žst.)
16 km	Býčkovice	36 km	Žalhostice (žst.)
17 km	Ploskovice	41 km	Litoměřice - město (žst.)
20 km	Žitenice		

Zdroj: České středohoří, Velká cykloturistická mapa

Shrnutí

Mikroregion Radobýl je svým krajinným typem vhodný pro pěší turistiku i cykloturistiku. Územím vedou desítky dobře značených tras, ke kterým jsou využity polní a lesní cesty, silnice s menším provozem, případně pěšiny sjízdné na kole. Účelem těchto tras je umožnit široké veřejnosti rekreační i sportovní vyžití spolu s poznáváním krajiny.

8. Dotazníkové šetření¹⁵⁹

Metoda shromažďování dat o respondentech v rámci primárního výzkumu, založená na využití více či méně sofistikovaných dotazníků¹⁶⁰. Každý respondent buď odpovídá na stejnou sadu otázek pokládaných ve stejném pořadí a stejným způsobem školenými tazateli, anebo dotazníky vyplňují respondenti samostatně.

Dotazníkové šetření bylo provedeno za účelem doplnění statistických údajů metodou osobního dotazování a bylo zaměřeno na přímé návštěvníky Památníku Terezín. Sledovaný vzorek obsahoval 92 dotazníků. Šetření probíhalo v průběhu letní sezóny roku 2005 a jeho hlavním cílem bylo zjistit údaje pro zhodnocení současného stavu cestovního ruchu v daném místě a získat podklady pro návrhy na další rozvoj. Výběr respondentů byl náhodný.

Dotazník byl zpracován v českém jazyce. Sledoval 11 otázek, z nichž 4 otázky byly otevřené, 2 otázky uzavřené – dichotomické, 1 otázka uzavřená – trichotomická a 4 otázky uzavřené – výběrové¹⁶¹. Úvodní část dotazníku je věnována identifikačním otázkám týkajících se pohlaví, věku, bydliště a zaměstnání respondenta. Další část je zaměřena na otázky týkajících se frekvence návštěvnosti, opětovného důvodu návštěvy, hlavního důvodu návštěvy, délky pobytu, využití ubytovacích a stravovacích zařízení a dopravy. Na závěr byly umístěny otázky zaměřené na zdroj informací motivující k návštěvě Památníku Terezín, pozitivní a negativní hodnocení památníku Terezín a návrat v budoucnosti. Dotazník je součástí bakalářské práce (příloha č. 24).

Údaje o respondentech

Základní údaje o respondentech jsou v dotazníku uvedeny v úvodní části. Z důvodu výstižnější prezentace výsledků jsou tyto údaje uvedeny v úvodu zhodnocení dotazníkového šetření.

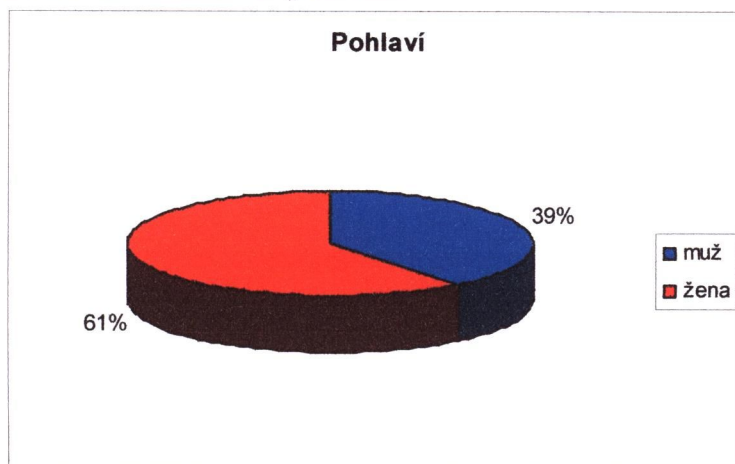
Z celkového počtu respondentů ženy tvoří 61%, muži 39%. Bližší údaje jsou uvedeny v grafu č. 5.

¹⁵⁹ Kapitola „8. Dotazníkové šetření“ je zpracována na základě vlastního terénního šetření.

¹⁶⁰ Definice dle Pásková M., Zelenka J., Výkladový slovník cestovního ruchu, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, str. 68.

¹⁶¹ Druhy otázek rozděleny dle Zbořil K., Marketingový výzkum, Metodologie a aplikace, VŠE v Praze, Praha 1998, str. 55-58.

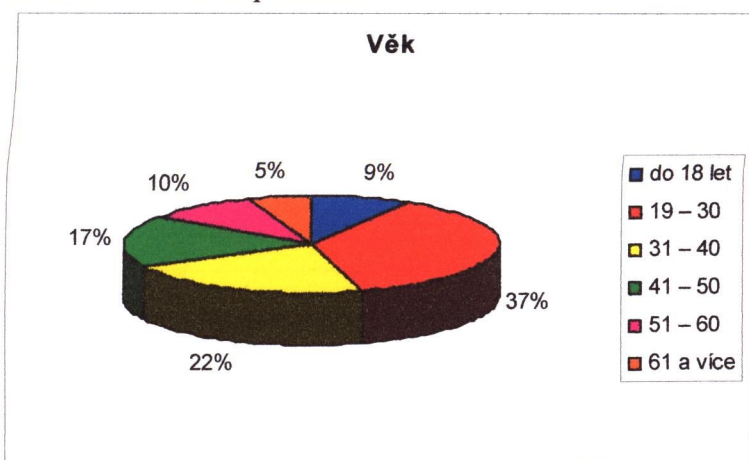
Graf č. 5 - Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Z hlediska složení věkové struktury bylo 37% respondentů ve věkovém rozmezí 19 – 30 let, 22% respondentů ve věkovém rozmezí 31 – 40 let a 17% respondentů ve věkovém rozmezí 41 – 50let. Bližší údaje jsou uvedeny v grafu č. 6.

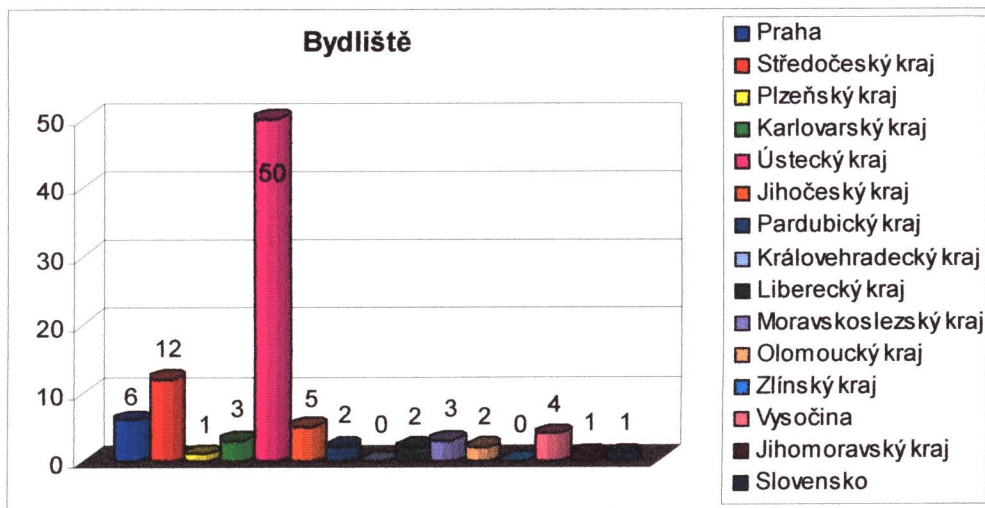
Graf č. 6 - Věk respondentů

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Z hlediska podílu tuzemských turistů podle jednotlivých krajů ČR byl nejvíc zastoupen kraj Ústecký a to s 50-ti respondenty. Dalším krajem je Středočeský s 12-ti respondenty, Praha s 6-ti respondenty, kraj Jihočeský s 5-ti respondenty. Z kraje Vysočina pocházeli 4 respondenti, shodně po 3 respondentech měly kraje Karlovarský a Moravskoslezský. Kraje, které nebyly vůbec zastoupeny jsou Královehradecký a Zlínský. Bližší údaje jsou uvedeny v grafu č. 7.

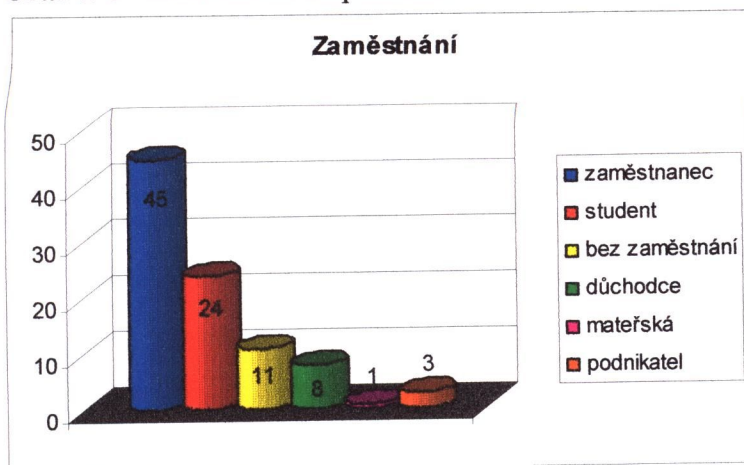
Graf č. 7 - Podíl tuzemských turistů podle jednotlivých krajů ČR

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Z hlediska podílu turistů podle jejich zaměstnání jsou nejvíc zastoupeni, 45 respondentů, lidé se zaměstnáním, 24 respondentů jsou studenti, 11 respondentů lidé bez zaměstnání a 8 respondentů důchodci. Bližší údaje jsou uvedeny v grafu č. 8.

Graf č. 8 - Zaměstnání respondentů

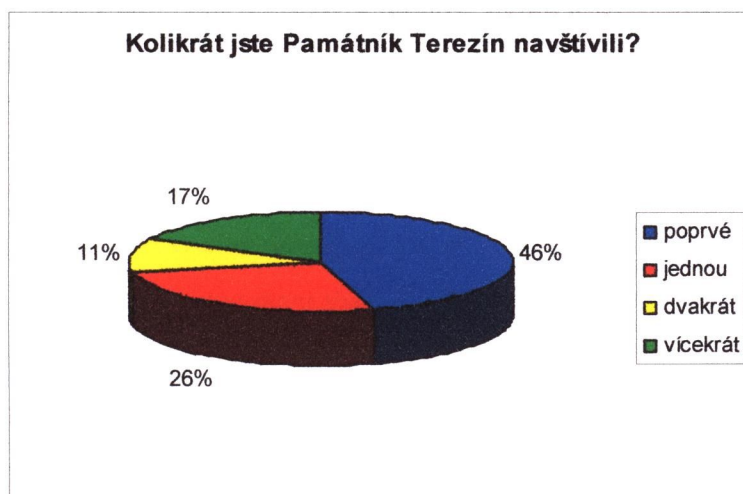
Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Frekvence návštěvnosti

První otázka dotazníku zjišťovala frekvenci návštěvnosti v Památníku Terezín. Z celkového počtu respondentů je zde 46% turistů poprvé, 26% turistů již zde jednou byli a 17% turistů navštívilo Památník Terezín vícekrát a 11% turistů je zde již potřetí.

Graf č. 9 - Frekvence návštěvnosti

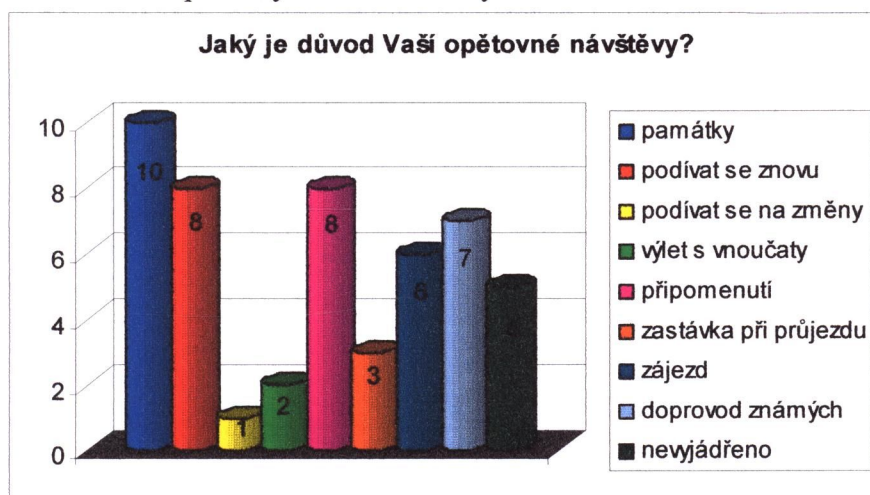

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Opětovný důvod návštěvy

Druhá otázka dotazníku zjišťovala opětovný důvod návštěvy v Památníku Terezín. Na tuto otázku nemohli odpovídat respondenti, kteří si v první otázce dotazníku vybrali z možností odpověď „poprvé“. Celkový počet respondentů se tímto snížil na 50. Z toho 10 respondentů se přijelo opět podívat na památky, shodně 8 respondentů se přijelo podívat znovu a Památník si připomenout. 7 respondentů dělalo doprovod známým, 6 respondentů přijelo se zájezdem a 5 respondentů se k této otázce nevyjádřilo. Další údaje jsou znázorněny v grafu č. 10.

Graf č. 10 - Opětovný důvod návštěvy

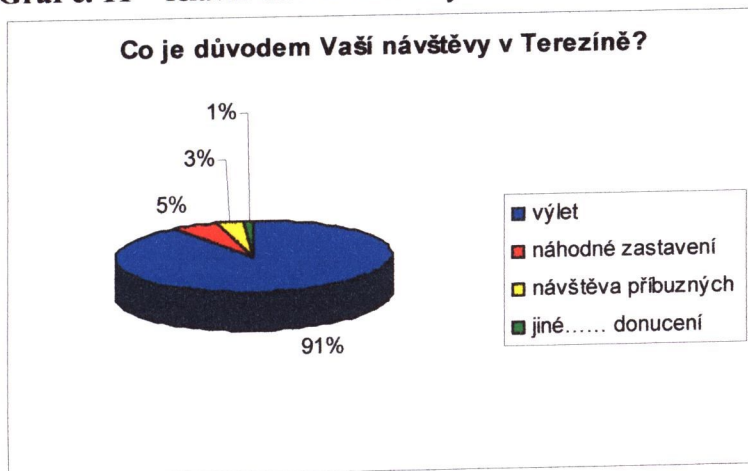

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Hlavní důvod návštěvy

Graf č. 11 zobrazuje odpovědi na třetí otázku, jaké jsou hlavní důvody návštěvy v Terezíně. 91% z dotázaných respondentů uvedlo jako důvod výlet, 5% uvedlo náhodné zastavení a 3% z dotázaných cestu spojily s návštěvou příbuzných.

Graf č. 11 – Hlavní důvod návštěvy

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Délka pobytu návštěvníků

Otázka č. 4 zjišťovala délku pobytu návštěvníků v Terezíně. Většina z dotazovaných se chtěla zdržet den, celkem 23 respondentů se zdrželi ještě kratší dobu než den. Dva dny zde plánovalo strávit 8 návštěvníků a shodně 1 respondent uvedl 3 dny a týden, jak je možno vidět v grafu č. 12.

Graf č. 12 – Délka pobytu návštěvníků

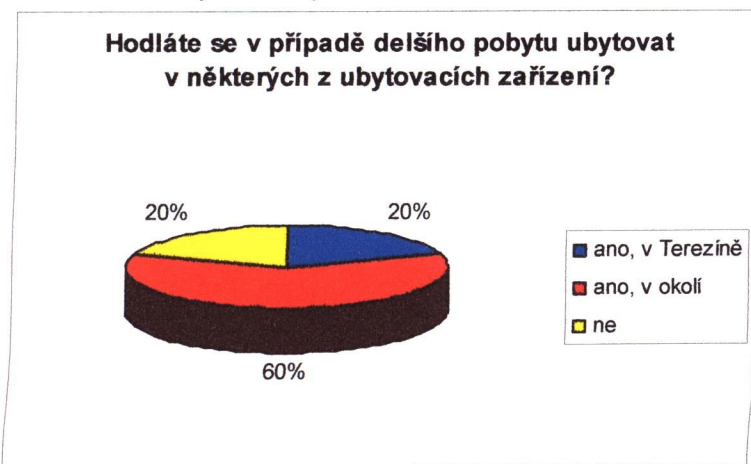

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Využití ubytovacích zařízení

Na pátou otázku, zda návštěvníci využijí ubytovacích zařízení v Terezíně a okolí, se mohli vyjádřit jen dotazovaní, kteří v předchozí otázce odpověděli větší počet dnů než jeden. Okruh odpovídajících se tímto snížil na 10 respondentů. Z toho 60% označilo variantu ano, v okolí, jak vyplývá z grafu č. 13. Shodně, 20% návštěvníků, se buď ubytuje v Terezíně, anebo ubytovacích zařízení nevyužije.

Graf č. 13 – Využití ubytovacích zařízení

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Využití stravovacích zařízení

V grafu č. 14 jsou uvedeny odpovědi na otázku č. 6, která zjišťovala využití stravovacích zařízení. 76% respondentů využijí některých ze služeb stravovacích zařízení, 24% ne.

Graf č. 14 - Využití stravovacích zařízení

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Doprava

Otázka č. 7 zjišťovala způsob dopravy návštěvníků do Terezína. Význam silniční dopravy dokládá 78 respondentů, kteří uvedli jako dopravní prostředek automobil. 10 z dotázaných cestovalo autobusem a jen 3 návštěvníci využili vlak.

Graf č. 15 - Doprava

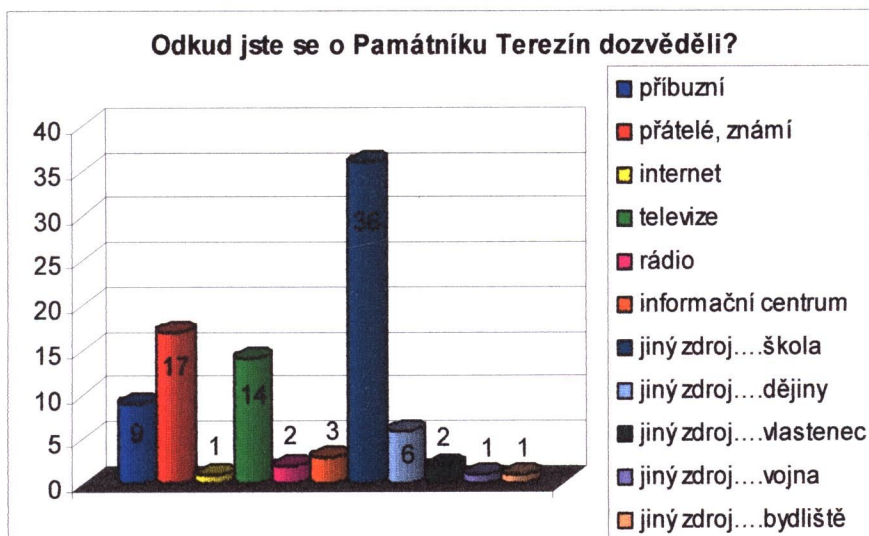

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Zdroje informací motivující k návštěvě Památníku Terezín

Otázka č. 8 byla zaměřena na zdroje informací motivující k návštěvě Památníku Terezín. 36 návštěvníků motivovaly informace zjištěné ze školy, 17 respondentů dostali radu od přátel a známých a 14 respondentů se dozvědělo o Památníku z televize. Bližší údaje jsou k dispozici v grafu č. 16.

Graf č. 16 – Zdroje informací motivující k návštěvě Památníku Terezín

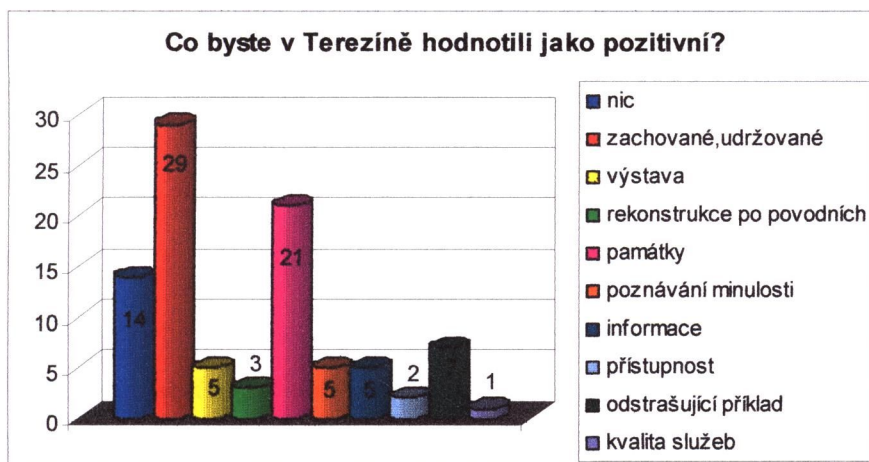

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Pozitivní a negativní hodnocení Památníku Terezín

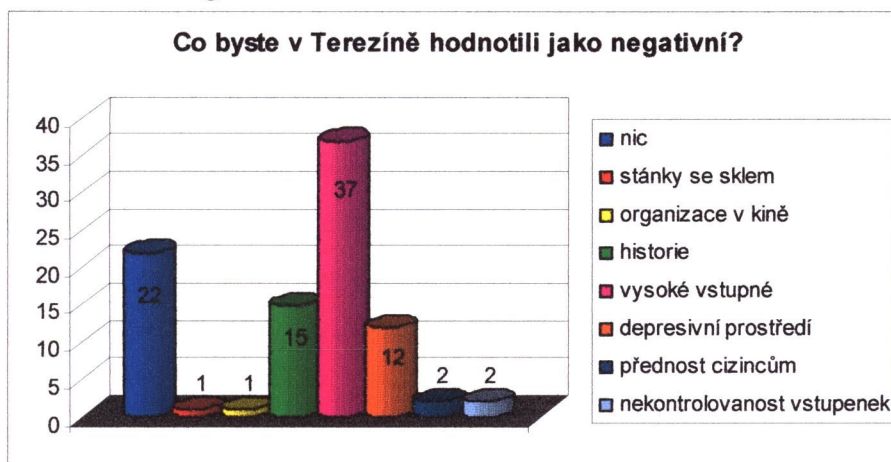
V otázce č. 9 se mohl respondent vyjádřit k tomu, co se mu na návštěvě Památníku Terezín líbilo a v otázce č. 10, co se mu naopak nelíbilo. Jako pozitiva byla hodnocena zachovalost a udržovanost místa, kulturní památka, kterou je třeba navštívit, odstrašující příklad a poznávání minulosti. Jako negativa byla kritizována cenová úroveň vstupného, smutná historie a depresivní prostředí. Bližší výsledky jsou zobrazeny v grafu č. 17 a č. 18.

Graf č. 17 – Pozitivní hodnocení Památníku Terezín

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Graf č. 18 – Negativní hodnocení Památníku Terezín

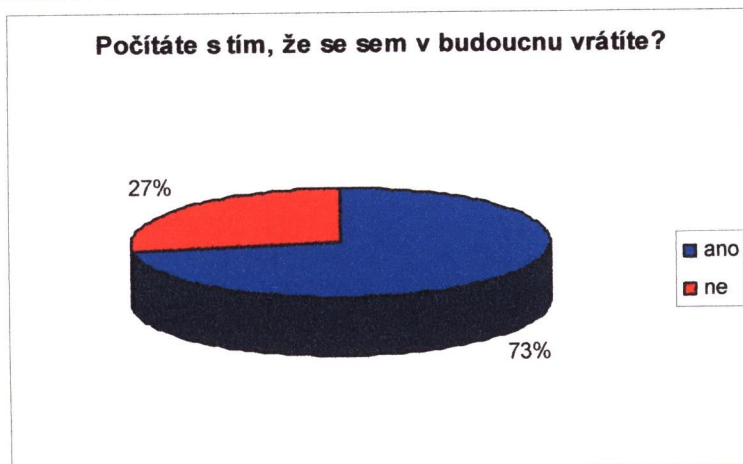

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Návrat v budoucnosti

Na poslední otázku, zda respondenti počítají s tím, že se sem v budoucnosti vrátí, odpovědělo kladně 73% a záporně 27% návštěvníků.

Graf č. 19 – Návrat v budoucnosti

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Shrnutí

Dotazníkové šetření potvrdilo hlavní problémy památky, mezi které patří zejména převažující jednodenní návštěvnost a špatná dostupnost železniční dopravou. Od daných problémů se odvíjejí další, například vyšší návštěvnost turistů z Ústeckého kraje a nevyužití ubytovacích zařízení v Terezíně a okolí.

Profil návštěvníka

Průměrný návštěvník je zaměstnaná žena, ve věku 19 – 30 let z Ústeckého kraje. Cestuje osobním automobilem a Památník navštívil poprvé při jednodenním výletu, který je zaměřen na návštěvu kulturně historické památky. Průměrná návštěvník využije stravovacích služeb, ale neubytuje se zde. K návštěvě ho většinou motivovali přátelé a známí a informace získané ze školy. Počítá s tím, že se sem jednou vrátí a památku hodnotí pozitivně z důvodu zachovalosti a udržovanosti, negativně z důvodu vysokého vstupného.

9. Návrhy rozvoje cestovního ruchu v turistické oblasti

Na základě zjištěných informací, vlastního terénního výzkumu a výsledků dotazníkového šetření byl zhodnocen současný stav a navržena možná zlepšení.

Správa památkového objektu by měla zajišťovat údaje o spokojenosti a přáních svých návštěvníků. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že existují mnohá pozitivní i negativní hodnocení památky. Měl by být prováděn marketingový výzkum trhu, který by zjistil názory návštěvníků. Takto získané údaje by pomohly minimalizovat nedostatky a zjistit požadavky turistů. Spokojenost návštěvníků zatím není zjišťována, kromě možnosti zápisu v návštěvní knize či sdělení přímo správě nebo průvodci. Na provedení výzkumu by se mohli podílet studenti odborných škol (např. v rámci seminářů, semestrálních, diplomových a jiných prací).

Základním problémem je převažující jednodenní návštěvnost. Jedním z řešení k prodloužení návštěvnosti v oblasti, kde je umístěn Památník Terežín, by bylo vhodné navázat komunikaci s touroperátory a dalšími subjekty cestovního ruchu v okolí, jako jsou památkové objekty, ubytovací a kulturní zařízení. Velice přínosná by mohla být jak spolupráce s památkovými objekty v okolí, například na bázi spolupřádání kulturních akcí - koncertů, výstav, tak spolupráce s touroperátory, například k pořádání vícedenních zájezdů po kulturně historických památkách a jiných turistických cílů v okolí.

Dalším problémem památky je, jak vyplynulo z přehledu návštěvnosti v Památníku Terežín, nízká návštěvnost turistů z tuzemska. Ke zmírnění daného problému značně přispívá sama památka, která pořádá vícedenní vzdělávací semináře pro žáky, studenty a pedagogy se zaměřením na historii holocaustu, problematiku antisemitismu, rasismu a intolerance ve společnosti – v minulosti i v současnosti. Tyto semináře navštěvují i osoby ze zahraničí. Ke zvýšení tuzemské návštěvnosti by pomohly již zmiňované organizované zájezdy pořádané pro širokou veřejnost. O tyto zájezdy by byl jistě vyšší zájem, kdyby některé z nich byly spojené s účastí na seminářích, pořádaných Památníkem. Realizace tohoto doporučení by představovala náklady v desítkách tisíc korun.

10. Závěr

Cílem předložené bakalářské práce bylo zhodnotit podíl významné kulturní památky na rozvoji cestovního ruchu v daném regionu. Sledování historického vývoje pevnosti Terezín, návštěvnosti objektu, jeho propagace, ekonomické zajištění, nabídka služeb a aktivit pro turisty, ubytovací a stravovací kapacity v nejbližším okolí. Na základě posouzení významu památníku pro rozvoj cestovního ruchu navrhnout možnosti jeho efektivnějšího využití ve vybrané lokalitě.

Krajina Českého středohoří byla charakteristicky modelována sopečnou činností. Čedičové a znělcové vyvěřeliny vytvořily území vysokých sopečných kuželů s průměrnou výškou kolem 500 m. Zejména řeka Labe zde vytvořila impozantní kaňon „Porta Bohemica“. Vyskytuje se zde i řada unikátních geologických jevů. Ve spojení s úrodnými půdami na sopečném geologickém podkladu je České středohoří odedávna doménou teplomilných a suchomilných rostlin. Množství přírodních zvláštností, vzácné druhy rostlin i živočichů byly v roce 1976 podnětem pro vyhlášení Českého středohoří Chráněnou krajinnou oblastí. Touto malebnou a osobitou částí české krajiny vedou stovky kilometrů turistických tras a chodníků. Naprostá většina z nich je vhodná pouze pro pěší turistiku. Velká část unikátních přírodních území je přísně chráněna. V Českém středohoří se nacházejí četné historické památky, které svědčí o tom, že kapitoly dějin českého státu se tu začaly psát velmi brzy.

Zásadní vliv na turistické využití celé oblasti má Památník Terezín. Barokní vojenskou pevnost založil roku 1780 císař Josef II. na místě dvou zrušených vesnic (Kopisty a Trávčice) a pojmenoval ji na počest své matky Marie Terezie. Měla chránit vstup do České brány před pruským nebezpečím. Pevnost se nikdy vojensky neuplatnila, od počátku 19. století byla používána jako vojenská a politická věznice. Tragickou etapou historie bylo zneužití pevnosti nacistickými okupanty za 2. světové války. Nechvalně proslula zejména jako židovské ghetto a věznice pražského gestapa. V roce 1947 zřízen Památník Terezín, jehož posláním je připomínat zhoubné následky potlačování svobody, demokracie a lidských práv. Roku 1962 se stal Národní kulturní památkou.

Památník patří mezi významné kulturně historické památky Severních Čech. Jeho hlavní využití je návštěva prohlídkových objektů, která představuje také hlavní zdroj příjmů. Památník Terezín je majetkem státu. Typ vlastnictví určuje i způsob financování, příspěvky na hospodaření poskytuje Ministerstvo kultury České republiky. Propagace objektu má široké pole působnosti, je zaměřena na stávající i potenciální zákazníky. Jsou vydávány publikace, časopisy, katalogy, brožury a dále jsou zpracovány informativní články do sdělovacích prostředků. Proto lze říct, že rozsah propagace je dostačující. Kulturní akce pořádané

Památníkem Terezín jsou na úrovni světově známé památky. V posledních letech se projevuje trend vzestupu návštěvnosti. Byl sice roku 2002 pozastaven ničujícími povodněmi, které zasáhly i tuto oblast, přesto se po postupných opravách a obnovách památky slibně vyvíjí dál. V roce 2005 navštívilo Památník Terezín 156 079 návštěvníků. Nejvyšší návštěvností disponuje objekt Malá Pevnost v měsíci květnu, naopak nejnižší objekt bývalá Magdeburská kasárna v prosinci.

Jedním z problémů, týkajících se památky, je převažující jednodenní návštěvnost, kterou potvrdilo dotazníkové šetření. To probíhalo v průběhu letní sezóny roku 2005. Bylo zjištěno, že průměrný návštěvník je zaměstnaná žena, ve věku 19 – 30 let z Ústeckého kraje. Cestuje osobním automobilem a Památník navštívil poprvé při jednodenním výletu, který je zaměřen na návštěvu kulturně historické památky. Průměrný návštěvník využije stravovacích služeb, ale neubytuje se zde. K návštěvě ho většinou motivovali přátelé a známí a informace získané ze školy. Počítá s tím, že se sem jednou vrátí a památku hodnotí pozitivně z důvodu zachovalosti a udržovanosti, negativně z důvodu vysokého vstupného.

Oblast České středohoří je svým osobitým krajinným rázem vhodná pro pěší turistiku a cykloturistiku. Územím vede mnoho tras, které jsou vedeny turisticky zajímavými oblastmi s využitím polních a lesních cest, jakož i silnic s menším provozem, případně i pěšin s jízdných na kole. Účelem těchto tras je umožnit široké veřejnosti rekreační i sportovní vyžití spolu s poznáváním krajiny a přírodních, kulturních i historických památek.

Důležitým aspektem, který dokresluje spokojenost návštěvníků, je také velmi kvalitní zázemí. Nabídka ubytovacích, stravovacích a doplňkových služeb je uspokojivá, kvalitativně a kvantitativně dostačující. V oblasti se nacházejí různé druhy ubytovacích zařízení, vybrat si lze z hotelů, penzionů, kempů i z bydlení v soukromí. Nejvíce rozšířeným stravovacím zařízením jsou restaurace. Nacházejí se buď jako samostatný podnik, nebo jako součást hotelů a kempů. Počet ubytovacích i stravovacích jednotek v daném území je vyhovující. Informační středisko, nacházející se v Terezíně, poskytuje informace turistům o městě, jeho pamětihodnostech a okolí. Dále nabízí prodej propagačních a upomínkových předmětů.

Dalším problémem je také neexistence železniční dopravy ve městě Terezín. Nejbližší železniční trať je v Bohušovicích nad Ohří, vzdálených cca 2 km od města. Pro zlepšení dostupnosti by bylo vhodné zlepšit návaznost lokálních spojů na vlakové přípoje v zastávce Bohušovice. Tato realizace je ovšem finančně velmi náročná a vyžaduje rozsáhlou koordinaci minimálně v rozsahu okolí Litoměřic.

Na základě zjištěných informací, vlastního terénního výzkumu a výsledků dotazníkového šetření byl zhodnocen současný stav a navržena možná zlepšení. Jedním z řešení k prodloužení návštěvnosti v oblasti, kde je umístěn Památník Terezín, by bylo

vhodné navázat komunikaci s touroperátory a dalšími subjekty cestovního ruchu v okolí, jako jsou památkové objekty, ubytovací a kulturní zařízení. Velice přínosná by mohla být jak spolupráce s památkovými objekty v okolí, například na bázi spolupořádání kulturních akcí - koncertů, výstav, tak spolupráce s touroperátory, například k pořádání vícedenních zájezdů po kulturně historických památkách a jiných turistických cílů v okolí. Dalším problémem památky je, jak vyplynulo z přehledu návštěvnosti v Památníku Terezín, nízká návštěvnost turistů z tuzemska. Ke zmírnění daného problému značně přispívá sama památka, která pořádá vícedenní vzdělávací semináře pro žáky, studenty a pedagogy se zaměřením na historii holocaustu, problematiku antisemitismu, rasismu a intolerance ve společnosti – v minulosti i v současnosti. Tyto semináře navštěvují i osoby ze zahraničí. Ke zvýšení tuzemské návštěvnosti by pomohly již zmiňované organizované zájezdy pořádané pro širokou veřejnost.

Podrobnou analýzou národní kulturní památky Památníku Terezín, celkovým *zhodnocením realizačních faktorů cestovního ruchu, vlastním terénním šetřením a navržením* několika řešení bylo dosaženo teoretického zvýšení potenciálu i přitažlivosti sledované památky. Realizací těchto návrhů zlepšení lze předpokládat zvýšení návštěvnosti tuzemských turistů v Památníku Terezín, prodloužení pobytu návštěvníků v oblasti a efektivnější využití památkového objektu.

Summary

The aim of this paper is to evaluate an impact of the Fortress of Terezín on a local travel and tourism development. By following the history of attendance results and after scrutinizing advertising strategies, fundings, services provided, dining and lodging available together with other historical and cultural aspects of this sight, a number of suggestions leading to further enhancement of marketing and development strategies shall be implied.

The landscape of the Bohemia Midlands has been formed by a strong volcanic activity. Basalt eruptive rocks have created a land of high volcanic cones with the average height of 500 meters above the sea level. The river Elbe has cut deep into the soil creating the monumental „Porta Bohemica“ canyon. Around this area, we can find many unique geological artefacts. Due to a hospitable climate and a fertile soil based on a volcanic material, a dry-and-warmth-loving flora has made herself at home in this region. A unique natural heritage has helped this area to be pronounced the National Park back in 1976 (with some special areas of a higher protection). There is no wonder that hundreds of turist paths – mainly suited for walking only – can be found looming and crossing the Bohemia Midlands, many times touching the grounds of minor local historical sights which date back to the early beginnings of the young Czech state.

Judging by its history, the Fortress of Terezín is a major local cultural sight. In 1780, the Austrian emperor Joseph II. built, on the spot of former two villages (Kopisty and Trávčice), a baroque fortress named after his beloved mother (Maria Theresia) - Terezín. The actual aim of this action was to prevent a possible Prussian invasion and its progress through „Porta Bohemica“ further to the land. However, there was never a military use of the Fortress of Terezín. Right from the beginning of the 19th century the fortress served as a jail. The most tragic period for this sight came during the World War II. when the Nazis made it a Jewish ghetto and a Prague's Gestapo criminal. In 1947, in order to remember people who had to die as a result of human rights violation there, the fortress became a commemorative sight. Later, in 1962, it has been proclaimed a National Monument.

The Monument in Terezín counts among the most important cultural sights in Northern Bohemia. The emphasis is being given on guided sightseeing tours throughout the fortress which brings the majority of independent income to the sight. Due to the fact that the Fortress of Terezín belongs to the people of the Czech Republic, basic fundings come from the state's budget via the Ministry of Culture. Advertising campaigns aimed to attract and host not only current but also future clients span from issuing of brochures, magazines, leaflets and bulletins to a well controlled PR in the form of short informative statements and

articles published in the Czech commercial media. Therefore it can be said that, in this case, the volume of the advertising campaigns is satisfactory at the moment. Moreover, the majority of the cultural events hosted by the Monument in Terezín match a quality mark suitable for a sight of a world-wide importance. Although the massive floods in 2002 hampered a promising rise of the number of visitors, due to some swift reconstructions that have been done since, the number of people coming to Terezín is back on its track and rising again. In 2005, the official attendance statistics quote the number of 156 079 visitors – Malá pevnost was the most visited object in May, the worst visitors turnout was registered at the Magdeburg Barracks in December.

According to an individual research undertaken during summer 2005, it shows that the most important problem the Monument in Terezín faces these days is a no-overnight, one-day short stay of visitors. It was found out that the average visitor is a first time client, employed woman, aged between 19 and 30 from the Ústecký kraj county, who comes in by car on a one-day holiday, focused on cultural sightseeing. He is ready to use gastronomical services but has no interest into staying over night. Such a client also admits that his motivation to come over here was driven by recommendations made by her friends together with knowledge about this place acquired at school. Such a man is ready to come and see the Monument again one day and feels positive about the way the sight is being maintained, however complains about the height of the entrance fee.

The area of Bohemia Midlands has – due to its dramatic and unique shape – a great potential for trekkers and mountain bickers. The whole area can provide a holidaymaker with many well kept paths that bent through fields and woods as well as local roads with little traffic that can enrich the visitors awareness of local sporting and recreation activities, other natural, cultural and historical attractivities of the region.

Obviously, one of the most important aspects is the necessity to provide a holidaymaker with adequate services together with a well established network of dining/lodging facilities. Luckily, this prerequisite – as far as a quality and quantity is concerned - has been fulfilled by the region: a wide range of different hotels, pensions, camping places, chalets or private accommodation is available. Among all possible dining facilities on offer, restaurants – may it be a part of a hotel or just a simple local pub – seem to be the most sought ones. In order the service is complete, a local Information Centre in Terezín provides clients with information on history, sights, sporting and cultural events and all different information concerning the town of Terezín as a whole, never mind the souvenirs.

A non existent railway station in Terezín represents another significant problem to the development of tourism in the region. The closest station can be found as far as 2 km away

from Terezín's city limits, in a small town called Bohušovice nad Ohří. If we put this fact under a scrutiny, we can discover that in order to make the local public transport more accessible for the visitors and holidaymakers, a better cooperation of the local bus service with railway lines should be sought upon. However, such a reorganization brings about the need of more investments coming in from the authorities at least in the Litoměřice region.

Based on an individual on-the-spot research and questionnaire results, in this work, an objective assessment of the current situation of tourism in Terezín has been made, followed by a number of suggestions for improvement: it seems obvious that a completely new strategy involving local tour operators, historical and cultural sights management, the local authorities, hotels as well as pensions and restaurants management must be established and accepted aiming to prolong the time an average holidaymaker spends in the Fortress of Terezín region. An intensive cooperation between the great many of cultural and historical sights situated in the area - joining of minor cultural events (shows, concerts, exhibitions etc.) into one huge festival for instance - looks very promising for the future. Much more is still to be done in the field of package holidays that would provide clients of local tour operators with more than one-night accommodation in Terezín. Regarding attendance statistics of the Fortress of Terezín, another negative aspect of the local tourism represents the fact that there are considerably a very small number of Czech tourists living outside the Ústecký kraj county who are willing to come and make some sightseeing there. The management of the Fortress of Terezín tries to fight this problem by organizing one or more-day lectures and workshops for Czech and foreign pupils, students and teachers, mainly focused on the history of holocaust, antisemitism, rasism and human rights violation. However, once we speak about rising the number of visitors, local tour operators must concentrate on a careful programming and packaging of their products in order to make them attractive not only to history lovers but also to a mass clientele.

Based on a thorough analysis of the National Monument in Terezín (followed by a complex assessment of its practical aspects of realization as a sight and tourist resort) and respecting the relevant information acquired in the individual research, this paper delivers suggestions for further improvement of The Monument in Terezín, suggestions that should theoretically rise attractiveness of this sight for future visitors (meaning exploiting its travel and tourism potential more effectively). It is strongly felt that should these suggestions of improvement be realized, a sudden increase of Czech attendance can be expected in the Monument, moreover, the length of a stay in the region shall expand and public fundings of the sight are very likely to be used more effectively.

Seznam použitých pramenů a literatury

Knižní publikace:

+ ISBN

- Adler, H. G.: *Terezín 1941 - 1945. Tvář nuceného společenství. I. dějiny*, Barrister & Principal, Praha 2003.
- Augustin, J.: *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*, Argot, Sokolov 2001.
- Beranová, M.: *Slované*, Panorama, Praha 1988.
- *České středohoří*, OLYMPIA, Praha 1984.
- David, P., Soukup, V.: *666 přírodních krás České republiky*, Kartografie Praha, Praha 2003.
- Drda, P., Rybová, A.: *Keltové a Čechy*, Academia, Praha 1998.
- Dvořáček, P.: *100 hradů a zámků*, Nakladatelství Petr Dvořáček, Olomouc 2001.
- Fiedler, J.: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, SEFER, Praha 1992.
- Friedenthal, R.: *Goethe: Jeho život a doba*, Odeon, Praha 1973.
- Hájková, A.: *XYZ Poslední poprava v Terezíně*, Mladá fronta, Praha 1988.
- Halada, J.: *Lexikon české šlechty*, Akropolis, Praha 2002.
- Hamannová, B.: *Habsburkové, životopisná encyklopedie*, Brána, Praha 2001.
- Holodňák, P., Ebelová, I.: *Žatec*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004.
- Huf, H.-Ch.: *Quo Vadis: Osudové hodiny lidstva*, Knižní klub a Balios, Praha 1999.
- Janáček, J.: *Rodulf II. a jeho doba*, Svoboda, Praha 1987.
- Janoška, M.: *Větrné mlýny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, LIBRI, Praha 2003.
- Kárný, M. a kol.: *Terezínská pamětní kniha. Židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941 - 1945, I., II. díl*, Praha 1995.
- Kárný, M., Lorencová, E., *Terezínské studie a dokumenty 1999*, Institut Terezínské iniciativy v nakladatelství Academia, Praha 1999.
- Kárný, M., Lorencová, E., *Terezínské studie a dokumenty 2000*, Institut Terezínské iniciativy v nakladatelství Academia, Praha 2000.
- Kárný, M., Mílotová, J., Lorencová, E., *Terezínské studie a dokumenty 2001*, Institut Terezínské iniciativy v nakladatelství Academia, Praha 2001.
- Kárný, M.: „Konečné řešení“, Genocida českých židů v německé protektorátní politice, Praha 1991.
- Kavka, F.: *Karel IV., Historie života velkého vladaře*, Mladá fronta, Praha 1998.
- Kesner, L.: *Marketing a management muzeí a památek*, Grada Publishing, Praha 2005.
- Klíma, A.: *Dlouhá válka (1618 – 1648)*, Slovo, Praha 2000.

- kol. autorů ČSÚ: *Statistický lexikon obcí České Republiky 2005*, Ottovo nakladatelství, Praha 2005.
- kol. autorů: *Turistický lexikon A-Z*, Olympia, Praha 2001.
- Kopecký, J.: *Neovulkalinity Českého masivu*, In: Svoboda, J., *Regionální geologie ČSSR*, Praha 1964.
- Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J. a kol.: *Dějiny města Litoměřic*, OSWALD, Litoměřice 1997.
- Kraus, V., Kuttelvašer, Z., Vurm, B.: *Encyklopedie českého a moravského vína*, Melantrich, Praha 1997.
- Lobkowicz, E.: *Vzpomínky na monarchii*, Nakladatelství Ivo Železný, Praha 1997.
- Magenschab, H.: *Josef II., Revolucionář z boží milosti*, Brána, Praha 1999.
- Matoušek, V.: *Dufková, M., Jeskyně a lidé*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998.
- Maur, E.: *Marie Terezie, Korunovace na usmířenou*, Havran, Praha 2003.
- Milotová, J., Lorencová, E., *Tereziánské studie a dokumenty 2002*, Institut Tereziánské iniciativy v nakladatelství Academia, Praha 2002.
- Milotová, J., Lorencová, E., *Tereziánské studie a dokumenty 2003*, Institut Tereziánské iniciativy v nakladatelství Sefer, Praha 2003.
- Milotová, J., Lorencová, E., *Tereziánské studie a dokumenty 2004*, Institut Tereziánské iniciativy v nakladatelství Sefer, Praha 2004.
- Myšková, E.: *Rumburská vzpoura*, Severočeské nakladatelství, Ústí nad Labem 1978.
- Oriška, J.: *Technika služeb cestovního ruchu*, IDEA SERVIS, Praha 1999.
- Pásková, M., Zelenka J.: *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002.
- Pěkný, T.: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, SEFER, Praha 2001.
- Peša, V.: *České hrady – Kapesní, ilustrovaný průvodce, Severní, Východní a Střední Čechy, Českosaské Švýcarsko, Kladsko*, ARGO, Praha 2002.
- *Průvodce po nacistických koncentračních táborech*, Český svaz bojovníků za svobodu, Sdružení politických vězňů a pozůstalých a Tereziánská iniciativa, 1999.
- *Ročenka cestovního ruchu, ubytování a pohostinství 2004*, mag CONSULTING, Praha 2004.
- Romaňák, A.: *Pevnost Terezián*, FORTprint, Dvůr Králové nad Labem 1996.
- Ryglová, K.: *Cestovní ruch*, B. I. B. S., a.s., Brno 2005.
- Scheinpflugová, S.: *Nováková, M., Navštivte...Hrady a zámky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*, OLYMPIA, Praha 2001.
- Skalský, J.: *Lovosice od pravěku do roku 1948*, HELIOPRINT, 1994.

- Spěvák, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba (1296 – 1346)*, Svoboda, Praha 1994.
- Sučková, K., Abušín, R.: *Kamenný klíč k hradům, zámkům a dalším zpřístupněným památkám v České republice v roce 2005*, Nakladatelství Kateřina Sučková, Příbram 2005.
- Sulcová, A.: *Ženy kolem Goetha*, Brána, Praha 1998.
- Šamánková, E.: *Litoměřice*, ODEON, Praha 1982.
- Šmahel, F.: *Husitské Čechy*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001.
- Štěpánek, V.: *Karel Hynek Mácha*, Melantrich, Praha 1984.
- Taraba, L.: *Josef II.*, Epoque, Praha 1999.
- Trávníčková, E.: *Jan Evangelista Turkyň: Život a dílo*, Avicenum, Praha 1986.
- Urban, J.: *Lichtenburkové*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2003.
- Vlček, P. a kol.: *Encyklopedie českých klášterů*, LIBRI, Praha 1997.
- Vlček, P.: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, LIBRI, Praha 2001.
- Volfová, J.: *Českých dějin hrátky ošidné*, Academia, Praha 2002.
- Votoček, O., Kostková, Z.: *Terezín*, ODEON, Praha 1980.
- Zbořil K.: *Marketingový výzkum, Metodologie a aplikace, VŠE v Praze*, Praha 1998.
- Zýbrt, V.: *Velká kniha piva: Vše o pivu*, Rubico, Olomouc 2005.

Propagační materiály:

- průvodcovský text v češtině: Památník Terezín, *Malá pevnost Terezín*, OSWALD.

Použitá periodika:

- Martínek, R.: *Regiony podceňují potenciál cestovního ruchu*, C. O. T. Business, 2006, č. 3.
- *Travel in The Czech Republic*, 2005, č. 3, č. 5.

Internetové stránky:

- <http://autocamp.kreta.sweb.cz/index.htm>
- <http://autocamp.kreta.sweb.cz/restaurace.htm>
- <http://cestujme.cz/okres/litomerice/index.php?max=17&co=p>
- <http://euroregion-labe.cz/cz/index.htm>
- <http://keramika.alterx.cz/>
- http://terezinintoeurope.sweb.cz/tie_cz_future.htm
- http://www.arielfin.cz/oblasti/oblasti_detail.php?co=18&cp=0&obr=0&typ=4&typs=2

- <http://www.autokemp.com/>
- <http://www.ceskestredohori.cz/>
- <http://www.CeskeStredohori.TOURISM.cz>
- <http://www.ceskestredohori.tourism.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=113914&lng=&menu=>
- <http://www.ceskestredohori.tourism.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=74212>
- <http://www.cykloserver.cz/CykloServer/CsUrlLst.Asp?intRubrKis=1011&intInterval=2&intOborKis=38>
- <http://www.dpuk.cz/>
- <http://www.dpuk.cz/linky.php>
- <http://www.euroregion-labe.cz/cz/index.htm>
- <http://www.idos.cz/>
- <http://www.mtgc.cz/>
- <http://www.muzeumzatec.cz/>
- <http://www.pamatky.com/index.php?Pamatka=terezin>
- <http://www.pamatky.com/index.php?Pamatka=terezin>
- http://www.pamatky.com/kultura_n.php?Pamatka=terezi
- <http://www.pamatnik-terezin.cz/>
- <http://www.pamatnik-terezin.cz/>
- <http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=117>
- <http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=123>
- <http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=4>
- <http://www.pensionhotel.cz/hotel-litomerice-roosevelt>
- http://www.pruvodce.com/hrady_zamky_pamatky/detaily.php3?idn=44
- http://www.pruvodce.com/hrady_zamky_pamatky/detaily.php3?idn=44
- <http://www.salva-guarda.cz/>
- <http://www.terezin.cz/>
- http://www.terezin.cz/index_cz.htm
- <http://www.zahrada.cech.cz/>

Ostatní:

- *Autoatlas Česká Republika 1 : 200 000*, Geodezie Brno, Brno 1999.
- *České středohoří – východ. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1995.

- *České středohoří – západ. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1993.
- *České středohoří: Geologická a přírodovědná mapa 1:100 000*, Český geologický ústav, Praha 1996.
- Památník Terezín, *Výroční zpráva za rok 2005*.
- Památník Terezín, *Výroční zprávy za rok 2001-2004*.
- *Velká cykloturistická mapa, České středohoří, 1:75 000*, SHOCart, Vizovice 2003.
- *Žatecko. Soubor turistických map 1 : 50 000*, Klub českých turistů, Praha 1997.

Seznam příloh

- Příloha č. 1** - Hlavní brána do Malé pevnosti
- Příloha č. 2** - Národní hřbitov
- Příloha č. 3** - Národní hřbitov I.
- Příloha č. 4** - Muzeum ghetta
- Příloha č. 5** - Krematorium a židovský hřbitov
- Příloha č. 6** - Pamětní deska u bývalé železniční vlečky
- Příloha č. 7** - Pietní místo u Ohře
- Příloha č. 8** - Vchod do Kolumbária
- Příloha č. 9** - Obřadní místnosti a vchod do ústřední márnice
- Příloha č. 10** - Bývalá Magdeburská kasárna
- Příloha č. 11** - Plánek prohlídkového okruhu v Malé pevnosti
- Příloha č. 12** - Klášter Doksany
- Příloha č. 13** - Hrad Budyně nad Ohří
- Příloha č. 14** - Zřícenina hradu Hazmburk
- Příloha č. 15** - Zámek Libochovice
- Příloha č. 16** - Kostel Libotenice
- Příloha č. 17** - Zámek Ploskovice
- Příloha č. 18** - Zámek Roudnice
- Příloha č. 19** - Klášter Roudnice
- Příloha č. 20** - Hora Říp
- Příloha č. 21** - Rotunda sv. Jiří a sv. Vojtěcha
- Příloha č. 22** - Mlýn Siřejovice
- Příloha č. 23** - Plánky cyklotras - TRASA č. 2, TRASA č. 8, TRASA č. 9
- Příloha č. 24** - Dotazník

Příloha č. 1

Zdroj: <http://www.pruvodce.com/terezin/fotky.php3>

Příloha č. 2

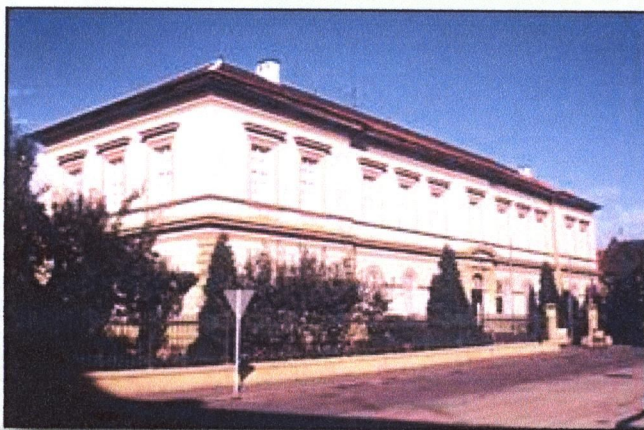
Zdroj: http://www.pruvodce.com/hrady_zamky_pohlednice/napsani.php3?id_poh=278&z

Příloha č. 3

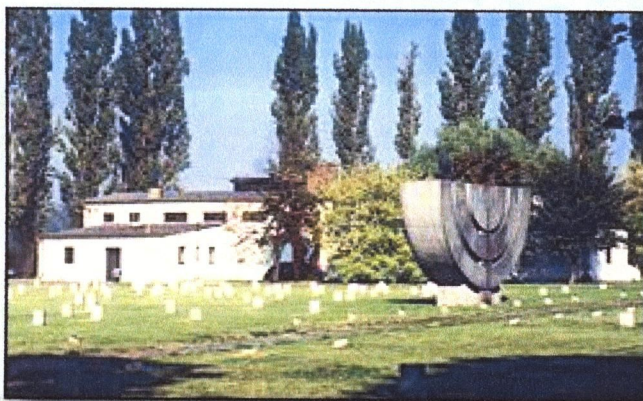
Zdroj: <http://www.czechtourism.com/133premier/cz/cd/cz/memories/memo170.htm>

Příloha č. 4

Zdroj: <http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=89>

Příloha č. 5

Zdroj: http://www.pruvodce.com/hrady_zamky_pohlednice/napsani.php3?id_poh=274&z

Příloha č. 6

Zdroj: <http://www.pruvodce.com/terezin/fotkye.php3>

Příloha č. 7

Zdroj: <http://www.pruvodce.com/terezin/fotkye.php3>

Příloha č. 8

Zdroj: <http://www.pruvodce.com/terezin/fotkyf.php3>

Příloha č. 9

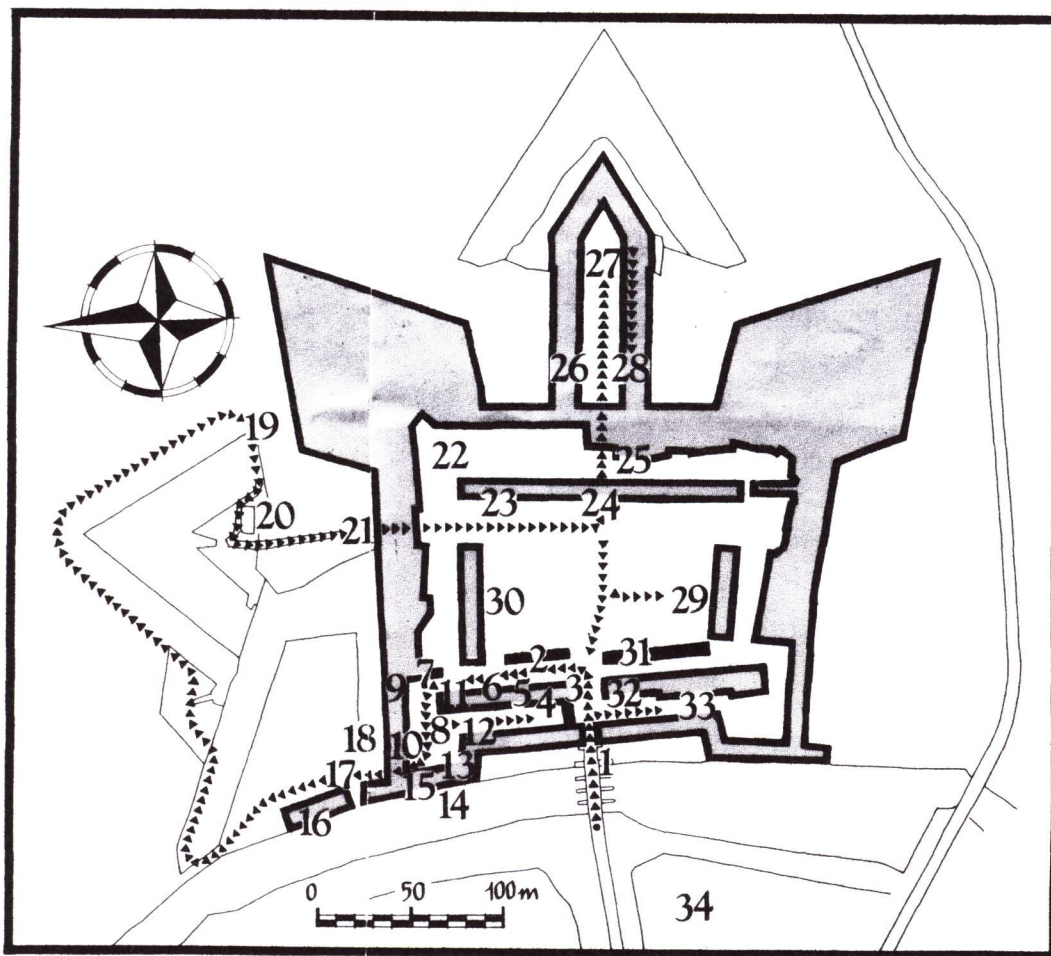

Zdroj: <http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=133>

Příloha č. 10

Zdroj: <http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=132>

Příloha č. 12

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=1241>

Příloha č. 13

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=1239>

Příloha č. 14

Zdroj: <http://www.hrady-zamky.cz/hrad-hazmburk/>

Příloha č. 15

Zdroj: <http://www.zamky-hrady.cz/1/libochovice.htm>

Příloha č. 16

Zdroj: http://www.ceskatouristika.cz/index.php?show=obec&region_id=3&profil_id=47

Příloha č. 17

Zdroj: <http://www.hrady-zamky.cz/zamek-ploskovice/>

Příloha č. 18

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2101>

Příloha č. 19

Zdroj: <http://www.pametihodnosti.cz/galerie/pamatky/287.html>

Příloha č. 20

Zdroj: http://www.pruvodce.com/hrady_zamky_pohlednice/napsani.php3?id_poh=151&z

Příloha č. 21

Zdroj: <http://www.pruvodce.com/rip/pohlednice.php>

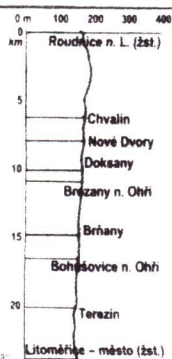
Příloha č. 22

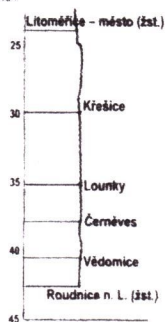
Zdroj: http://www.pametihodnosti.cz/pamatka/528/sirejovice_mlyn.html

Trasa č. 2 Údolím Labe

42 km; lehká trasa; trekkingová kola

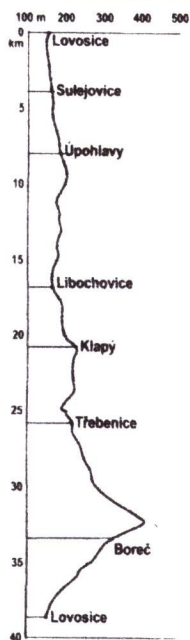

dokračování

Trasa č. 8 Do rodiště J. E. Purkyně

39 km; lehká trasa; trekkingová a MTB kola

Trasa č. 9 Okruh kolem Litoměřic

41 km; středně náročná trasa; trekkingová kola

Katedra cestovního ruchu
Zemědělská fakulta JU

DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se Barbora Hanousková. Jsem studentkou Jihočeské univerzity, Zemědělské fakulty, Katedry cestovního ruchu v Táboře. Tento dotazník, který Vám předkládám, je součástí mé bakalářské práce, která se zabývá využitím Národní kulturní památky Památníku Terežín v regionu. Zabere to jen pár minut a Vaše odpovědi mi pomohou při zpracování tohoto úkolu.

Osobní údaje (pro statistické účely)

Pohlaví

- muž
- žena

Věk

- do 18 let
- 19 – 30
- 31 – 40
- 41 – 50
- 51 – 60
- 61 a více

Bydliště

- Praha
- Středočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Jihočeský kraj
- Pardubický kraj
- Královehradecký kraj
- Liberecký kraj
- Moravskoslezský kraj
- Olomoucký kraj
- Zlínský kraj
- Vysočina
- Jihomoravský kraj

Zaměstnání

- zaměstnanec
- student
- bez zaměstnání
- důchodce

1. Kolikrát jste Památník Terežín navštívili?

- poprvé
- jednou
- dvakrát
- vícekrát

2. Jaký je důvod Vaší opětovné návštěvy?

.....

3. Co je důvodem Vaší návštěvy v Terezíně?

☐ výlet	☐ návštěva příbuzných
☐ náhodné zastavení	☐ jiné.....

4. Jak dlouho se chcete v Terezíně zdržet?

.....

5. Hodláte se v případě delšího pobytu ubytovat v některých z ubytovacích zařízení?

☐ ano, v Terezíně	☐ ne
☐ ano, jinde	

6. Hodláte využít některých ze služeb stravovacího zařízení?

- ano
 ne

7. Jakého dopravního prostředku jste k návštěvě Terezína využili?

☐ automobil	☐ na kole
☐ autobus	☐ pěšky
☐ vlak	☐ jinak.....

8. Odkud jste se o Památníku Terezín dozvěděli?

☐ příbuzní	☐ rádio
☐ přátelé, známí	☐ informační centrum
☐ Internet	☐ jiný zdroj.....
☐ televize	

9. Co byste v Terezíně hodnotili jako pozitivní?

.....

10. Co byste v Terezíně hodnotili jako negativní?

.....

11. Počítáte s tím, že se sem v budoucnu vrátíte?

- ano
 ne

Děkuji Vám za Váš čas a velmi si cením Vaší spolupráce.